

Πανεπιστήμιο Πειραιώς – Τμήμα Πληροφορικής
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Πληροφορική»

Μεταπτυχιακή Διατριβή

Τίτλος Διατριβής	ΤΑ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ
Όνοματεπώνυμο Φοιτητή	ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΠΑΛΙΛΗΣ
Πατρώνυμο	ΝΙΚΟΛΑΟΣ
Αριθμός Μητρώου	ΜΠΠΛ / 07032
Επιβλέπουσα	ΣΙΝΑΝΙΩΤΗ ΑΡΙΣΤΕΑ, ΤΑΚΤΙΚΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ

Ημερομηνία Παράδοσης **Δεκέμβριος 2011**

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή

(υπογραφή)

Αριστέα Σινανιώτη
Τακτική Καθηγήτρια

(υπογραφή)

Χρήστος Δουληγέρης
Καθηγητής

(υπογραφή)

Παναγιώτης Κοτζανικολάοι
Λέκτορας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη.....	8
Abstract	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
Κεφάλαιο 1: Προστασία και Διαχείριση Πνευματικών Δικαιωμάτων.	10
1.1 Δικαιώματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας.....	10
1.1.1 Δικαίωμα Αναπαραγωγής (Copyright)	10
1.1.1.1 Η συνθήκη της Βέρνης.....	11
1.1.1.2 Η Ευρωπαϊκή νομοθεσία περί του δικαιώματος αναπαραγωγής - Infosoc Οδηγία.	11
1.1.2 Ευρωπαϊκή Νομοθεσία υπό το πρίσμα της συνθήκης της Βέρνης.....	12
1.1.2.1 Προστατευόμενα Έργα.....	12
1.1.2.2 Πρωτοτυπία.....	12
1.1.2.3 Πατρότητα	13
1.1.2.4 Χρονική διάρκεια προστασίας	13
1.1.2.5 Το αποκλειστικό δικαίωμα.....	15
1.1.2.6 Ηθικά δικαιώματα.....	16
1.1.2.7 Περιορισμοί.....	16
1.1.3 Πατέντες	17
1.2 Πρόσθετα νομικά ζητήματα	17
1.2.1 Το δικαίωμα στην Ιδιωτικότητα	18
1.2.2 Ελευθερία λόγου	18
1.2.3 Προστασία Προσωπικών Δεδομένων	19
1.3 Εκκαθάριση των δικαιωμάτων (Rights Clearance).....	19
1.3.1. Τύποι Δικαιωμάτων.....	19
1.3.2 Τι περιλαμβάνει η διαδικασία της Εκκαθάρισης Δικαιωμάτων (Rights Clearance)	20
1.3.3 Συνέπειες μη εκκαθάρισης δικαιωμάτων	21
1.3.4 Προσδιορισμός του κατόχου των δικαιωμάτων	21
1.4 Διεθνείς Οργανισμοί Συλλογικής Διαχείρισης Δικαιωμάτων	23
1.4.1 Διαδικασία Αδειοδότησης.....	23
1.4.2 Τύποι Περιεχομένου και Χρήσης	24
1.4.3 Συνθήκες Αδειοδότησης.....	25
1.5 Διαχείριση Δικαιωμάτων.....	26

1.5.1 Οφέλη που προκύπτουν από την καταγραφή των δικαιωμάτων.....	26
1.5.2 Μεταδεδομένα διαχείρισης δικαιωμάτων	27
1.5.3 Χρονική διάρκεια των δικαιωμάτων	28
1.6 Χρήσεις Ψηφιακού Περιεχομένου	29
1.6.1 Τροποποιήσεις επί του περιεχομένου	30
1.6.1.1 Αποκοπή (Cropping)	30
1.6.1.2 Διαφήμιση	31
1.6.1.3 Deep Linking	32
1.7 Προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων ψηφιακού υλικού	33
1.7.1 Δέσμευση και προστασία των δικαιωμάτων με χρήση διαπιστεύσεων	34
1.7.1.1 Έγγραφα αναφορές.....	35
1.7.1.2 Ειδοποίηση περί του δικαιώματος αναπαραγωγής	35
1.7.1.3 Όροι, Περιορισμοί και Συνθήκες.....	36
1.7.2 Προστασία με Τεχνολογικά Μέσα	36
1.7.2.1 Προβολή του Ψηφιακού Υλικού σε Χαμηλή Ανάλυση.....	36
1.7.2.2 Απόκρυψη μηνυμάτων στο ψηφιακό περιεχόμενο.....	37
1.7.2.3 Ψηφιακή Υδατοσήμανση	37
1.7.2.4 Ψηφιακά αποτυπώματα (Fingerprinting).....	38
1.7.2.5 Αναμετάδοση (Webcasting) οπτικοακουστικού υλικού μέσω Διαδικτύου	38
Κεφάλαιο 2: Θεσμικό Πλαίσιο για την Πνευματική Ιδιοκτησία στην ψηφιακή εποχή	39
2.1 Διεθνές νομοθετικό υπόβαθρο	40
2.2 Ελεύθερο Λογισμικό.....	42
2.3 Ελεύθερο εμπόριο & αποτελεσματικό μοντέλο αγοράς	43
2.4 Ελευθερία Έκφρασης	44
2.5 Πολιτισμική Ποικιλομορφία.....	44
2.6 Ιδιωτικότητα.....	44
2.7 Η Ευρωπαϊκή Οδηγία περί του δικαιώματος αναπαραγωγής ψηφιακού Περιεχομένου	45
2.7.1 Στόχοι & Προθέσεις.....	46
2.7.2 Δικαιώματα & Εξαιρέσεις.....	46
2.7.3 Προστασία Τεχνολογικών Μέσων.....	49
2.7.4 Πληροφορίες Διαχείρισης των Δικαιωμάτων	51
2.7.5 Κοινές Διατάξεις	52
2.8 Η Ελληνική Νομοθεσία.....	53

2.8.1 Εισαγωγικά Στοιχεία.....	53
2.8.2 Εναρμόνιση με την Οδηγία 2001/29/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 29ης Μαΐου 2001 για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και των συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας και άλλες διατάξεις	54
2.8.2.1 Άρθρο 81 – Νόμος υπ’ αριθ. 3057 – Τροποποίηση και συμπλήρωση του Ν. 2725/1999 ρύθμιση θεμάτων Υπουργείο Πολιτισμού και άλλες διατάξεις.....	54
2.8.2.2 Άρθρο 28Α - “Αναπαραγωγή προς όφελος τυφλών και κωφαλάλων”.....	55
2.8.2.3 Άρθρο 28Β - “Εξαίρεση από το δικαίωμα αναπαραγωγής”	55
2.8.2.4 Άρθρο 28Γ - “Ρήτρα γενικής εφαρμογής επί των περιορισμών”	56
2.8.2.5 Άρθρο 64Α - “Ασφαλιστικά μέτρα”	60
2.8.2.6 Άρθρο 66Α - “Τεχνολογικά Μέσα”	63
2.8.2.7 Άρθρο 66Β - “Πληροφορίες για το καθεστώς των δικαιωμάτων”	65
2.9 Παρατηρήσεις.....	66
Κεφάλαιο 3: Τεχνολογικά Μέσα Και Μέθοδοι Προστασίας.....	67
3.1 Τεχνικά μέτρα προστασίας ελέγχου πρόσβασης.....	68
3.1.1 Κρυπτογραφία.....	68
3.1.2 Ηλεκτρονικές υπογραφές.....	69
3.1.3 Ψηφιακά πιστοποιητικά.....	69
3.1.4 Συσκευές και Προγράμματα αναπαραγωγής που εφαρμόζουν TPM	70
3.1.5 Σύστημα κωδικοποιημένου περιεχομένου Content Scramble System (CSS)	71
3.1.6 Ασύμμετρος Κατακερματισμός Εφαρμογών Asymmetric Application Segmentation (AAS)	71
3.1.7 Ψηφιακά Εισιτήρια.....	72
3.2 TPMs για έλεγχο χρήσης	72
3.2.1 Macrovision	72
3.2.2 Σύστημα διαχείρισης σειριακής αντιγραφής.....	72
3.2.3 Προστασία Περιεχομένου από ψηφιακή μετάδοση.....	73
3.2.4 Πρωτοβουλία Ασφαλούς Ψηφιακής Μουσικής.....	74
3.3 Διαχείριση Ψηφιακών Δικαιωμάτων	74
3.3.1 Σύστημα διαχείρισης και αξιοποίησης των πνευματικών δικαιωμάτων του ψηφιακού περιεχομένου	74
Κεφάλαιο 4: DRM – TPM και οι παράγοντες αποτυχίας.....	82
4.1 Προβλήματα με τα TPMs.....	83
4.1.1 Πρόβλημα με τη Δέσμευση συσκευής (Device Binding).....	83

4.1.2 Πρόβλημα με το CSS - Το DeCSS	83
4.2 Πρόβλήματα με τις τεχνολογίες προστασίας χρήσης	84
4.2.1 Macrovision	84
4.2.2 Πρωτόκολλο ασφαλούς ψηφιακής μετάδοσης	85
4.2.3 Πρωτοβουλία για Ασφαλή Ψηφιακή Μουσική.....	85
4.2.4 Το «αναλογικό χάσμα» (Analog Hole).....	85
4.2.5 Υδατογραφήματα	86
4.3 Προβλήματα με το DRM.....	86
4.4 Ιδεολογικό – ηθικό υπόβαθρο	87
Κεφάλαιο 5: Τα CREATIVE COMMONS.....	89
5.1 Εισαγωγή	89
5.2 Τα μέρη των αδειών	91
5.3 Οι όροι των αδειών	92
5.4 Τα είδη των αδειών	93
5.5 Αναζήτηση έργων Creative commons.....	95
5.6 Τα Creative Commons στην Ελλάδα.....	95
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	97
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	98
Βιβλιογραφία	107

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ θερμά την καθηγήτρια μου, κυρία Σινανιώτη, για την καθοδήγησή της στη συγγραφή και ολοκλήρωση της εργασίας αυτής, όλους τους καθηγητές του μεταπτυχιακού προγράμματος για τις γνώσεις που μου μετέδωσαν και την οικογένειά μου για την υποστήριξη που μου παρείχαν.

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η εστίαση στα πνευματικά δικαιώματα στο διαδίκτυο και πως αυτά προστατεύονται είτε με νόμους είτε με διάφορα λογισμικά. Το 1^ο κεφάλαιο ασχολείται με την προστασία και την διαχείριση των πνευματικών δικαιωμάτων

Το 2^ο κεφάλαιο ασχολείται με το θεσμικό πλαίσιο για την πνευματική ιδιοκτησία στην ψηφιακή εποχή.

Το 3^ο κεφάλαιο εστιάζεται στα τεχνολογικά μέσα και τις μεθόδους προστασίας των πνευματικών δικαιωμάτων.

Στο 4ο κεφάλαιο, γίνεται αναφορά στα DRM – TPM και τους παράγοντες αποτυχίας τους

Τέλος, στο 5^ο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στα Creative commons και πως χρησιμοποιούνται για την προστασία έργων και στο τέλος του κεφαλαίου παρουσιάζεται τέσσερα παράδειγμα χρήσης κώδικα html για creative commons.

Abstract

The purpose of this thesis is to focus on Copyrights on the internet and how they are protected either by laws or by various software.

The 1st chapter deals with conservation and management of copyrights.

The 2nd chapter examines the institutional framework on intellectual property in digital age.

The 3rd chapter focuses on technological means and the methods of protecting copyrights.

The 4th chapter refers to DRM – TPM and their failure factors.

Finally, the 5th chapter analyzes Creative Commons and how they are used for work protection. At the end of this chapter, four examples are demonstrated on html source code usage for Creative Commons.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Την πνευματική ιδιοκτησία συναντάμε σήμερα παντού χωρίς να το θέλουμε ή να το καταλαβαίνουμε: η δημόσια εκτέλεση μουσικών ή οπτικοακουστικών έργων σε κέντρα διασκέδασης, εστιατόρια, μπαρ, καφετέριες, ή σε δημόσιες συγκοινωνίες, όπως πλοία, κτελ, τρένα ή αεροπλάνα, αποτελεί σύνηθες φαινόμενο, οι φωτογραφίες, αφίσες και διαφημίσεις, τα εικαστικά έργα και το έντυπο υλικό είναι επίσης συνυφασμένα με την καθημερινότητα, χωρίς πάντα να γίνεται αντιληπτό από το κοινό ότι πρόκειται για άυλα αγαθά προστατευόμενα από τη νομοθεσία. Καλώς ήρθατε λοιπόν στο χώρο της πνευματικής ιδιοκτησίας που αποτελεί έναν από τους πιο ενδιαφέροντες κλάδους του ιδιωτικού δικαίου γιατί έχει σχέση με τα γράμματα, την τέχνη, τον πολιτισμό και την τεχνολογία.

Είναι γνωστό ότι ο όρος «πνευματική ιδιοκτησία» υποδηλώνει τον κλάδο του ιδιωτικού δικαίου που ρυθμίζει την προστασία του δημιουργού, αλλά και τα δικαιώματα που η έννομη τάξη αναγνωρίζει στο δημιουργό πάνω στο έργο του.¹

Ο όρος «δικαίωμα του δημιουργού» ίσως να αποδίδει ακριβέστερα το πνεύμα της ελληνικής νομοθεσίας που έχει επίκεντρο το δημιουργό – φυσικό πρόσωπο και το έργο του, δεν έχει όμως επικρατήσει στη θεωρία ή δικαστηριακή πρακτική, παρά το ότι έχει αρχίσει να χρησιμοποιείται στην κοινοτική ορολογία.

Το διαδίκτυο λειτουργεί ως μια μεγάλη δυνατότητα διάδοσης των έργων και των πληροφοριών, αλλά συγχρόνως και ως απειλή για την πνευματική ιδιοκτησία. Υπάρχουν αρκετοί τρόποι αντιμετώπισης για την προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων, όπου άλλοι από αυτοί είναι επιτυχείς και άλλοι έχουν δείξει στην πράξη ότι υστερούν. Στην παρακάτω εργασία θα αναφερθούμε τόσο στα δικαιώματα της πνευματικής ιδιοκτησίας όσο και στα τεχνολογικά μέσα που υπάρχουν και θα προσπαθήσουμε να τα αναλύσουμε.

¹ Καλλινίκου, Διονυσία. Πνευματική Ιδιοκτησία & Συγγενικά Δικαιώματα. Αθήνα: Π. Ν. Σάκκουλας, 2000

Κεφάλαιο 1: Προστασία και Διαχείριση Πνευματικών Δικαιωμάτων.

1.1 Δικαιώματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας

Πνευματική ιδιοκτησία ονομάζεται το δικαίωμα που η έννομη τάξη απονέμει στον δημιουργό ενός πνευματικού έργου πάνω στο έργο αυτό.² Τα πνευματικά δικαιώματα αποτελούν ένα πολύ σημαντικό ζήτημα που θα πρέπει να απασχολήσει σοβαρά έναν πολιτιστικό οργανισμό, ή οποιοδήποτε άτομο πριν αποφασίσει να εμπλακεί σε μια διαδικασία ψηφιοποίησης του περιεχομένου που διαθέτει, ιδιαίτερα στην περίπτωση που ο σκοπός της ψηφιοποίησης είναι η προβολή του υλικού στο Διαδίκτυο. Σε πρώτη φάση, ο οργανισμός θα πρέπει να χαρακτηρίσει το περιεχόμενο του και να διαπιστώσει από ποια πνευματικά δικαιώματα δεσμεύεται. Ωστόσο, για να είναι σε θέση να πράξει κάτι τέτοιο, θα πρέπει να είναι ενήμερος για τους βασικούς άξονες κατηγοριοποίησης του περιεχομένου και τις πολιτικές χρήσης και προστασίας που διέπουν κάθε κατηγορία σε σχέση με τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας.

Οι νόμοι περί πνευματικής ιδιοκτησίας έχουν ως στόχο να προστατέψουν τα έργα που χαρακτηρίζονται από δημιουργικότητα, όπως έργα λογοτεχνίας, θεάτρου, μουσικής, τέχνης κ.α. Ανάμεσα στην πληθώρα των νομικών διατάξεων που αφορούν τα πνευματικά δικαιώματα, υπάρχουν νόμοι που σχετίζονται περισσότερο ή λιγότερο με τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας όπως αυτά διαμορφώνονται κατά τη ψηφιοποίηση και την προβολή περιεχομένου στο Διαδίκτυο. Επίσης, ένα ακόμα χαρακτηριστικό της νομοθεσίας περί του δικαιώματος αναπαραγωγής είναι πως παρουσιάζει αρκετές ομοιότητες με τη νομοθεσία που αφορά τις εμπορικές συναλλαγές.

Η κυρίαρχη τάση στις περισσότερες χώρες είναι να δίνεται περισσότερη έμφαση στη προστασία των δικαιωμάτων του δημιουργού – «ηθικά δικαιώματα». Η συγκεκριμένη προσέγγιση επικρατεί στις νομοθετικές τάσεις όλης της μεσογειακής Ευρώπης και σε μικρότερο βαθμό στην Αγγλική και την Αμερικάνικη νομοθεσία.

1.1.1 Δικαίωμα Αναπαραγωγής (Copyright)

Υπάρχει μια αρκετά σημαντική παράδοση στην προσπάθεια εναρμόνισης όλων των χωρών για μια κοινή, διεθνή αντιμετώπιση του προβλήματος των πνευματικών δικαιωμάτων. Η ανάγκη για καθολική εναρμόνιση κρίνεται επιτακτική, κυρίως λόγω του αφηρημένου χαρακτήρα των πνευματικών δικαιωμάτων και της αυξημένης δυσκολίας που προκύπτει κατά την εφαρμογή των αναγκαίων περιορισμών. Το Διαδίκτυο και οι επιπρόσθετες δυνατότητες που πηγάζουν από την ψηφιακή υπόσταση του περιεχομένου επιβεβαιώνουν το γεγονός πως οι εθνικές διατάξεις δεν είναι ικανές να εξασφαλίσουν το απαιτούμενο επίπεδο προστασίας. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η περίπλοκη περίπτωση όπου

² Κουμάντος, Γιώργος. Πνευματική Ιδιοκτησία. 6η έκδ. Αθήνα: Αντ. Ν. Σάκκουλας, 1995 και 7η έκδ. Αθήνα 2000

το περιεχόμενο έχει δημιουργηθεί σε μία χώρα, φιλοξενείται από έναν εξυπηρετητή σε μια άλλη χώρα και μπορεί να ανακτηθεί από οποιοδήποτε μέρος της γης.

Ο ρόλος της εθνικής νομοθεσίας είναι να οριοθετήσει το εύρος των ενεργειών που θεωρούνται νόμιμες σε κάθε χώρα. Ωστόσο, η ανάλυση των επιμέρους στοιχείων μιας νομοθεσίας δεν θα πρέπει να γίνει ανεξάρτητα και αποκομμένα από τη συνολική διεθνή κατάσταση. Η διεθνής κατάσταση³ συνίσταται από διεθνείς συμφωνίες, οδηγίες και κατευθύνσεις που διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση των επιμέρους νομοθετικών πλαισίων κάθε χώρας. Οι πιο σημαντικές διεθνείς συμβάσεις είναι οι ακόλουθες:

- ✓ Η συνθήκη της Βέρνης (που διαχειρίζεται ο Παγκόσμιος Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας -WIPO).
- ✓ Η παγκόσμια συνθήκη περί του δικαιώματος αναπαραγωγής (UCC)
- ✓ Η συμφωνία του TRIP's (Trade Related Intellectual Property Rights) υπό την αιγίδα του World Trade Organization.

Το πνεύμα των διεθνών συμβάσεων είναι να προτείνουν ένα σύνολο από ελάχιστες απαιτήσεις που θα πρέπει να υιοθετηθούν από όλα τα συνυπογράφοντα μέλη.

1.1.1.1 Η συνθήκη της Βέρνης

Η συνθήκη της Βέρνης προστατεύει του δημιουργούς των λογοτεχνικών και των καλλιτεχνικών έργων βασιζόμενη στην αρχή της εξομοίωσης (ισότιμης μεταχείρισης) των δημιουργών.

1.1.1.2 Η Ευρωπαϊκή νομοθεσία περί του δικαιώματος αναπαραγωγής - Infosoc Οδηγία.⁴

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα θέσπισε ένα σύνολο από οδηγίες και κανονισμούς σε σχέση με το δικαίωμα αναπαραγωγής προστατευόμενων έργων. Στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν αφενός να παρέχει ένα αρχικό πλαίσιο εργασίας για την εναρμόνιση των κρατών μελών και αφετέρου να αντιμετωπίσει τα επιπρόσθετα προβλήματα που πηγάζουν από την ψηφιακή μορφή και δημοσιοποίηση του περιεχομένου στο Διαδίκτυο. Στη συνέχεια, τα μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας φέρουν τη ρητή υποχρέωση να υιοθετήσουν τις συγκεκριμένες οδηγίες και να εναρμονίσουν την εθνική τους νομοθεσία σύμφωνα με τις ευρωπαϊκές οδηγίες.

³ Άννα Φράγκου, «Πνευματική Ιδιοκτησία και συγγενικά δικαιώματα στην Ελλάδα», Αθήνα 2001

Οι σημαντικότερες συνθήκες που διαμόρφωσαν την ευρωπαϊκή νομοθεσία γύρω από το δικαίωμα αναπαραγωγής και τα λοιπά πνευματικά δικαιώματα, είναι αυτές της Βέρνης και της Ρώμης.

1.1.2 Ευρωπαϊκή Νομοθεσία υπό το πρίσμα της συνθήκης της Βέρνης

Αντικειμενικός στόχος της ευρωπαϊκής νομοθεσίας είναι να βασιστεί στα πορίσματα των διεθνών συμβάσεων και να διαμορφώσει ένα πλήρες σύνολο από οδηγίες για την αντιμετώπιση του προβλήματος της πνευματικής ιδιοκτησίας. Καθώς το μεγάλο όραμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι να ιδρύσει μια μεγάλη ευρωπαϊκή αγορά, η διαφοροποίηση των κρατών μελών ως προς τα πνευματικά δικαιώματα θα αποτελούσε σημαντικό ανασταλτικό παράγοντα. Στη συνέχεια πραγματοποιείται μια αναφορά στα βασικά θέματα που πραγματεύεται η ευρωπαϊκή νομοθεσία και στις θεματικές περιοχές όπου επιχειρείται η σύγκλιση.⁵

1.1.2.1 Προστατευόμενα Έργα

Η συνθήκη της Βέρνης περιέχει μια ενδεικτική και όχι εξαντλητική λίστα με τα έργα που προστατεύονται από πνευματικά δικαιώματα:

- Έργα λόγου και μουσικής
- Καλλιτεχνικά δημιουργήματα
- Θεατρικά έργα
- Φωνογραφήματα
- Πίνακες ζωγραφικής
- Γλυπτά

Τα προγράμματα υπολογιστών και οι βάσεις δεδομένων αναγνωρίζονται επίσης ως εκφράσεις δημιουργικότητας στην ψηφιακή πραγματικότητα και συμπεριλαμβάνονται στα προστατευόμενα έργα.

1.1.2.2 Πρωτοτυπία

Απαραίτητη συνθήκη για να θεωρηθεί ένα έργο προστατευόμενο είναι η πρωτοτυπία. Η συνθήκη της Βέρνης δεν περιέχει κάποιο συγκεκριμένο ορισμό που περιγράφει πια έργα θα

⁵ <http://www.wipo.int>

πρέπει να θεωρούνται πρωτότυπα και πια όχι. Ωστόσο, για να θεωρηθεί ένα έργο πρωτότυπο θα πρέπει να είναι κάτι περισσότερο από μια απλή αναπαραγωγή του φυσικού αντικειμένου με μηχανικά μέσα. Μερικές λέξεις ή ένα σύντομο μήνυμα δεν συνιστούν πρωτότυπο έργο. Επιπλέον, η συνθήκη δεν θεωρεί το ψηφιοποιημένο αντίστοιχο ενός πρωτότυπου έργου ως «νέο πρωτότυπο έργο» με εντελώς ανεξάρτητα πνευματικά δικαιώματα, παρά το γεγονός πως δύναται να αποκτήσει επιπλέον δικαιώματα μετά την ψηφιοποίηση.

1.1.2.3 Πατρότητα⁶

Ο «πατέρας» ενός έργου είναι κατά κανόνα το πρόσωπο που το δημιούργησε. Στην περίπτωση όμως που το έργο έχει δημιουργηθεί από δύο ή περισσότερα πρόσωπα, το δικαίωμα αναπαραγωγής αποδίδεται εξ αδιαιρέτου σε όλα τα πρόσωπα που έχουν συνεισφέρει. Στη γενική περίπτωση, ο δημιουργός ενός έργου γίνεται αυτόματα ο αποκλειστικός δικαιούχος του δικαιώματος αναπαραγωγής του. Ωστόσο, αν το έργο έχει δημιουργηθεί από έναν υπάλληλο μιας εταιρίας, ο πρώτος δικαιούχος του δικαιώματος αναπαραγωγής είναι η εταιρία (αυτό συνήθως αναγράφεται στη πλειονότητα των συμβολαίων που συνάπτουν οι εργαζόμενοι με τις εταιρίες). Κάτι τέτοιο δεν αποτελεί κανόνα για όλες τις χώρες και εξαρτάται από την εκάστοτε εθνική νομοθεσία.

1.1.2.4 Χρονική διάρκεια προστασίας

Η χρονική διάρκεια προστασίας των δικαιωμάτων εξαρτάται άμεσα από την κατηγορία περιεχομένου στην οποία ανήκει το έργο. Ο πίνακας που ακολουθεί παρουσιάζει τις διαφορετικές περιπτώσεις ανάλογα με τον τύπο του περιεχομένου και τη διεθνή συνθήκη .

^{6 6} Καλλινίκου, Διονυσία. Πνευματική Ιδιοκτησία & Συγγενικά Δικαιώματα. Αθήνα: Π. Ν. Σάκκουλας, 2000

Τύπος Περιεχομένου	Χρονική Περίοδος προστασίας σύμφωνα με την συνθήκη της Βέρνης	Χρονική Περίοδος προστασίας σύμφωνα με την ευρωπαϊκή νομοθεσία
Κλασικές μορφές περιεχομένου	Όσο διαρκεί η ζωή του δημιουργού και 50 χρόνια μετά (Μέχρι το τέλος του ημερολογιακού χρόνου) το θάνατο του δημιουργού.(Άρθρο 1)	Όσο διαρκεί η ζωή του δημιουργού και 70 χρόνια μετά το θάνατο του (Άρθρο 1)
Κινηματογραφικό περιεχόμενο	50 χρόνια μετά την δημοσιοποίηση του έργου ή στην περίπτωση που δεν έχει δημοσιευτεί 50 χρόνια μετά τη δημιουργία του.(Άρθρο 7(2))	70 χρόνια μετά τον θάνατο του τελευταίου προσώπου που συμμετείχε στην δημιουργία του έργου.
Φωτογραφικό περιεχόμενο και καλλιτεχνικό περιεχόμενο	25 χρόνια μετά την δημιουργία του έργου	Όσο διαρκεί η ζωή του συγγραφέα και 70 χρόνια μετά τον θάνατο του

Πίνακας 1: Χρονική Διάρκεια του Δικαιώματος Αναπαραγωγής⁷

Η διαφοροποίηση της χρονικής διάρκειας προστασίας ενός έργου ανάλογα με την κατηγορία περιεχομένου που ανήκει μπορεί να προκαλέσει πολύπλοκα προβλήματα, ιδιαίτερα στην περίπτωση που πρόκειται για πολυμεσικό έργο όπου και συνυπάρχουν αντικείμενα που ανήκουν σε περισσότερες από μία κατηγορίες περιεχομένου. Για παράδειγμα, στην περίπτωση ενός πολυμεσικού project που περιέχει κινηματογραφικό film, φωτογραφίες, κείμενο και ήχο, υπάρχουν δικαιώματα αναπαραγωγής για όλα τα ανεξάρτητα συστατικά στοιχεία που συνθέτουν το έργο. Καθώς τα ανεξάρτητα συστατικά στοιχεία ανήκουν σε διαφορετικές κατηγορίες περιεχομένου, η προστασία του δικαιώματος αναπαραγωγής θα πάψει να ισχύει σε διαφορετικές χρονικές στιγμές. Τέλος, θα πρέπει να

⁷ Οδηγός-Εγχειρίδιο για την προστασία και τη διαχείριση των πνευματικών δικαιωμάτων ψηφιακού πολιτιστικού περιεχομένου Α. Σκορδάς, Σ. Νικολόπουλος, Ε.Καρατζάς, Δ. Τσώλης, Δ.Μεϊδάνης 2004

σημειώσουμε ότι η ευρωπαϊκή νομοθεσία υπερέχει της συνθήκης της Βέρνης, με αποτέλεσμα το δικαίωμα αναπαραγωγής των έργων που προστατεύονται να συγκλίνει στα 70 χρόνια μετά το θάνατο του δημιουργού.

1.1.2.5 Το αποκλειστικό δικαίωμα

Ανάμεσα στα πνευματικά δικαιώματα περιλαμβάνονται και ορισμένα που χαρακτηρίζονται ως αποκλειστικά και ανήκουν αυστηρά στον κάτοχο του δικαιώματος αναπαραγωγής. Τα αποκλειστικά δικαιώματα διαφοροποιούνται από τα συνηθισμένα δικαιώματα ιδιοκτησίας καθώς δεν προκύπτουν όταν η ιδιοκτησία ενός έργου είναι μερική.

Ακολουθούν κάποιες λίστες με τα δικαιώματα που χαρακτηρίζονται ως αποκλειστικά με βάση την ισχύουσα συνθήκη και την τρέχουσα νομοθεσία.

Συνθήκη της Βέρνης: Τα αποκλειστικά δικαιώματα που δεσμεύονται από τους δημιουργούς σύμφωνα με τη συνθήκη της Βέρνης είναι τα ακόλουθα:

- ❖ Το δικαίωμα μετάφρασης του έργου
- ❖ Το δικαίωμα της αναπαραγωγής με κάθε τρόπο ή μορφή
- ❖ Το δικαίωμα ερμηνείας θεατρικών, μουσικοθεατρικών και μουσικών έργων
- ❖ Το δικαίωμα της απαγγελίας
- ❖ Το δικαίωμα προσαρμογής και τροποποίησης του αρχικού έργου

Η Ευρωπαϊκή Οδηγία: Τα αποκλειστικά δικαιώματα σύμφωνα με την οδηγία Infosoc είναι:

- ❖ Δικαίωμα αναπαραγωγής
- ❖ Δικαίωμα παρουσίασης του έργου σε ευρύ κοινό
- ❖ Δικαίωμα διανομής

Droite de suite: Το Droite de suite είναι το δικαίωμα που επιτρέπει σε έναν καλλιτέχνη να διεκδικήσει κάποιο μέρος από τα οικονομικά οφέλη που θα προκύψουν από το έργο του, αποσπώντας ένα ποσοστό από τα κέρδη των πωλήσεων. Το δικαίωμα του δημιουργού επί των πωλήσεων του έργου, δεν παύει να ισχύει ακόμα και μετά την πώληση του δικαιώματος αναπαραγωγής από τον δημιουργό σε κάποια εταιρία διανομής και εκμετάλλευσης του έργου.

1.1.2.6 Ηθικά δικαιώματα

Τα ηθικά δικαιώματα, όταν πρόκειται για πνευματική ιδιοκτησία, αποτελούν το σύνολο των προνομίων και των ηθικών πιστώσεων που θα πρέπει να αποδίδονται στους δημιουργούς, ώστε να τυγχάνουν της πρέπουσας αναγνώρισης όταν χρησιμοποιούνται τα έργα τους.

Τα ηθικά δικαιώματα είναι προσωπικά και δεν μπορούν να μεταβιβαστούν σε τρίτους, για παράδειγμα, από τον δημιουργό στο μουσείο. Ωστόσο, είναι δυνατό ο δημιουργός να παραιτηθεί των δικαιωμάτων του.

1.1.2.7 Περιορισμοί

Για να αντισταθμιστεί η αυστηρότητα των αποκλειστικών δικαιωμάτων και να μην εξαντλείται σε περιπτώσεις όπου δεν συνίσταται ηθική και οικονομική παραβίαση των κεκτημένων του δημιουργού, υπάρχουν διατάξεις στην διεθνή νομοθεσία που περιορίζουν αυτά τα δικαιώματα και χαλαρώνουν το βαθμό αποκλειστικότητας.

Οι περιορισμοί ή εξαιρέσεις επιτρέπουν τη χρήση προστατευόμενων έργων σε ειδικές περιπτώσεις χωρίς να είναι απαραίτητη η εξουσιοδότηση από τον κάτοχο των δικαιωμάτων. Τέτοιου είδους εξαιρέσεις περιγράφονται με τον όρο «δίκαια χρήση». Ακολουθούν μερικά παραδείγματα αντίστοιχων εξαιρέσεων ανάλογα με τη συνθήκη και την ισχύουσα νομοθεσία.⁸

Συνθήκη της Βέρνης:

Οι εξαιρέσεις στην συνθήκη της Βέρνης:

- Αναπαραγωγή σε ορισμένες ειδικές περιπτώσεις
- Χρήση των έργων για εκπαιδευτικού σκοπούς
- Αναπαραγωγή εφημερίδων και ανάλογων άρθρων με σκοπό την περιγραφή γεγονότων

Ευρωπαϊκή νομοθεσία – Οδηγία Infosoc

Καθώς οι εξαιρέσεις των αποκλειστικών δικαιωμάτων ήταν πολύ διαφορετικές ανάμεσα στα κράτη μέλη, η Ευρωπαϊκή Ένωση αποφάσισε πως θα ήταν χρήσιμο να συντονίσει τις επιμέρους νομοθεσίες στο σημείο που αναφέρονται στις εξαιρέσεις του δικαιώματος αναπαραγωγής. Η λίστα με τις εξαιρέσεις που προτείνονται από την «Ευρωπαϊκή Οδηγία» είναι μια εξαντλητική λίστα με επιτρεπόμενες ενέργειες. Όλες οι εξαιρέσεις, πλην μίας,

⁸ Οδηγός-Εγχειρίδιο για την προστασία και τη διαχείριση των πνευματικών δικαιωμάτων ψηφιακού πολιτιστικού περιεχομένου. Α. Σκορδάς, Σ. Νικολόπουλος, Ε.Καρατζάς, Δ. Τσώλης, Δ.Μεϊδάνης 2004

είναι προαιρετικές, κάτι που σημαίνει πως κάθε χώρα αποφασίζει ανεξάρτητα για το ποιες από αυτές θα ενσωματώσει στην νομοθεσία της και ποιες όχι. Η εξαντλητική λίστα με τις εξαιρέσεις που προτείνονται από την ευρωπαϊκή ένωση περιλαμβάνεται στο σύνολο της στο επίσημο κείμενο της «Ευρωπαϊκής Οδηγίας».

1.1.3 Πατέντες⁹

Το δικαίωμα αναπαραγωγής προστατεύει την έκφραση των ιδεών, ενώ οι πατέντες αποσκοπούν στην προστασία των ίδιων των ιδεών. Δηλαδή για παράδειγμα Αν κάποιος κατασκευάσει ένα νέο σύστημα για τη διαχείριση του ψηφιοποιημένου υλικού, μπορεί να σκεφτεί το ενδεχόμενο να πατεντάρει αυτή την ιδέα. Με αυτόν τον τρόπο απαγορεύει σε κάποιον τρίτο να χρησιμοποιήσει την ιδέα του χωρίς ο ίδιος να επωφεληθεί οικονομικά από την εκμετάλλευσή της.¹⁰

1.2 Πρόσθετα νομικά ζητήματα

Ο τρόπος αξιοποίησης του περιεχομένου που προστατεύεται από δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας, καθορίζεται συνήθως από κάποια συμβόλαια που υπογράφονται ανάμεσα στον κάτοχο των δικαιωμάτων και τον χρήστη που πρόκειται να αξιοποιήσει το περιεχόμενο. Ωστόσο, πέρα από τους όρους που περιέχονται στο συμβόλαιο που υπογράφεται από τα δύο συμβαλλόμενα μέρη, ο τρόπος χρήσης του περιεχομένου περιορίζεται επιπλέον από μια σειρά νόμων που οριοθετούν το εύρος των επιτρεπόμενων χρήσεων. Τέτοιου είδους νομικοί περιορισμοί (που μπορεί να παραβιάζουν τον αστικό ή τον ποινικό κώδικα) είναι πολύ πιθανό να απαγορεύουν την πλήρη και ανεξέλεγκτη αξιοποίηση του περιεχομένου, τόσο από τον ιδιοκτήτη του, όσο και από τον τελικό χρήστη. Συνήθως, τα προβλήματα παρουσιάζονται κατά την δημοσιοποίηση και προβολή του περιεχομένου.

Για παράδειγμα, ενδέχεται να υπάρχουν νομικοί περιορισμοί που προστατεύουν τα συμφέροντα (οικονομικά κ.α) του δημιουργού, ή να υπάρχουν περιορισμοί που αποσκοπούν στην προστασία του κοινού που πρόκειται να δει το έργο. Όλοι οι παραπάνω περιορισμοί θα πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπόψη κατά τη συγγραφή του συμβολαίου, καθώς επηρεάζουν άμεσα το ύφος της συμφωνίας και τις εργασιακές σχέσεις των δύο συμβαλλόμενων μερών.

⁹ epatents.hellug.gr/pages/intro/

¹⁰ Κουμάντος, Γιώργος. Πνευματική Ιδιοκτησία. 6η έκδ. Αθήνα: Αντ. Ν. Σάκκουλας, 1995 και 7η έκδ. Αθήνα 2000

Ακολουθεί μια συνοπτική αναφορά σε κάποια δικαιώματα που θεωρούνται κεκτημένα και ενδέχεται να περιορίζουν τις δυνατότητες αξιοποίησης του περιεχομένου ή να συγκρούονται με τους όρους κάποιων συμβάσεων.

1.2.1 Το δικαίωμα στην Ιδιωτικότητα

Η Ευρωπαϊκή συμφωνία περί των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που ισχύει από το 1950, στοχεύει στην προστασία και την απελευθέρωση του ατόμου θεσμοθετώντας τις ανθρωπίνες ελευθερίες στο ισχύων νομικό πλαίσιο. Ένα από αυτά τα δικαιώματα, είναι και το δικαίωμα στην ιδιωτικότητα. Σύμφωνα με το συγκεκριμένο δικαίωμα, καθένας θα πρέπει να απολαμβάνει του σεβασμού της κοινωνίας ως προς την προσωπική και οικογενειακή του ζωή, την ιδιωτικότητα του οίκου και της αλληλογραφίας του. Το δικαίωμα της ιδιωτικότητας έχει ερμηνευτεί από ένα μεγάλο αριθμό δικαστικών αποφάσεων και χρήζει ιδιαίτερης προσοχής όταν δημοσιοποιείται ψηφιακό περιεχόμενο στο Διαδίκτυο, ώστε να μην θίγεται η ιδιωτικότητα των προσώπων που απεικονίζονται ή αναφέρονται μέσα σε αυτό.¹¹

Ένα σχετικό παράδειγμα σύμφωνα με τα παραπάνω είναι το εξής : Η εικόνα ενός προσώπου που ανήκει στο κοινό που επισκέπτεται ένα μουσείο δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί για λόγους διαφημιστικής προώθησης του μουσείου χωρίς τη σύμφωνη γνώμη του απεικονιζόμενου προσώπου (Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο σε πολλά πρότυπα μεταδεδομένων ένα από τα πεδία αναφέρεται στα απεικονιζόμενα πρόσωπα “Represented Individuals”). Επομένως, οι εικόνες που απεικονίζουν τους επισκέπτες του μουσείου κατά την θέαση των εκθεμάτων, δεν θα πρέπει να δημοσιοποιηθούν στο Διαδίκτυο, χωρίς τη σύμφωνη γνώμη των επισκεπτών. Ωστόσο, αν στη φωτογραφία απεικονίζεται ένα αφηρημένο πλήθος, το δικαίωμα της ιδιωτικότητας δεν θίγεται.

1.2.2 Ελευθερία λόγου

Ωστόσο, το δικαίωμα της ιδιωτικότητας βρίσκεται σε διαμετρικά αντίθετη θέση με το την αρχή της ελευθερίας του λόγου. Πρόκειται για ένα πολύ σημαντικό ζήτημα που αποκτά ιδιαίτερη σημασία όταν ιδωθεί υπό το πρίσμα της ψηφιακής πραγματικότητας και του Διαδικτύου. Το Διαδίκτυο αποτελεί ένα γόνιμο χώρο ελεύθερης έκφρασης που ξεπερνάει τα εθνικά σύνορα και τους εγχώριους περιορισμούς. Είναι πολύ λογικό οι συγκρούσεις

¹¹ ¹¹ Καλλινίκου, Διονυσία. Πνευματική Ιδιοκτησία & Συγγενικά Δικαιώματα. Αθήνα: Π. Ν. Σάκκουλας, 2000

ανάμεσα στα παραπάνω δικαιώματα να είναι σύνηθες φαινόμενο, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις που η διαφοροποίηση της ηθικής και νομικής κουλτούρας είναι μεγάλη. Η ελευθερία του λόγου και το δικαίωμα στην ιδιωτικότητα αποτελούν ένα καυτό ηθικοπολιτικό ζήτημα, που επηρεάζει το Διαδίκτυο και διαμορφώνει τις τεχνολογικές τάσεις. Ωστόσο, η άσκηση του δικαιώματος της ελευθερίας του λόγου υπόκειται και αυτή σε κάποιους νομικούς περιορισμούς που είναι απαραίτητοι για την ομαλή λειτουργία μιας δημοκρατικής κοινωνίας.

1.2.3 Προστασία Προσωπικών Δεδομένων

Ο νόμος περί προστασίας των προσωπικών δεδομένων που βασίζεται στην Ευρωπαϊκή νομοθεσία, θέτει τους κανόνες που θα πρέπει να τηρεί ένας οργανισμός όταν επεξεργάζεται μαζικά προσωπικά δεδομένα. Ο νόμος απαγορεύει την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, όπως είναι τα δεδομένα που αποκαλύπτουν την φυλετική ή την εθνική καταγωγή, τα πολιτικά φρονήματα, τα θρησκευτικά ή φιλοσοφικά πιστεύω, καθώς και τα δεδομένα που σχετίζονται με το ιατρικό ιστορικό και τις σεξουαλικές προτιμήσεις, για κανέναν λόγο πλην αυτού που ορίστηκε κατά την απόκτηση τους. Κανένα από τα προσωπικά δεδομένα ενός εν ζωή ανθρώπου δεν θα πρέπει να δημοσιοποιείται στο Διαδίκτυο χωρίς την ρητή συγκατάθεσή του. Ωστόσο, η οδηγία δεν απαγορεύει την δημοσιοποίηση του ονόματος ενός δημιουργού στο Διαδίκτυο.

1.3 Εκκαθάριση των δικαιωμάτων (Rights Clearance)

Ο περιγραφικός όρος “Rights Clearance” αναφέρεται στην διαδικασία εκκαθάρισης και μεταβίβασης των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας του περιεχομένου, από τον κάτοχο τους στον τελικό χρήστη που επιθυμεί να αξιοποιήσει το πολιτιστικό περιεχόμενο.

1.3.1. Τύποι Δικαιωμάτων

Τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας που ενδέχεται να συνδέονται με το περιεχόμενο που πρόκειται να αξιοποιηθεί από έναν πολιτιστικό οργανισμό είναι τα ακόλουθα:¹²

- Δικαίωμα αναπαραγωγής
- Δικαιώματα βάσης δεδομένων
- Ηθικά δικαιώματα
- Δικαιώματα που συνδέονται με τις πατέντες

¹² Οδηγός-Εγχειρίδιο για την προστασία και τη διαχείριση των πνευματικών δικαιωμάτων ψηφιακού πολιτιστικού περιεχομένου Α. Σκορδός, Σ. Νικολόπουλος, Ε.Καρατζάς, Δ. Τσώλης, Δ.Μεϊδάνης 2004

- Δικαιώματα εκτέλεσης

1.3.2 Τι περιλαμβάνει η διαδικασία της Εκκαθάρισης Δικαιωμάτων (Rights Clearance)

Η εκκαθάριση των πνευματικών δικαιωμάτων είναι μια διαδικασία που έχει σαν στόχο να άρει την πολυπλοκότητα και την αβεβαιότητα που χαρακτηρίζει το σύνολο των πνευματικών δικαιωμάτων που δεσμεύουν ένα έργο. Τα αποτελέσματα της διαδικασίας συμπυκνώνονται σε μία άδεια που έχει τη μορφή συμβολαίου και υπογράφεται από τον κάτοχο των δικαιωμάτων, ώστε να νομιμοποιηθεί η χρήση του περιεχομένου. Ο κάτοχος των δικαιωμάτων θα πρέπει να συνυπογράψει τη συγκεκριμένη άδεια με τον τελικό χρήστη, ώστε να του μεταβιβάσει τα δικαιώματα επί του περιεχομένου. Η μεταβίβαση των δικαιωμάτων γίνεται πάντα με τη μορφή μιας άδειας.

Η άδεια είναι ένα έγγραφο που θέτει τους όρους και τις προϋποθέσεις με βάση τους οποίους παραχωρούνται τα δικαιώματα από τον δικαιούχο. Μία άδεια επιτρέπει στον εξουσιοδοτούμενο μέρος να χρησιμοποιήσει το περιεχόμενο χωρίς να ανησυχεί για τα πνευματικά δικαιώματα που το δεσμεύουν. Επομένως, όσο το εξουσιοδοτούμενο μέρος χρησιμοποιεί το περιεχόμενο με τρόπο που προβλέπεται από την άδεια, δεν υπάρχει ζήτημα παραβίασης δικαιωμάτων.

Όταν παρουσιάζεται ζήτημα εκκαθάρισης των δικαιωμάτων που συνδέονται με το περιεχόμενο που επιθυμεί να χρησιμοποιήσει ένας πολιτιστικός οργανισμός, θα πρέπει να πράξει τις ακόλουθες ενέργειες:

- Να καθορίσει με ιδιαίτερη προσοχή και σαφήνεια το περιεχόμενο που επιθυμεί να χρησιμοποιήσει
- Να καθορίσει ρητά το σύνολο των ενεργειών που επιθυμεί να πράξει επί του περιεχομένου, για παράδειγμα, τροποποιήσεις του περιεχομένου, αποκοπή, επεξεργασία του κ.α.
- Να πραγματοποιήσει αίτημα εκκαθάρισης για όλες τις χρήσεις που περιεχομένου, συμπεριλαμβανομένης της χρήσης πολλαπλών ιστοσελίδων. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να γίνει σωστή πρόβλεψη ώστε να συμπεριληφθούν όλες οι πιθανές μελλοντικές χρήσεις.
- Να καθορίσει τη διάρκεια χρήσης των δικαιωμάτων που απαιτείται για την αξιοποίηση του περιεχομένου (στον ορισμό της διάρκειας θα πρέπει να υπάρχει πρόνοια και για τις μελλοντικές χρήσεις του περιεχομένου, όπως είναι η αρχειοθέτηση και η προβολή του μέσω ενός διαδικτυακού τόπου).

- Να διασφαλίσει πως όλα τα δικαιώματα που αφορούν ανεξάρτητα τρίτα μέρη έχουν επίσης εκκαθαριστεί.

1.3.3 Συνέπειες μη εκκαθάρισης δικαιωμάτων

Αν ο πολιτιστικός οργανισμός δεν μεριμνήσει έγκαιρα για την εκκαθάριση των πνευματικών δικαιωμάτων με γνώμονα το εύρος και το είδος των χρήσεων που θέλει να πράξει, υπάρχει ο κίνδυνος να υποπέσει σε πράξεις παραβίασης των δικαιωμάτων των δημιουργών και είναι πολύ πιθανό το ενδεχόμενο δικαστικής αντιπαράθεσης. Μια τέτοια εξέλιξη πέρα από το γεγονός πως θα δημιουργήσει ένα αρνητικό κλίμα και θα δυσφημίσει αρνητικά τον εμπλεκόμενο οργανισμό, ενδέχεται να οδηγήσει και στην επιβολή οικονομικών κυρώσεων από το δικαστήριο ως αποζημίωση των δημιουργών.

Για παράδειγμα, ένα μουσείο μοντέρνας τέχνης αποφασίζει να χρησιμοποιήσει ένα από τα έργα που φιλοξενεί ως θέμα σε μία σειρά από χριστουγεννιάτικες κάρτες και χαρτί περιτυλίγματος. Στην περίπτωση που το μουσείο έχει εξασφαλίσει την συναίνεση του καλλιτέχνη μόνο για τις χριστουγεννιάτικες κάρτες, μπορεί να ασκηθεί μήνυση από την πλευρά του καλλιτέχνη για τη χρήση του έργου στο χαρτί περιτυλίγματος, με αποτέλεσμα να προκληθεί οικονομική και ηθική βλάβη στο μουσείο.

1.3.4 Προσδιορισμός του κατόχου των δικαιωμάτων

Είναι πολύ σημαντικό για ένα πολιτιστικό ίδρυμα να απευθυνθεί στο σωστό άνθρωπο για την εκκαθάριση των δικαιωμάτων. Το σωστό πρόσωπο είναι το πρόσωπο που κατέχει τα δικαιώματα του έργου. Υπάρχουν περιπτώσεις που το κατάλληλο πρόσωπο δεν ταυτίζεται με το πρόσωπο που φέρεται ως κάτοχος του περιεχομένου. Ο πρώτος δικαιούχος του δικαιώματος αναπαραγωγής ενός έργου είναι εξ ορισμού ο δημιουργός του. Ακόμα και αν το έργο έχει πραγματοποιηθεί κατά παραγγελία, το δικαίωμα αναπαραγωγής αποδίδεται αυτόματα και πάλι στον δημιουργό του. Στην περίπτωση όμως που υπάρχει κάποιο συμβόλαιο που διευθετεί το θέμα, το δικαίωμα αναπαραγωγής αποδίδεται σύμφωνα με τα πρακτικά του συμβολαίου.¹³

Μετά το θάνατο του αρχικού κατόχου των δικαιωμάτων, τα πρόσωπα που πιθανών να αποκτήσουν αξιώσεις επί της πνευματικής ιδιοκτησίας του έργου του είναι τα ακόλουθα:

¹³ Οδηγός-Εγχειρίδιο για την προστασία και τη διαχείριση των πνευματικών δικαιωμάτων ψηφιακού πολιτιστικού περιεχομένου Α. Σκορδάς, Σ. Νικολόπουλος, Ε.Καρατζάς, Δ. Τσώλης, Δ.Μειδάνης 2004

- Οποιοδήποτε πρόσωπο που του έχει μεταβιβαστεί το δικαίωμα
- Τα μέλη της οικογένειας του δημιουργού
- Κάποιος συμβολαιογράφος που έχει αναλάβει την εκτέλεση της διαθήκης του καλλιτέχνη
- Πρόσωπα που έχουν συμβάλει στο καλλιτεχνικό έργο
- Νομικές εταιρίες
- Πολιτιστικά ιδρύματα που συνδέονται εργασιακά με τον αρχικό κάτοχο των δικαιωμάτων

Μια σημαντική παρατήρηση που αφορά στα πολιτιστικά ιδρύματα, σε σχέση με το δικαίωμα αναπαραγωγής των έργων που φιλοξενούν, είναι πως σε σπάνιες περιπτώσεις κατέχουν τα πνευματικά δικαιώματα ενός εκθέματος, καθώς ούτε ως δημιουργοί μπορούν να λογιστούν, ούτε ως ανάδοχοι κάποιας μεταβίβασης δικαιωμάτων.

Για παράδειγμα, αρκετά πολιτιστικά ιδρύματα έχουν στην κατοχή τους ένα περιορισμένο αριθμό έντυπων εκδόσεων από έναν συγκεκριμένο διάσημο καλλιτέχνη, καθώς ο καλλιτέχνης διατηρεί όλα τα πνευματικά δικαιώματα επί της δημιουργίας του, το πολιτιστικό ίδρυμα δεν έχει το δικαίωμα να τυπώσει επιπλέον αντίγραφα αν δεν αποσπάσει πρώτα τη σύμφωνη γνώμη του καλλιτέχνη.

Σε πολλές περιπτώσεις, τα πνευματικά δικαιώματα που συνδέονται με μία δημιουργία μπορεί να εμπλέκουν περισσότερους από έναν δημιουργούς. Σε αυτή την περίπτωση, κατά την εκκαθάριση των δικαιωμάτων, θα πρέπει να εξασφαλιστούν τα δικαιώματα από το σύνολο των δικαιούχων, ώστε να είναι δυνατή η νόμιμη αναπαραγωγή του έργου. Αν είναι αναγκαία η εκκαθάριση των δικαιωμάτων από περισσότερους του ενός δικαιούχων, είναι απαραίτητο να υπογράψουν όλοι την ίδια πανομοιότυπη άδεια, ώστε να μην υπάρξει σύγχυση. Ενδεικτικά παραδείγματα ανάλογων περιπτώσεων, είναι τα κινηματογραφικά βίντεο και τα πολυμεσικά έργα. Σε αυτά τα έργα συνυπάρχουν δημιουργίες από διαφορετικούς καλλιτέχνες με αποτέλεσμα τα πνευματικά δικαιώματα του έργου να ανήκουν από κοινού σε όλους τους συντελεστές. Σε αυτή την περίπτωση, όλοι οι δικαιούχοι, τόσο των επιμέρους δημιουργιών όσο και του τελικού νέου έργου που προέκυψε από τη συνένωση των ανεξάρτητων στοιχείων, θα πρέπει να ερωτηθούν και να συναινέσουν για την εκκαθάριση και την απόδοση των δικαιωμάτων.

1.4 Διεθνείς Οργανισμοί Συλλογικής Διαχείρισης Δικαιωμάτων

Οι αρχές συλλογικής διαχείρισης δικαιωμάτων παρέχουν υπηρεσίες άμεσης εκπροσώπησης των καλλιτεχνών, φωτογράφων, μουσικών, συγγραφέων, εκτελεστών και λοιπών δημιουργών περιεχομένου που έχουν εγγραφεί ως μέλη τους έμμεσα ή άμεσα. Η διαχείριση των δικαιωμάτων από τις αρχές συλλογικής διαχείρισης περιλαμβάνουν τα ακόλουθα:

- Προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων για λογαριασμό των μελών του και υπεράσπιση τους έναντι αυθαίρετων διεκδικήσεων από τρίτους
- Συλλογή και διανομή μέρους των κερδών από την εμπορική αξιοποίηση των έργων
- Συνεργασία σε εθνικό και διεθνές επίπεδο για την καθολική αντιμετώπιση των θεμάτων που σχετίζονται με τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας.

Δεν είναι απαραίτητο για όλους τους καλλιτέχνες να αντιπροσωπεύονται από κάποια αρχή συλλογικής διαχείρισης δικαιωμάτων, ωστόσο στην πλειοψηφία τους επιλέγουν να διεκδικήσουν τα οικονομικά τους συμφέροντα μέσω ενός αντίστοιχου οργανισμού. Πληροφορίες σχετικά με τους δημιουργούς που εκπροσωπεί κάθε αρχή είναι συνήθως διαθέσιμες στην ιστοσελίδα της και σε ενημερωτικά έντυπα. Οι αρχές συλλογικής διαχείρισης δικαιωμάτων είναι ανεξάρτητοι και αυτοσυντήρητοι οργανισμοί μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα. Σύνηθες είναι το φαινόμενο να αναπτύσσονται συνεργασίες και να συνάπτονται συμφωνίες μεταξύ αντίστοιχων οργανισμών που εδρεύουν σε διαφορετικές χώρες, ώστε να παρέχουν καθολική διαχείριση των δικαιωμάτων ανεξάρτητα με την εθνικότητα του δημιουργού.

1.4.1 Διαδικασία Αδειοδότησης

¹⁴ Οποιαδήποτε χρήση μιας καλλιτεχνικής δημιουργίας, τα συμφέροντα της οποίας προστατεύονται από μια αρχή συλλογικής διαχείρισης δικαιωμάτων, θα πρέπει να πραγματοποιείται μόνο μετά τη χορήγηση της κατάλληλης άδειας από την συγκεκριμένη αρχή.

Για τη διασφάλιση της σωστής διαχείρισης των δικαιωμάτων, είναι πολύ πιθανό η αρχή να καταφεύγει στα εγγεγραμμένα μέλη της, στην περίπτωση που το αίτημα χρήσης ξεπερνάει τα εσκαμμένα. Ένα αίτημα μεταβίβασης δικαιωμάτων θα πρέπει να καθορίζει με σαφήνεια το είδος τους και να ανταποκρίνονται πράγματι στη χρήση που πρόκειται να υποστεί το έργο. Για παράδειγμα, ο αιτών θα πρέπει να καθορίσει σαφώς το δικαίωμα που

¹⁴ Οδηγός-Εγχειρίδιο για την προστασία και τη διαχείριση των πνευματικών δικαιωμάτων ψηφιακού πολιτιστικού περιεχομένου Α. Σκορδός, Σ. Νικολόπουλος, Ε.Καρατζάς, Δ. Τσώλης, Δ.Μειδάνης 2004

χρειάζεται για να τοποθετήσει ένα έργο στο περιεχόμενο μιας ιστοσελίδας. Ακόμα και η θέση που θα τοποθετηθεί το έργο (Κεντρική σελίδα, banner, διαφημιστικό τμήμα του ιστότοπου) έχει σημασία για την άδεια που θα εκδοθεί. Όλες οι λεπτομέρειες και ιδιαιτερότητες στη χρήση του έργου θα πρέπει να αποτυπώνονται στην άδεια μεταβίβασης δικαιωμάτων και είναι συνήθως ο καθοριστικός παράγοντας κατά τη διαμόρφωση του ύψους της αποζημίωσης.

1.4.2 Τύποι Περιεχομένου και Χρήσης

Ο παρακάτω πίνακας απεικονίζει τους τύπους περιεχομένου και χρήσης:

Τύπος / Χρήση Περιεχομένου	Ακέραια μορφή του έργου	Τμήμα	Διαχείριση-Μετατροπή-Προσαρμογή
Εικόνα	Φωτογραφία	Απόσπασμα Φωτογραφίας	Ανατύπωση / αποκοπή κομματιού / επεξεργασία
Κείμενο	Πλήρες ποίημα/άρθρο/μυθιστόρημα	Μέρος του ποιήματος/ γραμμές από το άρθρο / σημαντικό κομμάτι από το μυθιστόρημα	Ανατύπωση
Ήχος	Μουσικό κομμάτι	Περιορισμένο Ηχητικό Θέμα	Μίξη / προσαρμογή / δειγματοληψία
Βίντεο	Κινηματογραφική Ταινία	Μέρος της ταινίας / ορισμένος αριθμός από καρτέ της ταινίας	Αποκοπή / επεξεργασία / μίξη / δειγματοληψία

Πίνακας 2: Τύποι Περιεχομένου και Χρήσεις¹⁵

¹⁵ Οδηγός-Εγχειρίδιο για την προστασία και τη διαχείριση των πνευματικών δικαιωμάτων ψηφιακού πολιτιστικού περιεχομένου Α. Σκορδάς, Σ. Νικολόπουλος, Ε.Καρατζάς, Δ. Τσώλης, Δ.Μειδάνης 2004

Η λίστα που ακολουθεί συνοψίζει το σύνολο των ενεργειών που ακολουθείται κατά τη διαδικασία της εκκαθάρισης των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, στα πλαίσια της λειτουργίας μιας αρχής συλλογικής διαχείρισης δικαιωμάτων, για την on-line χρήση πολιτιστικού περιεχομένου.

- Επικοινωνία με την κατάλληλη αρχή συλλογικής διαχείρισης δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας
- Καθορισμός του διαθέσιμου προϋπολογισμού
- Πρόβλεψη για ένα σημαντικό χρονικό διάστημα της τάξης των 4-6 εβδομάδων που είναι συνήθως ο απαιτούμενος χρόνος για την εκκαθάριση των δικαιωμάτων
- Αίτημα έκδοσης άδειας χρήσης του περιεχομένου
- Διαπραγμάτευση με αντικείμενο το ύψος της οικονομικής αποζημίωσης για τη χρήση του περιεχομένου, καθώς και για το σύνολο των περιορισμών χρήσης
- Λήψη της άδειας και διεξοδικός έλεγχος των όρων και των περιορισμών που περιλαμβάνει από τον χρήστη
- Διερεύνηση της πιθανότητας για περαιτέρω διαπραγμάτευση των όρων
- Υπογραφή της άδειας και αποστολή της στην αρχή συλλογικής διαχείρισης δικαιωμάτων
- Κατοχύρωση της άδειας και μεταβίβαση των δικαιωμάτων

1.4.3 Συνθήκες Αδειοδότησης

Οι περισσότεροι οργανισμοί συλλογικής διαχείρισης διαθέτουν ένα σύνολο από προκαθορισμένους όρους και περιορισμούς για την αναπαραγωγή ενός έργου σε on-line περιβάλλον. Ανάμεσα σε αυτούς του όρους συγκαταλέγονται και τα εξής:

- Τοποθέτηση σε εμφανές σημείο της ειδοποίησης περί πνευματικής ιδιοκτησίας του περιεχομένου που ορίζεται από την αρχή, σε κάθε σημείο προβολής του έργου.
- Πρόβλεψη για την ύπαρξη διαδικτυακών αναφορών σε κείμενα που καθορίζουν την πολιτική προστασίας και διαχείρισης των πνευματικών δικαιωμάτων του περιεχομένου που προβάλλεται από τον ιστότοπο
- Η άδεια παραχωρείται μόνο για την αναπαραγωγή του περιεχομένου στην ακέραια μορφή του. Δεν επιτρέπεται καμία αλλοίωση του καλλιτεχνικού αποτελέσματος ενός έργου παρά μόνο αν προβλέπεται από την άδεια.
- Σε πολλές περιπτώσεις τίθενται προδιαγραφές για την κρυπτογράφηση του περιεχομένου. Συνήθως, το περιεχόμενο προστατεύεται με την προσθήκη ψηφιακών υδατογραφημάτων. (Παρ. 1.6)

- Τα δικαιώματα κατοχυρώνονται μόνο στην περίπτωση που έχει καταβληθεί το ποσό της αποζημίωσης.
- Τα δικαιώματα κατοχυρώνονται για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα
- Η άδεια που μεταβιβάζει τα δικαιώματα δεν είναι αποκλειστική, είναι ανακλητή και δεν μπορεί να μεταβιβαστεί εκ νέου από τον πρώτο παραλήπτη.
- Ο οργανισμός συλλογικής διαχείρισης δικαιωμάτων θα πρέπει να ειδοποιείται από τον χρήστη, κάθε φορά που αυτός διαπιστώνει ενέργειες, επί του προστατευόμενου με copyright περιεχομένου, που συνιστούν παραβίαση των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας.

1.5 Διαχείριση Δικαιωμάτων

1.5.1 Οφέλη που προκύπτουν από την καταγραφή των δικαιωμάτων

Το ηθικό δικαίωμα κατά το άρθρο 1 παρ. 1 του Ν.2121/1993 προστατεύει τον προσωπικό δεσμό του πνευματικού δημιουργού με το έργο του και απαρτίζεται από τις εξουσίες που αναφέρονται ενδεικτικά στο άρθρο 4 του ίδιου νόμου. Πρόκειται για την εξουσία δημοσίευσης, την εξουσία αναγνώρισης της πατρότητας, την εξουσία περιφρούρησης της ακεραιότητας του έργου, την εξουσία προσέλασης και την εξουσία υπαναχώρησης που είναι γνωστή και ως εξουσία μετάνοιας.¹⁶ Η επιτυχία ενός συστήματος εκκαθάρισης δικαιωμάτων εξαρτάται από την ικανότητα του να καταγράφει, να συντηρεί, να ελέγχει και να διαχειρίζεται με αποτελεσματικό τρόπο τα δικαιώματα που συνδέονται με την πνευματική ιδιοκτησία του περιεχομένου. Το σύστημα θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από υπηρεσίες όπως είναι η παρακολούθηση των δικαιωμάτων που έχουν μεταβιβαστεί σε τρίτους και αφορούν ψηφιακό περιεχόμενο που αξιοποιείται σε on-line περιβάλλοντα, καθώς επίσης και από υπηρεσίες όπως είναι η αποκρυστάλλωση και η καταγραφή των δικαιωμάτων που φέρουν επιπρόσθετη αξία στο περιεχόμενο και μπορούν να αποτελέσουν μελλοντική πηγή εξασφάλισης κέρδους. Τα δικαιώματα μπορούν να συνδεθούν με αντικείμενα (όπως είναι τα αγάλματα, κινηματογραφικές ταινίες και πίνακες ζωγραφικής), καθώς και με εικονικά αντικείμενα (όπως τα γραφικά του υπολογιστή, τα κείμενα που χρησιμοποιούνται σαν περιεχόμενο στις διαδικτυακές σελίδες κ.α).

¹⁶ Άννα Φράγκου, «Πνευματική Ιδιοκτησία και συγγενικά δικαιώματα στην Ελλάδα», Αθήνα 2001

Καθώς ο αριθμός των πολιτιστικών οργανισμών που εισέρχονται στην ψηφιακή πραγματικότητα, ψηφιοποιώντας και προβάλλοντας στο Διαδίκτυο το περιεχόμενο που διαθέτουν, αυξάνει με γοργούς ρυθμούς, είναι αναγκαία η υιοθέτηση εξειδικευμένων συστημάτων για τη διατήρηση και τη διαχείριση των δικαιωμάτων που συνδέονται με κάθε αντικείμενο που προβάλλεται μέσω ενός διαδικτυακού τόπου. Με αυτό τον τρόπο τα πολιτιστικά ιδρύματα μπορούν να διασφαλίσουν πως όλα τα έργα που προβάλλονται σε on-line περιβάλλοντα, συνάδουν με τους νόμους περί πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν σε κάθε χώρα, μεγιστοποιώντας παράλληλα το βαθμό αξιοποίησης της πολιτιστικής αξίας του περιεχομένου που διαθέτουν.

1.5.2 Μεταδεδομένα διαχείρισης δικαιωμάτων

Ο πλέον τετριμμένος ορισμός που μπορεί να δοθεί στο όρο «μεταδεδομένα» είναι δεδομένα για τα δεδομένα. Τα μεταδεδομένα είναι περιγραφικού χαρακτήρα πληροφορία, προσανατολισμένη σε ένα αντικείμενο ή έναν πόρο ανεξάρτητα από τη μορφή στην οποία βρίσκεται, φυσική ή ηλεκτρονική. Παρά το γεγονός πως ο όρος «μεταδεδομένα» είναι σχετικά νέος, η σπουδαιότητα που κρύβεται πίσω από τη χρήση τους αναγνωρίστηκε από τη στιγμή που άρχισε η συστηματική οργάνωση και δόμηση της πληροφορίας. Οι καρτέλες αρχειοθέτησης που χρησιμοποιούνται για πολλές δεκαετίες από τις βιβλιοθήκες, είναι στην ουσία ένα εξαιρετικά επιτυχημένο σύνολο μεταδεδομένων που στοχεύει στη θεματική κατηγοριοποίηση των βιβλίων, τη σύνθεση συλλογών και την εύκολη αναζήτηση τίτλων. Τα μεταδεδομένα μπορούν να πληθυσμώνονται χειρονακτικά ή να ανακτώνται αυτόματα με τη χρήση προγραμμάτων λογισμικού.

Το Dublin Core Metadata Initiative είναι ένα διεθνές πρότυπο που χρησιμοποιείται για να βοηθήσει στην αυτοματοποίηση της αναζήτησης και της δεικτοδότησης των ψηφιακών πόρων του διαδικτύου, ανεξάρτητα με το αν ο πόρος είναι ένα ηλεκτρονικό έγγραφο ή ένα «πραγματικό» φυσικό αντικείμενο. Το Dublin Core πρότυπο μεταδεδομένων προτείνει ένα αντίστοιχο δελτίο αρχειοθέτησης, ταξινόμησης και χαρακτηρισμού των ψηφιακών πόρων, όπου αποτυπώνονται αρκετά τεχνολογικά και σημασιολογικά στοιχεία που μπορούν να λειτουργήσουν επικουρικά προς τα συστήματα αναζήτησης και ανάκτησης πληροφορίας στο Διαδίκτυο.

Η πλήρης καταγραφή όλων των επιπλέον στοιχείων που χαρακτηρίζουν το περιεχόμενο, επιτρέπει στα πολιτιστικά ιδρύματα να ορίσουν και να εφαρμόσουν τη στρατηγική τους σχετικά με τη διαδικασία εκκαθάρισης πνευματικών δικαιωμάτων.

Επιπλέον, όλη αυτή η πληροφορία που συλλέγεται, συσσωρεύεται ως επιπρόσθετος πλούτος στο ίδρυμα, καθώς μπορεί με βάση αυτή την πληροφορία να αναπτύξει, να παρέχει, ακόμα και να εκμεταλλευτεί εμπορικά μία πλειάδα υπηρεσιών προς το χρήστη. Σημαντική επίσης είναι και η υπεραξία που αποκτά το περιεχόμενο λόγω των ενεργειών που πραγματοποιούνται πάνω του σε καθημερινή βάση (όπως είναι μία νέα φωτογράφιση ενός έργου, ακαδημαϊκές εργασίες που συγγράφονται από το εργατικό δυναμικό του μουσείου, νέο περιεχόμενο που παράγεται για τον διαδικτυακό τόπο κ.α). Τα παραπάνω καταδεικνύουν, πως πέρα από τα δικαιώματα που είναι αναγκαία για την αναπαραγωγή του περιεχομένου (“rights in”), υπάρχει σημαντικό όφελος και από την καταγραφή των δικαιωμάτων που ένα πολιτιστικό ίδρυμα μπορεί να μεταβιβάσει σε ξένους (“rights out”).

Καθώς τα δικαιώματα μεταβιβάζονται μέσα από γραπτές συμφωνίες που ονομάζονται συμβόλαια, κάθε σύστημα διαχείρισης δικαιωμάτων θα πρέπει να είναι σε θέση να καθορίσει με σαφήνεια και να καταγράψει με ομοιογενή και διαλειτουργικό τρόπο τους όρους, τις συνθήκες και τους περιορισμούς που διέπουν μια συμφωνία.

Το θέμα της διαχείρισης δικαιωμάτων, είναι ένα ανοικτό πρόβλημα και αποτελεί αντικείμενο μελέτης και έρευνας πολλών προγραμμάτων από τον ακαδημαϊκό και βιομηχανικό χώρο. Υπάρχουν αρκετά προγράμματα και πρωτοβουλίες που προτείνουν ενδεικτικές λύσεις σε συγκεκριμένα προβλήματα. Ωστόσο, καμία από τις προτεινόμενες λύσεις δεν μπορεί να αντιμετωπίσει συνολικά το πρόβλημα και να καλύψει την ποικιλία των επιχειρηματικών μοντέλων που απαντώνται στο χώρο της ψηφιοποίησης, προβολής και αξιοποίησης πολιτιστικού υλικού.

1.5.3 Χρονική διάρκεια των δικαιωμάτων

Για κάθε έργο, υπάρχουν συνήθως αρκετές χρονικές στιγμές που συνδέονται με τη διαχείριση των πνευματικών του δικαιωμάτων, που θα πρέπει να διατηρούνται και να ελέγχονται περιοδικά:¹⁷

Rights in

- Η ιδιοκτησιακή κατάσταση ενός έργου σχετικά με το δικαίωμα αναπαραγωγής και το χρονικό διάστημα που απομένει μέχρι τη στιγμή που θα αποδεσμευτεί από αυτό το αποκλειστικό δικαίωμα

¹⁷ Οδηγός-Εγχειρίδιο για την προστασία και τη διαχείριση των πνευματικών δικαιωμάτων ψηφιακού πολιτιστικού περιεχομένου Α. Σκορδάς, Σ. Νικολόπουλος, Ε.Καρατζάς, Δ. Τσώλης, Δ.Μειδάνης 2004

- Η χρονική διάρκεια των διαπραγματεύσεων για την έκδοση της άδειας μεταβίβασης του δικαιώματος αναπαραγωγής
- Η διάρκεια ισχύος της μεταβίβασης των δικαιωμάτων από την αρχή συλλογικής διαχείρισης, καθώς είναι συχνό το φαινόμενο η μεταβίβαση των δικαιωμάτων να είναι έγκυρη μόνο για μία συγκεκριμένη χρονική περίοδο.

Rights Out

- Η ιδιοκτησιακή κατάσταση ενός έργου σχετικά με το δικαίωμα αναπαραγωγής και το χρονικό διάστημα που απομένει μέχρι τη στιγμή που θα αποδεσμευτεί από αυτό το δικαίωμα
- Ο χρόνος ανάθεσης των δικαιωμάτων

Με γνώμονα τα παραπάνω, είναι πολύ χρήσιμο να υπάρχει ένα σύστημα που να διαχειρίζεται τα συγκεκριμένα δικαιώματα και να χρησιμοποιεί τις διαθέσιμες πληροφορίες για την έκδοση έγκυρων αδειών μεταβίβασης δικαιωμάτων. Το σύστημα θα πρέπει να υποστηρίζεται από τα κατάλληλα μεταδεδομένα, το περιεχόμενο των οποίων θα είναι υπεύθυνο για την ενεργοποίηση ή μη των ακόλουθων αυτοματοποιημένων μηχανισμών:

- Παρακολούθησης των αδειών και ελέγχου της τήρησης των περιορισμών που προβλέπουν
- Αποστολής ειδοποίησης, όταν πλησιάζει η ημερομηνία λήξης μιας άδειας και ενεργοποίησης των αντίστοιχων ενδείξεων στην περίπτωση που τα δικαιώματα θα πρέπει να επαναδιαπραγματευτούν
- Ενεργοποίησης μιας ένδειξης που να καταδεικνύει τη μέγιστη διάρκεια δέσμευσης του δικαιώματος αναπαραγωγής σε ένα συγκεκριμένο τύπο περιεχομένου
- Επαναπροβολή ή απόσυρση του πολιτιστικού υλικού από το Διαδίκτυο όπου φιλοξενείται, ανάλογα με την επιτυχή ή όχι εκκαθάριση των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας

1.6 Χρήσεις Ψηφιακού Περιεχομένου

Τόσο κατά την αξιοποίηση του ήδη διαθέσιμου ψηφιακού περιεχομένου, όσο και κατά την ψηφιοποίηση καινούργιου υλικού, υπάρχουν ορισμένοι περιορισμοί στο εύρος και τη φύση των ενεργειών που θεωρούνται αποδεκτές. Οι περιορισμοί τίθενται συνήθως από το νομικό πλαίσιο κάθε χώρας και έχουν σκοπό αφενός να προστατέψουν το ίδιο το περιεχόμενο και

αφετέρου τα ηθικά και οικονομικά συμφέροντα των δημιουργών. Στη προσπάθεια αυτή σημαντικό ρόλο διεκδικούν οι τεχνολογικές εξελίξεις που αναζητούν τρόπους και προσφέρουν εργαλεία για την προστασία του ψηφιοποιημένου υλικού με τεχνολογικά μέσα.

1.6.1 Τροποποιήσεις επί του περιεχομένου

Ακόμα και στην περίπτωση που έχει προηγηθεί η εκκαθάριση των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας των δημιουργών ενός έργου, το πολιτιστικό ίδρυμα δεν μπορεί να χρησιμοποιήσει το συγκεκριμένο έργο χωρίς να σέβεται τα ηθικά δικαιώματα που το συνοδεύουν. Μόνο αν ο δημιουργός παραιτηθεί από τα ηθικά του δικαιώματα, είναι θεμιτό για το ίδρυμα να μην τον μνημονεύσει. Τα ηθικά δικαιώματα μιας καλλιτεχνικής δημιουργίας θα πρέπει να αποδίδονται στο δημιουργό της καθ' όλη τη διάρκεια του βίου του. Αν το πολιτιστικό ίδρυμα τροποποιήσει το περιεχόμενο χωρίς να έχει εξασφαλίσει τη σύμφωνη γνώμη του δημιουργού, ανεξάρτητα από το αν η επεξεργασία του περιεχομένου στοχεύει στην δημιουργία ενός νέου έργου ή όχι, μπορεί να θεωρηθεί πράξη παραβίασης ηθικών δικαιωμάτων. Ο ρόλος των ηθικών δικαιωμάτων είναι να προστατεύσουν τα, μη οικονομικής φύσης, συμφέροντα του δημιουργού.

Συνήθως, τα ηθικά δικαιώματα περιλαμβάνουν τα ακόλουθα: το δικαίωμα αναφοράς του ονόματος του δημιουργού, όταν αντιγράφεται ή χρησιμοποιείται το έργο του, το δικαίωμα ενός ανθρώπου να μην αναφέρεται το όνομα του ως δημιουργός ενός έργου, αν δεν είναι πράγματι ο δημιουργός του και τέλος, το δικαίωμα να ελέγχει τη μορφή με την οποία εμφανίζεται το έργο του (το δικαίωμα της ακεραιότητας της δημιουργίας).

1.6.1.1 Αποκοπή (Cropping)

Η αποκοπή είναι ουσιαστικά η αλλοίωση μιας εικόνας ή ενός πολυμεσικού αντικειμένου χωρίς να προκύπτει ένα νέο αντικείμενο. Ο όρος “αποκοπή” χρησιμοποιείται για να περιγράψει ενέργειες όπως είναι για παράδειγμα η αφαίρεση του background μιας φωτογραφίας. Η συγκεκριμένη χρήση μπορεί να είναι μια απλή επεξεργασία, όπως η στρογγυλοποίηση των γωνιών της φωτογραφίας, ή περισσότερο πολύπλοκη όπως είναι το ψαλίδισμα μια φωτογραφίας σε σχήμα κύκλου, άστρου ή ακόμα και καρδιάς. Αν η παραπάνω επέμβαση στο οπτικό αποτέλεσμα της φωτογραφίας πραγματοποιηθεί χωρίς την άδεια του δημιουργού, συνιστάται σαφής παραβίαση των δικαιωμάτων πνευματικής

ιδιοκτησίας. Μπορεί επίσης να θεωρηθεί και ως προσβολή των ηθικών δικαιωμάτων του δημιουργού.¹⁸

Για παράδειγμα, ο γραφίστας που σχεδιάζει το δικτυακό τόπο ενός ιδρύματος, αποκόπτει ένα τμήμα μιας φωτογραφίας ώστε να ταιριάζει στο περίγραμμα της ιστοσελίδας που σχεδιάζει, χωρίς όμως να ζητήσει την άδεια του δημιουργού της. Είναι πολύ πιθανό ο δημιουργός του έργου να δει την αλλοιωμένη φωτογραφία του στον ιστότοπο του ιδρύματος και να θεωρήσει πως η συγκεκριμένη αναπαράσταση του έργου είναι προσβλητική για τη φήμη του. Επομένως, ο κάτοχος των δικαιωμάτων μπορεί να διεκδικήσει αποζημίωση για την ηθική βλάβη που έχει υποστεί, ασκώντας μήνυση για καταπάτηση των ηθικών του δικαιωμάτων κατά του πολιτιστικού ιδρύματος.

1.6.1.2 Διαφήμιση

Η ανάπτυξη του διαδικτύου ως μέσου ελεύθερης διακίνησης ιδεών και πληροφορίας, είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός νέου γόνιμου χώρου για τη διαφήμιση και τη προώθηση καταναλωτικών προϊόντων και υπηρεσιών. Ένα ίδρυμα που συντηρεί ένα διαδικτυακό ιστότοπο, μπορεί να συμφωνήσει στην εισαγωγή ενός

λογότυπου μιας εταιρίας που θέλει να διαφημιστεί μέσω αυτού έναντι κάποιας αμοιβής. Στις περισσότερες περιπτώσεις δίπλα στο λογότυπο υπάρχει και ένας σύνδεσμος που οδηγεί στον διαδικτυακό τόπο της διαφημιζόμενης εταιρίας. Η ενσωμάτωση διαφημιστικών λογότυπων είναι ένας τρόπος παραγωγής κέρδους από τους κατόχους πολιτιστικού περιεχομένου, που επιθυμούν να εκμεταλλευτούν την επιπρόσθετη αξία που φέρει το περιεχόμενο λόγω της πολιτιστικής του χροιάς. Το πλήθος και το κόστος των διαφημίσεων είναι ανάλογο με την δημοτικότητα και την επισκεψιμότητα του ιστότοπου.

Στην περίπτωση που ένα πολιτιστικό ίδρυμα αποφασίσει να εκμεταλλευτεί τη δημοτικότητα της ιστοσελίδας που συντηρεί φιλοξενώντας διαφημιστικά μηνύματα, θα πρέπει να αποφασίσει μία σειρά από ζητήματα που έχουν να κάνουν με το εύρος και τη φύση των διαφημιστικών υπηρεσιών που μπορεί να προσφέρει. Μία καλή στρατηγική που έχει σκοπό να διαφυλάξει το κύρος και την πολιτισμική συνέπεια του ιδρύματος, είναι οι διαφημίσεις που θα παρουσιάζονται μέσω του ιστοτόπου να βρίσκονται σε θεματική αρμονία με το κυρίως περιεχόμενο του. Σε ότι αφορά τα δικαιώματα του περιεχομένου που

¹⁸ Οδηγός-Εγχειρίδιο για την προστασία και τη διαχείριση των πνευματικών δικαιωμάτων ψηφιακού πολιτιστικού περιεχομένου Α. Σκορδός, Σ. Νικολόπουλος, Ε.Καρατζάς, Δ. Τσώλης, Δ.Μεϊδάνης 2004

προβάλλεται από τον ιστότοπο, θα πρέπει να υπάρχει μέριμνα ώστε να μην καταπατηθούν λόγω των διαφημίσεων, οι όροι της συμφωνίας μεταξύ των δικαιούχων και του πολιτιστικού ιδρύματος.

Τα ζητήματα που θα πρέπει να απασχολήσουν ένα πολιτιστικό ίδρυμα πριν συναινέσει στην εισαγωγή διαφημιστικών μηνυμάτων στο διαδικτυακό του ιστότοπο είναι τα ακόλουθα:

- Αν τα δικαιώματα που παραχωρούνται για τη χρήση του διαδικτυακού τόπου ως χώρου τοποθέτησης διαφημίσεων, είναι αποκλειστικά ή όχι. Αν δηλαδή, η εταιρία που συμφωνεί με το πολιτιστικό ίδρυμα έχει το αποκλειστικό δικαίωμα να προωθεί μόνο τα δικά της προϊόντα μέσω του συγκεκριμένου ιστότοπου.
- Να καθοριστεί ρητά η θέση και το μέγεθος των διαφημιστικών μηνυμάτων.
- Στην περίπτωση που η διαφήμιση συνοδεύεται από ένα σύνδεσμο σε έναν άλλο ιστότοπο, θα πρέπει το ίδρυμα να είναι βέβαιο πως ο ιστότοπος που προτείνει στους επισκέπτες του συντηρείται και ανανεώνεται συχνά. Για λόγους κύρους και αξιοπιστίας είναι σημαντικό, ο διαδικτυακός τόπος να μην συνδέεται με ιστοσελίδες που περιέχουν ανάρμοστο υλικό.
- Τέλος, είναι επιθυμητό να διατηρούνται στατιστικά στοιχεία που σχετίζονται με τη επισκεψιμότητα του ιστότοπου, καθώς άπτονται του ενδιαφέροντος τόσο της διαφημιζόμενης εταιρίας όσο και του πολιτιστικού ιδρύματος.

1.6.1.3 Deep Linking

Όταν ο σύνδεσμος ανακατατεύθυνσης σε ένα ξένο διαδικτυακό τόπο δεν οδηγεί στην κεντρική σελίδα του ιστότοπου, αλλά σε μια από τις εσωτερικές του σελίδες, τότε συμβαίνει αυτό που ονομάζουμε “Deep Linking”. Τα deep links χρησιμοποιούνται για να οδηγήσουν τον χρήστη απευθείας στις ιστοσελίδες που περιέχουν την πληροφορία που τον ενδιαφέρει.

Ωστόσο, μόλις πρόσφατα δημιουργήθηκε έντονο ζήτημα στους κόλπους των δικαστηρίων των ευρωπαϊκών χωρών, ως προς τη νομιμότητα της τακτικής του deep linking και αν αυτό συνιστά παραβίαση των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η απευθείας ανακατεύθυνση του χρήστη στις εσωτερικές σελίδες μιας διαδικτυακής πύλης, ενδέχεται να παρακάμψει, σκόπιμα ή μη, την ειδοποίηση περί πνευματικής ιδιοκτησίας που βρίσκεται στην αρχική σελίδα. Στην πλειοψηφία των περιπτώσεων τα δικαστήρια αποφάνθηκαν με γνώμονα της εθνική τους νομοθεσία. Η ευρωπαϊκή νομοθεσία, ωστόσο, δεν μένει αμέτοχη

στο θέμα του deep linking και εξετάζει το ζήτημα από όλες τις πλευρές. Είναι σχεδόν βέβαιο πως θα ακολουθήσουν νέες

δικαστικές υποθέσεις και νέες αποφάσεις γύρω από το συγκεκριμένο θέμα. Το βασικό πρόβλημα με τη θεώρηση του deep linking ως πράξη καταπάτησης των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας, είναι πως αυτόματα θα καθιστούσε παράνομες όλες τις υπάρχουσες μηχανές αναζήτησης.

Στη παρούσα φάση είναι αδύνατο να προβλέψει κανείς πιο θα είναι το αποτέλεσμα των δικαστικών αποφάσεων που θα ακολουθήσουν στο μέλλον. Ωστόσο, αν το πολιτιστικό ίδρυμα αποφασίσει πως δεν θέλει να ρισκάρει την χρήση της τακτικής του deep linking και επιπλέον δεν επιθυμεί άλλες ιστοσελίδες να δείχνουν απευθείας στο εσωτερικό περιεχόμενο του ιστότοπου που διατηρεί, υπάρχουν μερικές ενέργειες που μπορεί να κάνει. Στην περίπτωση που το πολιτιστικό ίδρυμα δεν επιθυμεί να υπάρχουν deep links στον δικό του ιστότοπο, το πρώτο μέλημά του θα πρέπει να είναι η τοποθέτηση μιας σχετικής ειδοποίησης στην κεντρική του σελίδα. Συμπληρωματικά, μπορεί να αντιμετωπίσει τεχνολογικά το θέμα ενσωματώνοντας κάποιες γραμμές κώδικα που δεν επιτρέπουν στους εξωτερικούς συνδέσμους να δείχνουν απευθείας στις εσωτερικές σελίδες του ιστότοπου.

Στη περίπτωση που το πολιτιστικό ίδρυμα επιθυμεί να συμπεριλάβει κάποια deep links στο δικό του ιστότοπο, μπορεί να σκεφτεί το ενδεχόμενο να έλθει σε συμφωνία με τον εξωτερικό ιστότοπο ώστε να αποφύγει ενδεχόμενες μηνύσεις.

1.7 Προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων ψηφιακού υλικού

Η προστασία του ψηφιακού πολιτιστικού περιεχομένου από ανάρμοστες και μη εξουσιοδοτημένες χρήσεις, είναι μία από τις σημαντικότερες προδιαγραφές που θα πρέπει να πληροί ένα πολιτιστικό ίδρυμα και αφορά το σύνολο των δραστηριοτήτων που αναπτύσσει στο χώρο του Διαδικτύου.¹⁹ Η ανάπτυξη και η εγκατάσταση μηχανισμών προστασίας είναι ο πλέον ενδεδειγμένος τρόπος ελέγχου και παρακολούθησης της διάχυσης του υλικού στο Διαδίκτυο. Οι μηχανισμοί που ενσωματώνουν τεχνολογικά μέσα προστασίας λειτουργούν συμπληρωματικά με τα συστήματα διαχείρισης δικαιωμάτων, με στόχο τη θωράκιση των ηθικών και οικονομικών συμφερόντων τόσο των δημιουργών του περιεχομένου, όσο και των ανεξάρτητων δικαιούχων που έχουν συμβληθεί

¹⁹ Καλλινίκου, Διονυσία. Πνευματική Ιδιοκτησία & Συγγενικά Δικαιώματα. Αθήνα: Π. Ν. Σάκκουλας, 2000

με το ίδρυμα. Κάθε οργανισμός που λειτουργεί ως διανομέας περιεχομένου, πριν αποφασίσει να προβάλλει το υλικό που διαθέτει στο Διαδίκτυο, θα πρέπει να διασφαλίσει με κάθε νομικό και τεχνολογικό μέσο πως δεν θα χρησιμοποιηθεί καταχρηστικά από τους τελικού χρήστες, πλήττοντας τα ηθικά και οικονομικά δικαιώματα των δικαιούχων.

Ωστόσο, υπάρχει σαφής διαφοροποίηση στο επίπεδο της ασφάλειας που θεωρείται ικανοποιητικό, ανάλογα με την περίπτωση. Το επίπεδο της ασφάλειας εξαρτάται από έναν αριθμό παραγόντων, ανάμεσα στους οποίους συγκαταλέγονται και οι ακόλουθοι:

- Η μορφή του ψηφιακού υλικού που προβάλλεται (πχ εικόνα, βίντεο, ήχος, κείμενο κ.α)
- Το κομμάτι του οικονομικού προϋπολογισμού που προορίζεται για θέματα προστασίας περιεχομένου
- Η αξία του ψηφιακού υλικού σε σχέση με το κόστος του συστήματος προστασίας (Δεν έχει νόημα να υιοθετηθεί ένα σύστημα προστασίας μεγάλου κόστους, αν το περιεχόμενο που προστατεύει δεν είναι ανάλογης αξίας).
- Η φύση των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας που δεσμεύουν το περιεχόμενο που φιλοξενείται από τον διαδικτυακό τόπο. (Στην περίπτωση που οι κάτοχοι των δικαιωμάτων έχουν παραιτηθεί των οικονομικών και ηθικών τους αξιώσεων, δεν υπάρχει λόγος προστασίας του περιεχομένου).
- Η ρητή ή μη δέσμευση του ιδρύματος να προστατεύει το περιεχόμενο που φιλοξενεί, όπως έχει συμπεριληφθεί στους όρους του συμβολαίου.
- Πολιτική λειτουργίας ιστοτόπου. Αν δηλαδή, ο διαδικτυακός τόπος που διατηρεί το ίδρυμα στοχεύει αποκλειστικά στην προβολή και ανάδειξη του πολιτιστικού περιεχομένου και περιορίζεται στην παρουσίαση μόνο κάποιων χαμηλής ανάλυσης αντιτύπων των πραγματικών έργων, ή λειτουργεί παράλληλα και ως μέσο πώλησης και διανομής των υψηλής ανάλυσης ψηφιακών τους αναπαραστάσεων.

1.7.1 Δέσμευση και προστασία των δικαιωμάτων με χρήση διαπιστεύσεων

Η διαπίστευση της ιδιοκτησίας ενός έργου με τη χρήση μέσων που βασίζονται σε γραπτά μηνύματα, αποτελεί τον πιο τετριμμένο και φθηνό τρόπο προστασίας ψηφιακού περιεχομένου. Τα γραπτά μηνύματα έχουν συνήθως τη μορφή μίας αναφοράς, μιας ειδοποίησης περί πνευματικής ιδιοκτησίας ή ενός σημειώματος που αναφέρει την πολιτική χρήσης του περιεχομένου.

1.7.1.1 Έγγραφες αναφορές

Οι έγγραφες αναφορές κατέχουν πάντα περίοπτη θέση δίπλα στο έργο που αναφέρονται και έχουν στόχο να καταδείξουν τα φυσικά και νομικά πρόσωπα που εμπλέκονται στη δημιουργία και την πνευματική κατοχή του έργου. Ανάμεσα στις αναφορές περιλαμβάνεται συνήθως και το πρόσωπο, φυσικό ή νομικό, που έχει δεσμεύσει τα δικαιώματα του έργου. Στην περίπτωση που το έργο προβάλλεται μέσω Διαδικτύου, η αναφορά συνοδεύεται από έναν σύνδεσμο που οδηγεί σε μια σελίδα που περιέχει περισσότερες πληροφορίες για τον προμηθευτή του περιεχομένου και τον κάτοχο των δικαιωμάτων. Με αυτόν τον τρόπο δίνεται επιπρόσθετη έμφαση στην ιδιοκτησιακή κατάσταση του έργου και διευκολύνεται ο χρήστης που επιθυμεί να επικοινωνήσει με του δικαιούχους του έργου.

1.7.1.2 Ειδοποίηση περί του δικαιώματος αναπαραγωγής

Η πλειοψηφία των διαθέσιμων διαδικτυακών τόπων που φιλοξενούν πολυμεσικό περιεχόμενο, φέρουν συνήθως ένα διακριτικό της μορφής “© All Rights Reserved” που αποτελεί στην ουσία μια ειδοποίηση περί της πνευματικής ιδιοκτησίας του ψηφιακού υλικού που προβάλλει. Η ειδοποίηση περί του δικαιώματος αναπαραγωγής συνοψίζει τις ακόλουθες αρχές:

- Δέσμευση του ιδρύματος να σέβεται τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας τρίτων.
- Τις προσπάθειες που καταβάλλονται ώστε να διασφαλιστεί πως η αναπαραγωγή του περιεχομένου δεν θα γίνεται χωρίς τη ρητή συγκατάθεση των δικαιούχων.
- Πρόβλεψη για κάποια στοιχεία επικοινωνίας του οργανισμού, ώστε να ανακατευθύνονται εκεί όλα τα ερωτήματα που αφορούν την αναπαραγωγή και την χρήση του περιεχομένου.
- Παροχή μιας λίστας με τις επιτρεπόμενες ενέργειες, όπως είναι η ελεύθερη πρόσβαση και η προσωρινή τοπική αντιγραφή του περιεχομένου με μοναδικό σκοπό την επισκόπηση του.
- Δημιουργία μιας λίστας με ενέργειες που απαγορεύονται ρητά και εξαρτώνται από το περιεχόμενο, όπως είναι: η δημόσια εκτέλεση ή προβολή ενός έργου, κάθε μορφή ενοικίασης ή δανεισμού του υλικού που αποκτήθηκε από το διαδικτυακό τόπο, κάθε μορφή μη εξουσιοδοτημένης αντιγραφής, εξαγωγή ή αποθήκευση του περιεχομένου σε οποιοδήποτε σύστημα ανάκτησης πληροφορίας ή ενσωμάτωση του σε ένα ξένο πρόγραμμα λογισμικού, κάθε αναπαραγωγή των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του, κάθε μορφή τροποποίησης ή υιοθέτησης των έργων κ.α.

Στη περίπτωση που η ειδοποίηση περί του δικαιώματος αναπαραγωγής δεν εμφανίζεται στην ίδια σελίδα με το έργο που συνδέεται, προτείνεται η ύπαρξη μιας ανεξάρτητης ιστοσελίδας που θα περιέχει μόνο την πολιτική χρήσης και τα μέτρα προστασίας και θα είναι προσβάσιμη από όλες τις σελίδες του διαδικτυακού τόπου μέσω ενός συνδέσμου.

1.7.1.3 Όροι, Περιορισμοί και Συνθήκες

Ένα σύνολο από όρους και περιορισμούς που διέπουν τη χρήση και την αξιοποίηση του περιεχομένου, μπορούν να λειτουργήσουν ως ένα επιπλέον επίπεδο προστασίας όταν πρόκειται για περιεχόμενο υψηλής αξίας ή περιεχόμενο που γίνεται διαθέσιμο μέσω CD-ROMs / DVDs. Πριν δοθεί έγκριση για την πρόσβαση, οι περιορισμοί και οι συνθήκες χρήσης του περιεχομένου θα πρέπει να γίνουν απόλυτα κατανοητές και σεβαστές από τον χρήστη. Πέρα από τους όρους και του περιορισμούς που δεσμεύουν τις δυνατότητες χρήσης και αξιοποίησης του περιεχομένου σύμφωνα με το νομικό πλαίσιο, το πολιτιστικό ίδρυμα μπορεί να επιβάλλει επιπλέον όρους και περιορισμούς που θα αφορούν αποκλειστικά το περιεχόμενο που φιλοξενείται από τον διαδικτυακό τόπο που διατηρεί.

1.7.2 Προστασία με Τεχνολογικά Μέσα

1.7.2.1 Προβολή του Ψηφιακού Υλικού σε Χαμηλή Ανάλυση

Αποτελεί την πιο απλή και οικονομική τεχνική για το πρώτο επίπεδο προστασίας, έναντι ενεργειών μη εξουσιοδοτημένης αντιγραφής και χρήσης του περιεχομένου (όπως είναι η εκτύπωση των εικόνων, η αναπαραγωγή τους με στόχο τη διανομή κ.α). Μία ανάλυση εικόνας της τάξης των 72 dpi (dots per inch) είναι αρκετά υψηλή ώστε να διατηρεί η ψηφιακή εικόνα την απαιτούμενη ακρίβεια χωρίς να υποβαθμίζεται δραματικά η ποιότητα του οπτικού αποτελέσματος και ταυτόχρονα αρκετά χαμηλή ώστε να είναι ακατάλληλη για ενέργειες αντιγραφής και εκτύπωσης. Στην περίπτωση που το Διαδίκτυο χρησιμοποιείται παράλληλα και σαν μέσο πώλησης και διανομής ψηφιακών εικόνων υψηλής ανάλυσης, θα πρέπει να υπάρχει πρόβλεψη και για ένα σύστημα ενσωμάτωσης ανθεκτικών αόρατων υδατογραφημάτων, ώστε να είναι δυνατή η πιστοποίηση της ιδιοκτησίας των εικόνων από το ίδρυμα που τις εκμεταλλεύεται.

1.7.2.2 Απόκρυψη μηνυμάτων στο ψηφιακό περιεχόμενο

Η προστασία του περιεχομένου με χρήση της τεχνικής της ψηφιακής απόκρυψης μηνυμάτων, χρησιμοποιεί εξειδικευμένους μηχανισμούς που τοποθετούν κωδικοποιημένα μηνύματα μέσα στο ίδιο το ψηφιακό περιεχόμενο. Με αυτό τον τρόπο είναι δυνατή η παρακολούθηση της κίνησης του περιεχομένου στο διαδίκτυο ή ακόμα και η αποστολή πληροφοριών για τα στοιχεία των χρηστών που χρησιμοποιούν το περιεχόμενο. Σε περίπτωση παράνομης ή ανάρμοστης χρήσης, οι πληροφορίες που επιστρέφονται από το σύστημα παρακολούθησης του περιεχομένου μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως στοιχεία για τη στήριξη της κατηγορίας και τη δίωξη των παραβατών.

1.7.2.3 Ψηφιακή Υδατοσήμανση

Η ψηφιακή υδατοσήμανση είναι μία από τις πιο σύγχρονες τεχνικές προστασίας περιεχομένου και έχει υιοθετηθεί ως ένα βαθμό από αρκετούς οργανισμούς που δραστηριοποιούνται στο χώρο της προβολής και της αξιοποίησης της πολιτιστικής κληρονομιάς. Η υδατογραφία προσθέτει ένα επιπλέον επίπεδο προστασίας στο περιεχόμενο και έχει διεισδύσει ιδιαίτερα στο χώρο της ψηφιακής φωτογραφίας.²⁰

Τα ψηφιακά υδατογραφήματα μπορούν επιπλέον να ενσωματωθούν σε συσκευές απόκρυψης μηνυμάτων και σε συνεργασία με ένα εξελιγμένο πρόγραμμα λογισμικού να υποστηρίξουν λειτουργίες που αποτρέπουν τον τελικό χρήστη από την αντιγραφή των εικόνων, όπως για παράδειγμα είναι η απενεργοποίηση του δεξιού κουμπιού στο ποντίκι για να μην είναι εύκολη η αντιγραφή της εικόνας, ή ακόμα και πιο πολύπλοκες λειτουργίες όπως ο καθορισμός που χρονικού διαστήματος που είναι δυνατή η επισκόπηση της εικόνας. Με αυτό τον τρόπο ο χρήστης μπορεί να δει την εικόνα μόνο για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, μετά τη λήξη του οποίου η εικόνα δεν είναι πλέον διαθέσιμη. Η συγκεκριμένη επιλογή ελεγχόμενης διάθεσης του υλικού είναι χρήσιμη στην περίπτωση που ο χρήστης θέλει να δει την εικόνα πριν αποφασίσει να αγοράσει τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας που δεσμεύουν τη χρήση της.

Η λίστα που ακολουθεί συνοψίζει τις βασικότερες αρχές που θα πρέπει να χαρακτηρίζουν ένα σύστημα ψηφιακής υδατογράφησης

- Θα πρέπει να είναι αρκετά ανθεκτικό ώστε να αντέχει σε πιθανές ενέργειες απομάκρυνσης του, ενώ θα πρέπει να παρουσιάζει ανθεκτικότητα και κατά την αναπαραγωγή, την συμπίεση και την εκτύπωση της εικόνας σε έντυπα μέσα

²⁰ Οδηγός-Εγχειρίδιο για την προστασία και τη διαχείριση των πνευματικών δικαιωμάτων ψηφιακού πολιτιστικού περιεχομένου Α. Σκορδός, Σ. Νικολόπουλος, Ε.Καρατζάς, Δ. Τσώλης, Δ.Μεϊδάνης 2004

- Θα πρέπει να έχει τη δυνατότητα να παρακολουθεί την διακίνηση των εικόνων στο Διαδίκτυο και να διατηρεί πληροφορίες σχετικά με τους χρήστες τους.
- Θα πρέπει να παρέχει λειτουργίες ανίχνευσης παράνομων χρήσεων όταν αυτές συμβαίνουν σε εικόνες που προστατεύονται με υδατογραφήματα
- Τα υδατογραφήματα θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να είναι ορατά ή μη ορατά ανάλογα με τις απαιτήσεις της εκάστοτε εφαρμογής.

1.7.2.4 Ψηφιακά αποτυπώματα (Fingerprinting)

Πρόκειται για μία ακόμα τεχνική απόκρυψης πληροφορίας, σύμφωνα με την οποία, ειδικού σκοπού πληροφορία (μοναδικοί αναγνωριστικοί αριθμοί, αριθμοί σειράς κ.α) τοποθετούνται στο εσωτερικό του ψηφιακού περιεχομένου του έργου. Με αυτό τον τρόπο, όπως και στην περίπτωση της ψηφιακής υδατοσήμανσης, το ψηφιακό έργο μπορεί να ανιχνευθεί κατά την διακίνηση του στο Διαδίκτυο και να βρεθεί η ταυτότητα των χρηστών που έχουν διαπράξει παραβίαση επί του προστατευόμενου έργου. Για παράδειγμα, τα “ακουστικά ψηφιακά αποτυπώματα” είναι κατάλληλα για την ανίχνευση μουσικών κομματιών που διακινούνται με τη χρήση των “peer-to-peer” εφαρμογών λογισμικού μέσω του διαδικτύου.

1.7.2.5 Αναμετάδοση (Webcasting) οπτικοακουστικού υλικού μέσω

Διαδικτύου

Ο όρος Webcasting χρησιμοποιείται για να περιγράψει την αναμετάδοση σε πραγματικό χρόνο, οπτικοακουστικού υλικού με τη χρήση του διαδικτύου. Το λογισμικό που υποστηρίζει την αναμετάδοση μέσω διαδικτύου, επιτρέπει στους χρήστες να ακούν και να βλέπουν περιεχόμενο πολυμεσικής μορφής. Μέχρι πρόσφατα, το πολυμεσικό περιεχόμενο ήταν πολύ απαιτητικό σε διαδικτυακούς πόρους και επεξεργαστική ισχύ. Ωστόσο, οι τεχνολογικές εξελίξεις και η ραγδαία εξάπλωση των διαδικτυακών υποδομών, επιτρέπει στους κατόχους περιεχομένου να διανέμουν σε πραγματικό χρόνο το υλικό που διαθέτουν. Η συγκεκριμένη προσέγγιση υιοθετεί την τεχνική της συνεχής ροής πληροφορίας και έχει στόχο να αποτρέψει τους τελικούς χρήστες από την αντιγραφή του περιεχομένου σε κάποιο τοπικό μέσο αποθήκευσης με σκοπό την επαναχρησιμοποίηση του.²¹

²¹ Οδηγός-Εγχειρίδιο για την προστασία και τη διαχείριση των πνευματικών δικαιωμάτων ψηφιακού πολιτιστικού περιεχομένου Α. Σκορδός, Σ. Νικολόπουλος, Ε.Καρατζάς, Δ. Τσώλης, Δ.Μειδάνης 2004

Κεφάλαιο 2: Θεσμικό Πλαίσιο για την Πνευματική Ιδιοκτησία στην ψηφιακή εποχή

Η επανάσταση στις τεχνολογίες πληροφόρησης αλλάζει δραματικά τους θεμελιώδεις τρόπους πρόσβασης στην πληροφορία. Ένας συνεχώς αυξανόμενος όγκος πληροφορίας γίνεται διαθέσιμος σε ηλεκτρονική μορφή, δίκτυα διασυνδέουν ηλεκτρονικούς υπολογιστές σε παγκόσμιο επίπεδο και ο Παγκόσμιος Ιστός παρέχει τη βάση για άμεση πρόσβαση σε ένα σημαντικό όγκο πληροφορίας. Η πληροφορία ποικίλει από άρθρα εφημερίδων, μέχρι μουσικά αρχεία που τη στιγμή που θα ψηφιοποιηθούν γίνονται άμεσα διαθέσιμα χωρίς χρονικούς και χωρικούς περιορισμούς. Όμως οι ίδιες τεχνολογικές εξελίξεις που παρέχουν εύκολη πρόσβαση σε αυτήν την πληροφορία, συγχρόνως προκαλούν σημαντικά θέματα προβληματισμού που αφορούν τα πνευματικά της δικαιώματα και την προστασία τους. Αυτό συμβαίνει γιατί η ίδια τεχνολογία που κάνει την πρόσβαση στη πληροφορία εύκολη, ταυτόχρονα συντελεί στην εύκολη αντιγραφή της είτε αυτή είναι νόμιμη είτε παράνομη. Σαν αποτέλεσμα, πολλοί κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που εφαρμόζονταν στα φυσικά αντικείμενα δεν εφαρμόζονται με την ίδια αποτελεσματικότητα στην ψηφιακή πραγματικότητα. Το συγκεκριμένο πρόβλημα ενισχύεται από τη συνεχή και χωρίς περιορισμούς ανάπτυξη του Διαδικτύου και από την ευρύτερη και κλιμακούμενη δικτύωση των ηλεκτρονικών υπολογιστών.

Ο δανεισμός ενός βιβλίου από μία βιβλιοθήκη είναι σήμερα μία διαδικασία απλή και χωρίς κόστος. Ένας ολόκληρος κόσμος γνώσης είναι διαθέσιμος σε όλους και αποτελεί τη βάση της εκπαίδευσης των μελών της κοινωνίας. Βέβαια, όσο απλή διαδικασία και αν φαίνεται ο δανεισμός ενός βιβλίου από μία βιβλιοθήκη ή από έναν φίλο, εξαρτάται από έναν πολύπλοκο μηχανισμό εμπλεκόμενων νόμων, αρχών δημοσίευσης και άλλων οικονομικών και τεχνολογικών παραμέτρων. Αυτός ο μηχανισμός μπορεί σήμερα να βρίσκεται σε μία ισορροπία και σε μία ομαλή λειτουργία, άλλα αυτή η ισορροπία μπορεί εύκολα να διαταραχθεί με τη ραγδαία επιτάχυνση της μετατροπής αυτής της πληροφορίας σε ψηφιακή μορφή. Το πρόβλημα μπορεί να αποδειχθεί με απλό τρόπο: ένα βιβλίο μπορούν να το δανειστούν ένα ή δύο πρόσωπα ταυτόχρονα από τον ίδιο τόπο.

Ένα ηλεκτρονικό βιβλίο μπορούν να το προμηθευτούν όσοι έχουν μία τηλεφωνική γραμμή και έναν ηλεκτρονικό υπολογιστή που μπορεί να συνδεθεί στο Διαδίκτυο από οπουδήποτε στον κόσμο. Από μία άποψη τα νέα αυτά για τον καταναλωτή είναι πολύ ευχάριστα. Η ηλεκτρονική βιβλιοθήκη παρέχει ένα βιβλίο που ποτέ δεν είναι δανεισμένο, είναι διαθέσιμο δηλαδή σε εν δυνάμει άπειρους αναγνώστες ταυτόχρονα και μάλιστα είναι μία βιβλιοθήκη που είναι ανοικτή είκοσι τέσσερις ώρες τη μέρα. Όμως για τους εκδότες και

τους συγγραφείς το ερώτημα είναι λογικό. Πόσα αντίγραφα θα πουλήσουν ή θα δώσουν την άδεια να εκδοθούν, όταν τα δίκτυα επιτρέπουν την παγκόσμια πρόσβαση στην πληροφορία; Οι εκδότες και οι συγγραφείς μπορούν να σκεφτούν το εφιαλτικό νούμερο του ενός και μόνου αντιγράφου. Πόσα βιβλία, φωτογραφίες, κινηματογραφικές ταινίες, μουσικά κομμάτια, μπορούν να δημιουργηθούν και να εκδοθούν στο Διαδίκτυο όταν για τη διάδοσή τους στους αναγνώστες, ακροατές ή θεατές χρειάζεται μόνο το πρώτο ηλεκτρονικό αντίγραφο; Ο αντίστοιχος εφιάλτης των καταναλωτών θα πρέπει να είναι ο νομικός και τεχνικός περιορισμός της πρόσβασης στα αντικείμενα της τέχνης και της πολιτιστικής κληρονομιάς, για να διατηρηθεί το υπάρχον οικοδόμημα της αγοράς. Το παραπάνω φαινομενικά και μόνο απλό πρόβλημα, περιγράφει επακριβώς το σύγχρονο ψηφιακό δίλημμα. Ο Παγκόσμιος Ιστός είναι σήμερα ένα ισχυρό μέσο για την έκδοση και τη διανομή πληροφορίας και διαθέτει τις μεγαλύτερες εγκαταστάσεις στον κόσμο για την αναπαραγωγή της. Είναι η τεχνολογία αυτή που μπορεί να επιτρέψει τη ραγδαία ανάπτυξη της ελεύθερης πρόσβασης σε πληροφορίες από εκατομμύρια ανθρώπους που πρώτα δεν είχαν τη δυνατότητα να το κάνουν, αλλά ταυτόχρονα να γίνει μία δύναμη ακόμη βαθύτερου διαχωρισμού των εχόντων από τους μη έχοντες.

Μερικά σύγχρονα παραδείγματα που αποδεικνύουν το πρόβλημα της πνευματικής ιδιοκτησίας στη σύγχρονη Κοινωνία της Πληροφορίας είναι η έκδοση και δωρεάν διανομή μουσικών κομματιών με τη μορφή MP3 στο Διαδίκτυο, η δίχως άδεια από τους δικαιούχους πώληση ψηφιακών εικόνων πολιτιστικής κληρονομιάς και σύγχρονης τέχνης, η δωρεάν διακίνηση κινηματογραφικών ταινιών μεγάλης πολιτιστικής αξίας χωρίς τη συμφωνία του κατόχου του πνευματικού δικαιώματος, κ.α.

2.1 Διεθνές νομοθετικό υπόβαθρο²²

Ένα από τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά της Κοινωνίας της Πληροφορίας είναι η διεθνής της διάσταση. Είναι γνωστό ότι η διεθνής προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας και των συγγενικών δικαιωμάτων επιτυγχάνεται με τρεις μεγάλες πολυμερείς συμφωνίες: τη Διεθνή Σύμβαση Βέρνης, τη Διεθνή Σύμβαση Ρώμης και τη Συμφωνία TRIPS.

Τα θεμέλια για τη διεθνή προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας τέθηκαν το 1886 με την υπογραφή της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης, η οποία στηρίζεται στη γνωστή αρχή της εξομοίωσης (εθνικής μεταχείρισης) των ξένων δημιουργών ή έργων που προστατεύονται

²² <http://www.wipo.int>

από τη Σύμβαση προς τους υπηκόους της χώρας όπου ζητείται η προστασία (principe d' assimilation de l' unioniste au national ή principe du traitement national). Η τελευταία αναθεώρηση της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης έγινε στο Παρίσι το 1971 και κυρώθηκε από την Ελλάδα με το Ν.100/1975 (ΦΕΚ Α' 162)²³.

Η αναγνώριση των συγγενικών δικαιωμάτων σε διεθνές επίπεδο έγινε με τη Διεθνή Σύμβαση Ρώμης (1961) που προστατεύει τις τρεις βασικές κατηγορίες δικαιούχων, δηλαδή τους ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες, τους παραγωγούς φωνογραφημάτων και τους ραδιοτηλεοπτικούς οργανισμούς. Η Ελλάδα κύρωσε τη Διεθνή Σύμβαση Ρώμης με το Ν.2054/1992 (ΦΕΚ Α' 104).²⁴

Η Συμφωνία TRIPS δηλαδή η Συμφωνία για τα Δικαιώματα Διανοητικής Ιδιοκτησίας στον τομέα Εμπορίου περιλαμβάνεται στην Τελική Πράξη του Γύρου της Ουρουγουάης (Μαράκες 1994) που κυρώθηκε από την Ελλάδα με το Ν.2290/1995 (ΦΕΚ Α' 28).²⁵ Η Συμφωνία TRIPS άρχισε να δεσμεύει τα περισσότερα κράτη την 1η Ιανουαρίου 1996 και έχει ευρύ πεδίο εφαρμογής γιατί καλύπτει τόσο τη βιομηχανική όσο και την πνευματική ιδιοκτησία, ενώ τα συγγενικά δικαιώματα που βρίσκονται στο επίκεντρο των διεθνών οικονομικών σχέσεων ανήκουν στο πεδίο δράσης του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ). Βασικός σκοπός της Συμφωνίας TRIPS είναι ο περιορισμός των στρεβλώσεων και των εμποδίων για το διεθνές εμπόριο, η αποτελεσματική και επαρκής προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής και βιομηχανικής ιδιοκτησίας καθώς και η διασφάλιση των μέτρων και των διαδικασιών για την επιβολή των δικαιωμάτων αυτών.

Ιστορικό γεγονός για τη διεθνή προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας και των συγγενικών δικαιωμάτων ήταν η Διπλωματική Διάσκεψη Γενεύης που πραγματοποιήθηκε 2-20 Δεκεμβρίου 1996 στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Πνευματικής Ιδιοκτησίας (WIPO) και οδήγησε στη ψήφιση δύο νέων Διεθνών Συνθηκών τις οποίες έχει υπογράψει η Ελλάδα. Πρόκειται για τη Συνθήκη WIPO για την πνευματική ιδιοκτησία και τη Συνθήκη WIPO για τις ερμηνείες-εκτελέσεις και τα φωνογραφήματα. Οι δύο αυτές Συνθήκες, γνωστές και ως Συνθήκες Internet, βελτιώνουν τις ήδη υπάρχουσες ρυθμίσεις της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης και Διεθνούς Σύμβασης Ρώμης, προχωρούν πέρα από τη Συμφωνία TRIPS και δίνουν λύσεις σε ορισμένα από τα προβλήματα που δημιουργούνται από την ψηφιακή τεχνολογία.

²³ Ν.100/1975 (ΦΕΚ Α' 162)

²⁴ Ν.2054/1992 (ΦΕΚ Α' 104)

²⁵ Ν.100/1975 (ΦΕΚ Α' 162)

Η Συνθήκη WIPO για την πνευματική ιδιοκτησία αναγνωρίζει στους δημιουργούς ευρύτερα δικαιώματα από εκείνα της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης και δίνει λύσεις στα νέα προβλήματα που δημιούργησαν οι σύγχρονες τεχνολογίες. Ειδικότερα αναγνωρίζεται ρητά η προστασία των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών και των βάσεων δεδομένων, θεσπίζεται το δικαίωμα εκμίσθωσης, προβλέπεται το δικαίωμα διανομής με αναφορά στη δυνατότητα των συμβαλλομένων μερών να ρυθμίσουν τις προϋποθέσεις και τους όρους εξάντλησης του δικαιώματος, χωρίς να υπάρχει διάταξη για το δικαίωμα εισαγωγής. Επίσης, προβλέπεται ένα διευρυμένο δικαίωμα παρουσίασης στο κοινό έτσι ώστε να καλύπτεται η κατ' αίτηση μετάδοση, επιβάλλονται υποχρεώσεις όσον αφορά τα τεχνικά συστήματα προστασίας και την παροχή πληροφοριών για την ταυτότητα του έργου και των δικαιωμάτων, προβλέπεται η θέσπιση μέτρων πρόληψης και καταστολής σε περίπτωση προσβολής των δικαιωμάτων, ενώ αποκλείεται η τήρηση επιφυλάξεων ως προς όλες τις διατάξεις της Συνθήκης. Επιτρέπεται η πρόβλεψη περιορισμών στα δικαιώματα που αναγνωρίζονται με τη Συνθήκη, εφόσον δε θίγεται η κανονική εκμετάλλευση του έργου και δεν προκαλείται αδικαιολόγητη βλάβη στα νόμιμα συμφέροντα του δημιουργού. Η Συνθήκη δεν περιέλαβε ρύθμιση για το δικαίωμα αναπαραγωγής και τις εξαιρέσεις του, έγινε όμως δήλωση που επιβεβαιώνει την εφαρμογή του άρθρου 9 της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης όσον αφορά την ψηφιακή χρήση των έργων. Στην πραγματικότητα το τελικό κείμενο της Συνθήκης τροποποιήθηκε σε αρκετά σημεία από το αρχικό, γιατί έπρεπε οι διατάξεις να τύχουν όσο το δυνατόν ευρύτερης αποδοχής από όλα τα Κράτη-Μέλη.

Στη Συνθήκη διαφαίνεται η τάση προσαρμογής των υφιστάμενων νομοθετικών ρυθμίσεων στα νέα προβλήματα που δημιουργούνται από τις σύγχρονες τεχνολογίες και σε πολλές από τις ρυθμίσεις υιοθετήθηκαν αρχές και απόψεις που έχουν διεθνώς επικρατήσει.

Η Συνθήκη WIPO για τις ερμηνείες-εκτελέσεις και τα φωνογραφήματα προβλέπει παράλληλα δικαιώματα με εκείνα που αναφέρονται στη Συνθήκη για την Πνευματική Ιδιοκτησία. Ιδιαίτερη σημασία έχει η αναγνώριση του ηθικού δικαιώματος στους ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες που για πρώτη φορά προβλέπεται σε Διεθνή Συμφωνία και οι διατάξεις που αναγνωρίζουν στους ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες και στους παραγωγούς φωνογραφημάτων ένα νέο αποκλειστικό δικαίωμα για την κατ' αίτηση μετάδοση καλλιτεχνικών εισφορών εγγεγραμμένων σε φωνογραφήματα.

2.2 Ελεύθερο Λογισμικό

Τα τελευταία χρόνια το ελεύθερο λογισμικό τυγχάνει μιας αυξανόμενης αναγνώρισης ανάμεσα στους ευρωπαϊκούς οργανισμούς του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα. Οι

κυβερνήσεις και οι εταιρίες βλέπουν με πολύ θετικό μάτι την μειωμένη τιμή και την αυξημένη αξιοπιστία που παρέχουν τα ελεύθερα προϊόντα λογισμικού που αναπτύσσονται με την συμβολή ανθρώπων από όλο τον κόσμο. Επιπλέον, κάποια προϊόντα ελεύθερου λογισμικού όπως το GNU/Linux έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση ανταγωνιστικών συνθηκών σε μονοπωλιακά καθεστώτα, μειώνοντας δραστικά τις τιμές.

Συμπερασματικά, το ελεύθερο λογισμικό μπορεί να αποτελέσει την πιο συμφέρουσα επιλογή μιας κυβέρνησης για αρκετούς λόγους, ενώ παράλληλα καθώς είναι εφικτή η συνολική εξέταση της λειτουργικότητας ενός προγράμματος, οι κυβερνητικές υπηρεσίες έχουν την δυνατότητα να ορίσουν το επίπεδο ασφάλειας που επιθυμούν.

2.3 Ελεύθερο εμπόριο & αποτελεσματικό μοντέλο αγοράς

Η διαμάχη ανάμεσα στις πολιτικές θεμιτού ανταγωνισμού και των μονοπωλιακών καθεστώτων πνευματικής ιδιοκτησίας είναι μακρόχρονη και αρκετά έντονη. Είναι ειρωνικό το γεγονός πως μία καθολική συμφωνία που αφορά τα μονοπώλια όπως είναι η (TRIPS, Trade-Related Aspects of Intellectual Property) πραγματοποιήθηκε υπό την αιγίδα ενός οργανισμού ελεύθερου εμπορίου όπως είναι ο World Trade Organization (WTO).²⁶

Είναι πολύ σημαντικό για το δικαίωμα αναπαραγωγής και τα υπόλοιπα συγγενή αποκλειστικά δικαιώματα που αναφέρονται στην κοινοτική οδηγία να μην έχουν ως έμμεσο αποτέλεσμα τον αποκλεισμό των ξένων αγορών. Συγκεκριμένα, η νομική προστασία των τεχνολογικών μέσων που απαγορεύει την πρόσβαση σε έργα με δεσμευμένο το δικαίωμα αναπαραγωγής, δεν θα πρέπει να προστατεύει τους μηχανισμούς πιστοποίησης που θίγουν τον ανταγωνισμό.

Ένας πιο μακροπρόθεσμος στόχος είναι η αντικατάσταση της “Κοινοτικής εξάντλησης” του δικαιώματος αναπαραγωγής, όπως διατυπώνεται από την Κοινοτική Οδηγία, από την “Διεθνή εξάντληση”. Κάτι τέτοιο θα επέτρεπε την καθολική διάθεση των προστατευόμενων από το δικαίωμα αναπαραγωγής έργων οπουδήποτε στον κόσμο, μετά την νόμιμη αγορά τους, μειώνοντας σημαντικά τον αντίκτυπο της τιμολογιακής διάκρισης που συμβαίνει μεταξύ ξένων αγορών. Η “εθνική εξάντληση” προωθήθηκε από ορισμένες χώρες κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων της συνθήκης TRIPS, αλλά αποδείχθηκε αρκετά πολύπλοκο και δύστροπο θέμα ώστε να επιτευχθεί κάποια συμφωνία.

²⁶ <http://www.wipo.int>

2.4 Ελευθερία Έκφρασης

Η προστασία του δικαιώματος αναπαραγωγής έρχεται σχεδόν αξιωματικά σε αντίθεση με την ελευθερία της έκφρασης. Το πρώτο είναι ένα οικονομικό εργαλείο που αποσκοπεί στη “προώθηση της επιστημονικής προόδου και των τεχνών”, το δεύτερο είναι ένα αναφαίρετο ανθρώπινο δικαίωμα που διασφαλίζεται από έγγραφα όπως ο Κανονισμός των Θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και η Ευρωπαϊκή Συνθήκη περί των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η εφαρμογή του δικαιώματος αναπαραγωγής θα πρέπει να γίνεται με μεγάλη προσοχή ώστε να εξασφαλίζονται τα προσδοκώμενα οικονομικά οφέλη, χωρίς να περιορίζεται αναιτιολόγητα η ελευθερία της έκφρασης.

2.5 Πολιτισμική Ποικιλομορφία

Πολλά ευρωπαϊκά κράτη μέλη όπως η Γαλλία εκφράζουν ιδιαίτερες ανησυχίες σε σχέση με την “ομοιογενοποίηση” των ιδιαίτερων πολιτισμικών χαρακτηριστικών κάθε χώρας. Στη χώρα της Γαλλίας κατόρθωσαν να αντισταθούν σε ορισμένες πολιτισμικές επιθέσεις που δέχτηκαν από ξένες χώρες στον τομέα των κινηματογραφικών και μουσικών έργων. Θα πρέπει ωστόσο να προβάλλουν σθεναρή αντίσταση και στις προσπάθειες πολυεθνικών εταιριών να κλειδώσουν το περιεχόμενο με την εφαρμογή αυστηρών μέτρων προστασίας των πνευματικών δικαιωμάτων, κυριαρχώντας στις αγορές ψηφιακού περιεχομένου και περιορίζοντας το δικαίωμα των Ευρωπαίων καλλιτεχνών να χτίσουν πάνω σε υπάρχων υλικό.

2.6 Ιδιωτικότητα

Τα συστήματα διαχείρισης των πνευματικών δικαιωμάτων (Digital Rights Management Systems, DRMs)²⁷ επιτρέπουν συνήθως στους κατόχους των πνευματικών δικαιωμάτων την λεπτομερή παρακολούθηση της χρήσης των έργων τους από τους καταναλωτές. Επομένως, είναι πιθανό οι καταναλωτές να διαπιστώσουν πως κάθε χρήση ενός έργου, που βρίσκεται υπό την προστασία ανάλογων συστημάτων, καταγράφεται από τους κατόχους των δικαιωμάτων του και μπορεί να χρησιμοποιηθεί για δευτερεύοντες σκοπούς όπως είναι η διαφημιστική προώθηση άλλων προϊόντων τους. Η συγκεκριμένη πληροφορία μπορεί επίσης να συνδεθεί με άλλες προσωπικές πληροφορίες με αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός αναλυτικού προφίλ του χρήστη χωρίς την άδεια του.

²⁷ A. Foroughi, M. Albin, S. Gillard, “Digital rights management: a delicate balance between protection and accessibility,” *Journal of Information Science*, 28 (5) 2002

Είναι πολύ συχνό το φαινόμενο οι κυβερνήσεις ορισμένων κρατών να θέτουν τέτοιου είδους πληροφορίες στη διάθεση υπηρεσιών όπως η πολιτική αγωγή ή οι μυστικές υπηρεσίες, ενώ τα δικαστήρια έχουν πάντα την δικαιοδοσία να διατάξουν την παραβίαση του ιδιωτικού άσουλου κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες. Είναι ήδη πραγματικότητα στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής η παραχώρηση προσωπικών στοιχείων των χρηστών ενός Internet Service Provider-ISP, στους κατόχους των πνευματικών δικαιωμάτων, όταν υπάρχει υποψία παραβίασης των δικαιωμάτων τους. Αντίστοιχη τάση έχει εμφανιστεί και στον ευρωπαϊκό χώρο όπου οι κάτοχοι των πνευματικών δικαιωμάτων προσπαθούν να εξασφαλίσουν την θέσπιση ανάλογων διατάξεων κάτω από το άρθρο 9 της οδηγίας περί της επιβολής περιοριστικών μέτρων για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Όπως και με την ελευθερία της έκφρασης, η ιδιωτικότητα είναι ένα αναφαίρετο δικαίωμα του ανθρώπου και διασφαλίζεται από την Ευρωπαϊκή συμφωνία περί Ανθρώπινων Δικαιωμάτων (Άρθρο 8) σε συνδυασμό με τον Ευρωπαϊκό κανονισμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων (Άρθρα 7 & 8). Η εφαρμογή της οδηγίας που αφορά το δικαίωμα αναπαραγωγής δεν θα πρέπει να επιτρέπει στους κατόχους των πνευματικών δικαιωμάτων να συγκεντρώνουν μεγάλες ποσότητες προσωπικών δεδομένων για τους χρήστες με το πρόσχημα της προστασίας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας.

2.7 Η Ευρωπαϊκή Οδηγία περί του δικαιώματος αναπαραγωγής ψηφιακού Περιεχομένου²⁸

Η Κοινοτική Οδηγία αποτελείται από δύο μέρη: την εισαγωγή που παρουσιάζει το υπάρχον νομοθετικό υπόβαθρο και τα Άρθρα. Η εισαγωγή έχει επεξηγηματικό χαρακτήρα και θέτει το γενικότερο πλαίσιο μέσα στο οποίο θα πρέπει να υλοποιηθούν τα άρθρα από τα Κράτη-Μέλη. Ωστόσο, έχει νομική ισχύ και περιέχει κάποιες σημαντικές αρχές που θα πρέπει να εκφραστούν από τους νόμους που θα θεσπιστούν.

Οι οχτώ πρώτες παράγραφοι της εισαγωγής περιγράφουν τους λόγους που οδήγησαν στην δημιουργία της Οδηγίας. Επικεντρώνονται στην ανάπτυξη και στη σωστή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ παράλληλα ενθαρρύνουν τη δημιουργικότητα, τον ανταγωνισμό και την ευρύτερη ανάπτυξη της Κοινωνίας της Πληροφορίας. Συγκεκριμένα, δηλώνεται ρητά η ανάγκη ανανέωσης του δικαιώματος αναπαραγωγής και των συγγενικών δικαιωμάτων με γνώμονα τις σύγχρονες τεχνολογικές

²⁸ Άννα Φράγκου, «Πνευματική Ιδιοκτησία και συγγενικά δικαιώματα στην Ελλάδα», Αθήνα 2001

εξελίξεις (όπως το Internet) και πως αυτή η ανανέωση θα πρέπει να γίνει με εναρμονισμένο τρόπο για όλη την Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Στη συνέχεια οι παράγραφοι από επιχειρούν να δικαιολογήσουν την επιλογή της συγκεκριμένης προσέγγισης και να εξηγήσουν γιατί οι συγγραφείς της Οδηγίας πιστεύουν πως τα αυστηρά μέτρα προστασίας των Πνευματικών Δικαιωμάτων είναι αναγκαία ώστε να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι. Οι υπόλοιπες παράγραφοι περιέχουν κάποιους επιπλέον στόχους και επεξηγηματικά σχόλια σε σχέση με τα άρθρα.

2.7.1 Στόχοι & Προθέσεις

Το άρθρο 1 θέτει τον βασικό στόχο της Οδηγίας. Περιορίζει την επίδραση της Οδηγίας στα συγγενικά δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας της υπάρχουσας Ευρωπαϊκής Νομοθεσίας και ειδικότερα της Οδηγίας που αφορά το λογισμικό προγραμμάτων Ηλεκτρονικών Υπολογιστών²⁹. Κάτι τέτοιο, για παράδειγμα, σημαίνει πως τα τεχνολογικά μέσα που προστατεύουν το λογισμικό των Ηλεκτρονικών Υπολογιστών δεν θα πρέπει να συμπεριληφθούν στο άρθρο 6 της Οδηγίας περί του δικαιώματος αναπαραγωγής. Τα άρθρα 5(3) και 6 της Οδηγίας περί των προγραμμάτων λογισμικού προσπαθούν να προστατέψουν τη διαδικασία του “reverse engineering” για λόγους συμβατότητας μεταξύ των εφαρμογών λογισμικού. Χωρίς την παραπάνω δικλείδα προστασίας, θα ήταν δυνατή η πλήρης απαγόρευση της πρόσβασης των αναλυτών προγραμματιστών σε εμπορικά προϊόντα λογισμικού.

2.7.2 Δικαιώματα & Εξαιρέσεις

Τα άρθρα 2-4 θέτουν τα δικαιώματα που προστατεύονται από την Οδηγία. Το άρθρο 2 προβλέπει το σημαντικότερο από όλα τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας που είναι αυτό της αναπαραγωγής. Παρέχει αποκλειστικά δικαιώματα ως προς την αναπαραγωγή “άμεση ή έμμεση, προσωρινή ή μόνιμη” των έργων, στους ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες, τους παραγωγούς φωνογραφημάτων και κινηματογραφικών ταινιών και τους ραδιοτηλεοπτικούς οργανισμούς. Τα άρθρα 3 και 4 προβλέπουν το περί “επικοινωνίας με το κοινό” δικαίωμα σε όλα τα παραπάνω σύνολα δικαιούχων εκτός από τους συγγραφείς, όπου το δικαίωμα της διανομής είναι δεσμευμένο. Στην παράγραφο 30 δηλώνεται πως όλα

²⁹ Άννα Φράγκου, «Πνευματική Ιδιοκτησία και συγγενικά δικαιώματα στην Ελλάδα», Αθήνα 2001

τα παραπάνω δικαιώματα μπορούν να ανατεθούν, να μεταβιβαστούν ή να παραχωρηθούν με την κατάλληλη άδεια.³⁰

Σε αντίθεση με τα δικαιώματα επικοινωνίας, η παράγραφος 28 δηλώνει πως τα δικαιώματα διανομής “εξαντλούνται-παύουν να ισχύουν” μετά την πρώτη πώληση τους στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κάτι τέτοιο σημαίνει πως οι εκδότες δεν έχουν το δικαίωμα να απαγορεύσουν την μεταπώληση ενός βιβλίου, σε αντίθεση με τους δικαιούχους των δικαιωμάτων επικοινωνίας που έχουν τη δυνατότητα να απαγορεύσουν την πώληση των έργων τους σε δεύτερο επίπεδο. Με αυτόν τον τρόπο αποτρέπεται η μεταπώληση των υπηρεσιών που προσφέρουν. Η παράγραφος 29 δηλώνει πως τα δικαιώματα που αφορούν υπηρεσίες και ειδικά αυτές που παρέχονται κατ’αίτηση (on demand) δεν θα πρέπει να εξαντλούνται μετά την πρώτη πώλησή τους στο εσωτερικό της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Το άρθρο 5 παραθέτει τους περιορισμούς και τις εξαιρέσεις που μπορούν να εφαρμοσθούν στα δικαιώματα που προβλέπονται από τα άρθρα 2-4. Η λίστα έχει εξαντλητικό χαρακτήρα, πράγμα που σημαίνει πως οποιαδήποτε εξαίρεση δεν περιλαμβάνεται στην λίστα δεν είναι έγκυρη ακόμα και αν προβλέπεται από την τρέχουσα νομοθεσία του Κράτους-Μέλους.

Η μοναδική υποχρεωτική εξαίρεση που αφορά το δικαίωμα αναπαραγωγής και περιγράφεται στο άρθρο 5³¹ προβλέπει και νομιμοποιεί την “εφήμερη & συμπτωματική” αναπαραγωγή ενός έργου, όταν είναι “απαραίτητο & αναπόσπαστο” τμήμα της διαδικασίας μετάδοσης του μέσω του Διαδικτύου (για να μεταδοθεί ένα ψηφιακό αρχείο θα πρέπει να αντιγραφεί προσωρινά στον ενδιάμεσο σταθμό ώστε να προωθηθεί στον τελικό χρήστη) ή επιτρέπει την έννομη χρήση ενός έργου που δεν φέρει “ανεξάρτητη οικονομική αξία”. Η παράγραφος 27 δίνει έμφαση στο γεγονός πως η παροχή υπηρεσιών επικοινωνίας δεν συντελεί από μόνη της “επικοινωνία”. Η παραπάνω εξαίρεση θα πρέπει να υλοποιηθεί στο ακέραιο και έχει ως στόχο να επιτρέψει στους Internet Service Providers να χρησιμοποιούν υπηρεσίες όπως είναι οι προσωρινές μνήμες (Web Caches), καθώς είναι απαραίτητες για την ορθή λειτουργία τους. Θα πρέπει ωστόσο η υπηρεσία που χρησιμοποιείται να επιτελεί και άλλες λειτουργίες, πέραν της δημιουργίας αντιγράφων, που να είναι απαραίτητες για την περαίωση της συνολικής διαδικασίας.

³⁰ άρθρο 3, Οδηγίας 2001/29/ΕΕΚαριθμ. Ι. 167/10-22.6.2001

άρθρο 4, Οδηγίας 2001/29/ΕΕΚαριθμ. Ι. 167/10-22.6.2001

³¹ άρθρο 5, Οδηγίας 2001/29/ΕΕΚαριθμ. Ι. 167/10-22.6.2001

Επιπροσθέτως, αποτρέπει του κατόχους των δικαιωμάτων από τον απόλυτο έλεγχο των ενεργειών πρόσβασης στα έργα τους με τη χρήση ψηφιακών μέσων, οι οποίες από καταβολής του σχεδιασμού τους δημιουργούν προσωρινά “αντίγραφα” των έργων καθώς αυτά μεταφέρονται από το ένα μέσο όπως είναι το DVD, στην μνήμη της συσκευής αναπαραγωγής για επεξεργασία και στη συνέχεια στην οθόνη ή τα ηχεία. Οι κάτοχοι των πνευματικών δικαιωμάτων έχουν διεκδικήσει στο παρελθόν τον απόλυτο έλεγχο σε κάθε μορφή αναπαραγωγής.

Η ύπαρξη αυτής της μοναδικής υποχρεωτικής εξαίρεσης αποδεικνύει πως η βιομηχανία των επικοινωνιών εστιάζει τις προσπάθειες και τις παρεμβάσεις της στις διατάξεις που θίγουν άμεσα το κύκλο εργασίας τους, σε αντίθεση με την υποτονική δραστηριότητα που επέδειξαν ως μέλη μιας ευρύτερης συμμαχίας όπως συνέβη κατά τις διαπραγματεύσεις του WIPO.

Το άρθρο 5.2 θέτει προαιρετικές εξαιρέσεις για το δικαίωμα της αναπαραγωγής. Όπως και τα άρθρα 5.3 και 5.4 τα οποία εναπόκεινται στην απόλυτη δικαιοδοσία κάθε Κράτους-Μέλους. Οι πέντε πιθανές εξαιρέσεις είναι: α) φωτοτυπία β) μη-εμπορική προσωπική χρήση, όταν αποδίδεται το αντίστοιχο αντίτιμο γ) μη-εμπορικές δραστηριότητες από βιβλιοθήκες, εκπαιδευτικά ιδρύματα, μουσεία και αρχεία δ) εφήμερες εγγραφές που πραγματοποιούνται από και για λογαριασμό ραδιοτηλεοπτικών οργανισμών και ε) μη-εμπορική αναπαραγωγή των αναμεταδόσεων από κοινωνικά ιδρύματα, με την προϋπόθεση πως αποδίδεται η προβλεπόμενη χρηματική αποζημίωση.

Το άρθρο 5.3 παραθέτει μία ακόμα μεγαλύτερη λίστα με εξαιρέσεις τόσο για το δικαίωμα αναπαραγωγής όσο και για το δικαίωμα επικοινωνίας. Οι πιο σημαντικές από αυτές είναι οι εξαιρέσεις αφορούν: α) διδασκαλία και επιστημονική έρευνα β) χρήση από άτομα με ειδικές ανάγκες γ) ανταπόκριση ειδήσεων δ) κριτικές ή αναθεωρήσεις και κ) γελοιογραφίες, παρωδίες ή απομιμήσεις. Η παράγραφος 14 δίνει έμφαση στην ανάγκη των εξαιρέσεων που αφορούν την εκπαίδευση, την διδασκαλία και τον πολιτισμό. Η παράγραφος 43 δηλώνει πως θα πρέπει να ληφθούν όλα τα απαραίτητα μέτρα ώστε να γίνει εφικτή η χρήση των έργων από άτομα με ειδικές ανάγκες.

Το άρθρο 5.4 επιτρέπει την εφαρμογή όλων των εξαιρέσεων του δικαιώματος αναπαραγωγής που περιέχονται στο άρθρο 5.2 και 5.3 στο δικαίωμα διανομής “στο βαθμό που δικαιολογείται από τον σκοπό της εγκεκριμένης πράξης αναπαραγωγής”.

Ο έλεγχος των τριών επιπέδων “three-step-test” όπως διατυπώνεται στην σύμβαση της Βέρνης και στη συμφωνία TRIPS περιλαμβάνεται στο άρθρο 5.5. Με αυτό τον τρόπο μετατρέπονται οι εξαιρέσεις που αφορούν το δικαίωμα αναπαραγωγής σε “ειδικές

περιπτώσεις” που δεν αντιβαίνουν με την “ομαλή εκμετάλλευση” του υλικού που προστατεύεται από το δικαίωμα αναπαραγωγής. Η παράγραφος 44 επαναλαμβάνει πως οι εξαιρέσεις θα πρέπει να ασκούνται ως “διεθνείς δεσμεύσεις”. Οι κάτοχοι των πνευματικών δικαιωμάτων υποστηρίζουν πως αυτός ο έλεγχος θα πρέπει να ενσωματωθεί στην εκάστοτε εθνική νομοθεσία και να λειτουργήσει σαν ένα επιπλέον δικονομικό εργαλείο για την ερμηνεία των περιορισμών και των εξαιρέσεων, ωστόσο κάποιες χώρες (όπως η Αγγλία) χρησιμοποίησαν το έλεγχο ως κριτήριο για την ενσωμάτωση ή όχι των εξαιρέσεων στην εθνική τους νομοθεσία.

2.7.3 Προστασία Τεχνολογικών Μέσων

Το θέμα της νομικής θωράκισης των Τεχνολογικών Μέσων Προστασίας και της πληροφορίας διαχείρισης των δικαιωμάτων είναι εξαιρετικά σημαντικό στη νέα πραγματικότητα που διαμορφώνεται από την Κοινωνία της Πληροφορίας. Απαραίτητη προϋπόθεση για την αποδοτική χρήση των νέων τεχνολογιών ασφάλειας και την ανάπτυξη συστημάτων προστασίας του ψηφιακού περιεχομένου, είναι η αναγνώριση τους από την ισχύουσα νομοθεσία. Οι παράγραφοι 13-47 θέτουν τον γενικό στόχο και επισημαίνουν την αναγκαιότητα ανάπτυξης και χρήσης συστημάτων προστασίας του δικαιώματος αναπαραγωγής και των συγγενικών δικαιωμάτων.

Το άρθρο 6³² είναι αναμφισβήτητο το πιο αντιφατικό τμήμα της Οδηγίας. Το άρθρο 6.2 απαιτεί από τα Κράτη- Μέλη να παρέχουν “ικανοποιητική νομική προστασία” κατά των ενεργειών που ενδέχεται να έχουν ως αποτέλεσμα την προσβολή των τεχνολογικών μέσων, ανεξάρτητα από το αν οι συγκεκριμένες ενέργειες αποσκοπούν πράγματι στην παραβίαση του δικαιώματος αναπαραγωγής. Ένας χρήστης είναι αναγκασμένος να γνωρίζει πως η ενέργεια που διαπράττει συνιστά παραβίαση των μηχανισμών προστασίας, ανεξάρτητα με το αν πράγματι η συγκεκριμένη ενέργεια έγινε για αυτόν τον σκοπό. Ακόμα και η παράκαμψη των διαφημιστικών μηνυμάτων στην αρχή ενός DVD μπορεί να θεωρηθεί παράνομη αν απαγορεύεται ρητά από τον κάτοχο των πνευματικών δικαιωμάτων.

Το άρθρο 6.2 επεκτείνει τον βαθμό προστασίας με το να απαγορεύει νομικά την βιομηχανική παραγωγή, εισαγωγή, διανομή, πώληση, ενοικίαση ή διαφήμιση κάθε συσκευής ή υπηρεσίας που μπορεί να προσβάλει τα τεχνολογικά μέσα προστασίας. Η παραπάνω απαγόρευση περιλαμβάνει κάθε συσκευή ή υπηρεσία που αρχικά σχεδιάστηκε ή προωθείται ως μέσο ικανό για την παραβίαση των τεχνολογικών μέσων ή ακόμα και στην περίπτωση που ο εναλλακτικός τρόπος χρήσης της είναι περιορισμένος. Απουσιάζει και

³² άρθρο 6, Οδηγίας 2001/29/ΕΕΚαριθμ. Ι. 167/10-22.6.2001

πάλι κάποια αναφορά στην συνήθη χρήση της συσκευής και αν αυτή πράγματι σχετίζεται με τη δυνατότητα πλαστογράφησης του δικαιώματος αναπαραγωγής.

Οι ορισμοί των “τεχνολογικών μέσων” και του χαρακτηρισμού τους ως “αποτελεσματικά” περιλαμβάνονται στο άρθρο 6.3. Συγκεκριμένα, ως “τεχνολογικά μέσα” λογίζεται κάθε τεχνολογία, μηχανισμός ή συστατικό στοιχείο που, με το συνήθη τρόπο λειτουργίας του αποσκοπεί στο να εμποδίσει ή να περιορίσει πράξεις σε σχέση με έργα ή άλλα προστατευόμενα αντικείμενα, που έχουν απαγορευθεί από τον δικαιούχο πνευματικής ιδιοκτησίας. Τα τεχνολογικά μέσα θεωρούνται «αποτελεσματικά» όταν η χρήση του προστατευμένου έργου ή άλλου προστατευμένου αντικειμένου ελέγχεται από τους δικαιούχους μέσω της εφαρμογής μιας διαδικασίας ελέγχου της πρόσβασης, όπως κρυπτογράφηση, διατάραξη της μετάδοσης ή άλλη μετατροπή του έργου ή του προστατευμένου αντικειμένου, ή προστατευτικού μηχανισμού ελέγχου της αντιγραφής, ο οποίος επιτυγχάνει το στόχο της προστασίας. Επομένως, ακόμα και η πιο ασθενής μορφή προστασίας αποκτά νομική θωράκιση έναντι ακόμα και των πιο τετριμμένων μορφών παραβίασης. Σύμφωνα με τα παραπάνω, ένα απλό στυλό, το οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να καταστρέψει το μηχανισμό προστασίας των CD που στηρίζεται στο ραβδωτό κώδικα, θα πρέπει να θεωρηθεί ως μηχανισμός παραβίασης των τεχνολογικών μέσων προστασίας αν λανσαριστεί με αυτόν τον τρόπο.

Η παράγραφος 48 προβλέπει κάποια όρια στο μέγεθος της νομικής θωράκισης που μπορούν να λάβουν τα τεχνολογικά μέσα προστασίας από κάθε κράτος μέλος. Το νομοθετικό πλαίσιο δεν θα πρέπει να αποτρέπει “την κανονική λειτουργία του ηλεκτρονικού εξοπλισμού και των τεχνολογικών εξελίξεων”. Τα Κράτη-Μέλη δεν θα πρέπει να χρησιμοποιήσουν την Οδηγία σαν πρόσχημα για να εισάγουν στην νομοθεσία τους διατάξεις που θα επιβάλλουν την υποχρεωτική ενσωμάτωση μέσων προστασίας στις ηλεκτρονικές συσκευές.

Το άρθρο 6.4 αποτελεί ίσως το πιο κρίσιμο τμήμα της Οδηγίας. Καθορίζει τις διαδικασίες που θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν ώστε να διευθετηθούν οι εξαιρέσεις που εμπεριέχουν διαδικασίες “δίκαιης αγοραπωλησίας- fair dealing” του άρθρου 5, δίνοντας τη δυνατότητα στους καταναλωτές να τις εφαρμόσουν χρησιμοποιώντας τα τεχνολογικά μέσα που περιγράφονται από το άρθρο 6.³³

Τα μέτρα που θα ληφθούν θα πρέπει να διευκολύνουν τις εξαιρέσεις του δικαιώματος αναπαραγωγής που περιέχονται στο άρθρο 5.2 (εκτός από αυτήν της προσωπικής χρήσης) και ενός περιορισμένου συνόλου των εξαιρέσεων που περιέχονται στο

³³ άρθρο 6, Οδηγίας 2001/29/ΕΕΚαριθμ. Ι. 167/10-22.6.2001

άρθρο 5.3 (αφορούν τη διδασκαλία την έρευνα, και τη χρήση των δημόσιων υπηρεσιών από άτομα με ειδικές ανάγκες). Θα πρέπει ακόμα να περιλαμβάνουν την εξαίρεση για προσωπική χρήση και να δίνουν στους κατόχους των δικαιωμάτων τη δυνατότητα να περιορίσουν τον αριθμό των προσωπικών αντίτυπων. Κάθε τεχνολογικό μέσο που θα χρησιμοποιηθεί σε οποιοδήποτε από αυτά τα προαιρετικά μέτρα θα πρέπει να προβλέπεται από το άρθρο 6.1.

Στην περίπτωση που τα προαιρετικά μέτρα δεν τεθούν σε εφαρμογή από τους δικαιούχους, τα Κράτη-Μέλη θα πρέπει να λάβουν “κατάλληλα μέτρα” ώστε να διασφαλίσουν πως οι πολίτες θα ωφεληθούν πράγματι από τις εξαιρέσεις.

Αρκετές από τις εξαιρέσεις και τους περιορισμούς που περιλαμβάνονται στο άρθρο 5 προϋποθέτουν την καταβολή της προβλεπόμενης αποζημίωσης. Ωστόσο, στην παράγραφο 35 αναφέρεται πως ένας από τους παράγοντες που θα πρέπει να ληφθεί υπόψη κατά τη διαμόρφωση του ύψους της αποζημίωσης είναι η χρήση ή όχι τεχνολογικών μέσων που περιγράφονται στο άρθρο 6.

2.7.4 Πληροφορίες Διαχείρισης των Δικαιωμάτων

Το άρθρο 7 ρυθμίζει το θέμα των πληροφοριών που περιγράφουν το καθεστώς πνευματικής ιδιοκτησίας ενός έργου. Πρόκειται για πληροφορίες που επιτρέπουν την αναγνώριση του έργου ή άλλου προστατευμένου αντικειμένου, που προσδιορίζουν την ταυτότητα του δημιουργού ή άλλου δικαιούχου, που αναφέρονται στους όρους ή τις προϋποθέσεις χρήσης του έργου και ορίζουν κάθε αριθμό ή κωδικό που σχετίζεται με το έργο και τα πνευματικά του δικαιώματα.³⁴

Ειδικότερα, απαγορεύει σε κάθε πρόσωπο να προβεί χωρίς την άδεια του δικαιούχου σε οποιαδήποτε από τις ακόλουθες ενέργειες: α) αφαίρεση ή αλλοίωση οποιασδήποτε ηλεκτρονικής πληροφορίας που σχετίζεται με τη διαχείριση των δικαιωμάτων, β) διανομή, εισαγωγή προς διανομή, ραδιοτηλεοπτική μετάδοση, παρουσίαση στο κοινό ή διάθεση στο κοινό έργων ή άλλων προστατευόμενων αντικειμένων με συγγενικό δικαίωμα ή με το δικαίωμα του κατασκευαστή βάσης δεδομένων, από τα οποία έχουν αφαιρεθεί ή αλλοιωθεί άνευ αδειάς οι πληροφορίες ηλεκτρονικής μορφής σχετικά με τη διαχείριση των δικαιωμάτων, εφόσον το πρόσωπο αυτό γνωρίζει ή έχει βάσιμο λόγο να γνωρίζει ότι με την ενέργεια αυτή προτρέπει, επιτρέπει, διευκολύνει ή συγκαλύπτει προσβολή του σχετικού δικαιώματος.

³⁴ άρθρο 7, Οδηγίας 2001/29/ΕΕΚαριθμ. Ι. 167/10-22.6.2001

Καθώς όμως είναι πολύ πιθανό το ενδεχόμενο της παραβίασης της ιδιωτικότητας των χρηστών η Οδηγία στην παράγραφο 57 δηλώνει ρητά πως τα συστήματα διαχείρισης δικαιωμάτων θα πρέπει παράλληλα να προστατεύουν την ιδιωτικότητα των χρηστών και να βρίσκονται σε απόλυτη συμφωνία με την Οδηγία περί της Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων.³⁵

Το άρθρο 7 περιλαμβάνει αρκετές ενδιαφέρουσες διαφοροποιήσεις σε σχέση με το άρθρο 6. Επιτρέπει την αφαίρεση της πληροφορίας διαχείρισης δικαιωμάτων με την κατάλληλη εξουσιοδότηση, δίνοντας έτσι τη δυνατότητα στην αρχή που τοποθέτησε την πληροφορία να την αφαιρέσει, σε αντίθεση με την περίπτωση των τεχνολογικών μέσων όπου ούτε η ίδια η αρχή που φέρει την ευθύνη της εφαρμογής τους δεν έχει το δικαίωμα να τα ακυρώσει.

2.7.5 Κοινές Διατάξεις

Τα Κράτη-Μέλη θα πρέπει να θεσπίσουν “αποτελεσματικές και αποτρεπτικές” κυρώσεις και διορθωτικά μέτρα σύμφωνα με το άρθρο 8, ενώ θα πρέπει να καταβάλουν την μέγιστη δυνατή προσπάθεια ώστε να διασφαλίσουν την πλήρη εφαρμογή τους. Το άρθρο 8.2 και η παράγραφος 58 δηλώνουν πως οι κάτοχοι των δικαιωμάτων θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να καταθέσουν ασφαλιστικά μέτρα για τυχόν διαφυγόντα κέρδη, να αποζημιώνονται για οποιαδήποτε ηθική βλάβη και να μπορούν να προβούν στην κατάσχεση των πλαστογραφημένων αντιγράφων των έργων τους καθώς και των συσκευών προσβολής των τεχνολογικών μέσων. Παρά τον υποχρεωτικό χαρακτήρα της εξαίρεσης του άρθρου 5.1(α) που αφορά της online υπηρεσίες, το άρθρο 8.3 και η παράγραφος 59 προβλέπουν ακόμα πως οι κάτοχοι των πνευματικών δικαιωμάτων θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να καταθέσουν ασφαλιστικά μέτρα και κατά των μεσολαβητών που παραβιάζουν τα δικαιώματά τους.

Το άρθρο 9 επεκτείνεται πάνω στο άρθρο 1 και επιβεβαιώνει πως οι υπάρχουσες νομικές διατάξεις που ισχύουν σε ένα φάσμα ξένων περιοχών, που περιλαμβάνουν αλλά δεν περιορίζονται στον χώρο των πνευματικών δικαιωμάτων, δεν θα πρέπει να επηρεάζονται από την Οδηγία. Με γνώμονα την δημόσια πολιτική, η πιο σημαντική από αυτές τις ξένες περιοχές είναι η ιδιωτικότητα και οι νόμοι περί ανταγωνισμού. Τα περισσότερα συστήματα διαχείρισης πνευματικών δικαιωμάτων παρακολουθούν τις ενέργειες χρήσης ενός έργου που βρίσκεται υπό την προστασία τους. Το άρθρο 9 και η παράγραφος 57 επιβεβαιώνουν πως αυτή η παρακολούθηση δεν θα πρέπει να αντιβαίνει

³⁵ άρθρο 9, Οδηγίας 2001/29/ΕΕΚαριθμ. Ι. 167/10-22.6.2001

με τις προδιαγραφές της Οδηγίας περί Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων. Επομένως, τα δεδομένα που συγκεντρώνονται θα πρέπει να είναι κατάλληλα, να μην παρεκκλίνουν από τον στόχο τους και να διατηρούνται για τον ελάχιστο δυνατό χρόνο. Συμπληρωματικά, οι χρήστες θα πρέπει να είναι πλήρως ενήμεροι για τη συλλογή των προσωπικών τους δεδομένων να έχουν δώσει την συγκατάθεση τους και να έχουν άμεση πρόσβαση στα δεδομένα που τους αφορούν.

Η παράγραφος 50 δηλώνει ρητά πως οι διατάξεις που χρησιμοποιούν την τακτική του “reverse engineering” για να εξασφαλίσουν την συμβατότητα των προγραμμάτων λογισμικού και περιλαμβάνονται στη σχετική Οδηγία περί των Προγραμμάτων Λογισμικού δεν θα πρέπει να επηρεάζονται. Επομένως, η παραβίαση προγραμμάτων λογισμικού που χρησιμοποιούνται ως τεχνολογικά μέσα προστασίας με αφορμή την ανάπτυξη συμβατών προγραμμάτων λογισμικού και η κατασκευή συσκευών που εκτελούν ανάλογες παραβιάσεις, δεν θα πρέπει να απαγορευτούν κατά την υλοποίηση των άρθρων 6.1 και 6.2.

2.8 Η Ελληνική Νομοθεσία

2.8.1 Εισαγωγικά Στοιχεία

Η αποτύπωση της Ελληνικής Νομοθεσίας θα γίνει με τη βοήθεια των νόμων και των διατάξεων που χρησιμοποιήθηκαν για την εναρμόνιση με την Ευρωπαϊκή Οδηγία. Συγκεκριμένα, η διαδικασία εναρμόνισης πραγματοποιήθηκε με την τροποποίηση ορισμένων διατάξεων του νόμου υπ’ αριθ. 2121 “Πνευματική ιδιοκτησία, συγγενικά δικαιώματα και πολιτιστικά θέματα” 4 Μαρτίου 1993. Η τροποποίηση κατοχυρώθηκε με το άρθρο 81, του Νόμου υπ’ αριθ. 3057 “Τροποποίηση και συμπλήρωση του Ν.2725/1999³⁶, ρύθμιση θεμάτων υπουργείο πολιτισμού και άλλες διατάξεις”, 10 Οκτωβρίου 2002.

Στη συνέχεια θα πραγματοποιηθεί μία παράθεση των 16 σημείων του νόμου που τροποποιήθηκαν στα πλαίσια της εναρμόνισης της Ελληνικής Νομοθεσίας με την Ευρωπαϊκή Οδηγία περί του Δικαιώματος Αναπαραγωγής και των Συγγενικών Δικαιωμάτων. Οι νόμοι θα παρουσιαστούν στην τροποποιημένη τους μορφή σύμφωνα με τα στοιχεία του Οργανισμού Unesco και τη συλλογή που διαθέτει για τους νόμους περί του δικαιώματος αναπαραγωγής σε κάθε χώρα. Οι νέες διατάξεις παρουσιάζονται με πλάγια γραφή.

³⁶ Ν.2725/1999

2.8.2 Εναρμόνιση με την Οδηγία 2001/29/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 29ης Μαΐου 2001 για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και των συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας και άλλες διατάξεις

2.8.2.1 Άρθρο 81 – Νόμος υπ' αριθ. 3057 – Τροποποίηση και συμπλήρωση του Ν. 2725/1999 ρύθμιση θεμάτων Υπουργείο Πολιτισμού και άλλες διατάξεις

Η παράγραφος 1 του άρθρου 3 του Ν. 2121/1993 (ΦΕΚ 25 Α') αντικαθίσταται ως εξής:

Το περιουσιακό δικαίωμα δίνει στους δημιουργούς ιδίως την εξουσία (δικαίωμα) να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν:

- α) Την εγγραφή και την άμεση ή έμμεση, προσωρινή ή μόνιμη αναπαραγωγή των έργων τους με οποιοδήποτε μέσο και μορφή, εν όλω ή εν μέρει.
- β) Τη μετάφραση των έργων τους.
- γ) Τη διασκευή, την προσαρμογή ή άλλες μετατροπές των έργων τους.
- δ) Όσον αφορά το πρωτότυπο ή τα αντίτυπα (αντίγραφα) των έργων τους, τη διανομή τους στο κοινό με οποιαδήποτε μορφή μέσω πώλησης ή με άλλους τρόπους. Το δικαίωμα διανομής εντός της Κοινότητας αναλώνεται μόνο εάν η πρώτη πώληση ή η με οποιονδήποτε άλλο τρόπο πρώτη μεταβίβαση της κυριότητας του πρωτοτύπου ή των αντιτύπων εντός της Κοινότητας πραγματοποιείται από τον δικαιούχο ή με τη συγκατάθεση του.
- ε) Την εκμίσθωση και το δημόσιο δανεισμό, όσον αφορά το πρωτότυπο ή τα αντίτυπα των έργων τους. Τα δικαιώματα αυτά δεν αναλώνονται από οποιαδήποτε πώληση ή άλλη πράξη διανομής του πρωτοτύπου ή των αντιτύπων. Τα δικαιώματα αυτά δεν εφαρμόζονται σε σχέση με τα έργα αρχιτεκτονικής και τα έργα των εφαρμοσμένων τεχνών. Η εκμίσθωση και ο δημόσιος δανεισμός νοούνται σύμφωνα με τα οριζόμενα στην οδηγία 92/100 του Συμβουλίου της 19ης Νοεμβρίου 1992 (ΕΕΕΚαριθμ. 1346/61 -27.11.1992).
- στ) Τη δημόσια εκτέλεση των έργων τους.
- ζ) Τη μετάδοση ή αναμετάδοση των έργων τους στο κοινό με τη ραδιοφωνία και την τηλεόραση, με ηλεκτρομαγνητικά κύματα ή με καλώδια ή με άλλους υλικούς αγωγούς ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο, παραλλήλως προς την επιφάνεια της γης ή μέσω δορυφόρων.

η) Την παρουσίαση στο κοινό των έργων τους, ενσυρμάτως ή ασυρμάτως ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο, καθώς και να καθιστούν προσιτά τα έργα τους στο κοινό κατά τρόπο ώστε οποιοσδήποτε να έχει πρόσβαση στα έργα αυτά, όπου και όταν επιλέγει ο ίδιος. Τα δικαιώματα αυτά δεν αναλώνονται με οποιαδήποτε πράξη παρουσίασης στο κοινό με την έννοια της παρούσας ρύθμισης.

θ) Την εισαγωγή αντιτύπων των έργων τους που παρήχθησαν στο εξωτερικό χωρίς τη συναίνεση του δημιουργού ή, εφόσον πρόκειται για εισαγωγή από χώρες εκτός της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, αν το δικαίωμα της εισαγωγής αντιτύπων στην Ελλάδα είχε συμβατικά διατηρηθεί από τον δημιουργό.³⁷

Μετά το άρθρο 28 του Ν. 2121/1993 προστίθενται τα άρθρα 28Α, 28Β και 28Γ ως εξής:

2.8.2.2 Άρθρο 28Α - “Αναπαραγωγή προς όφελος τυφλών και κωφαλάλων”³⁸

Επιτρέπεται η αναπαραγωγή του έργου προς όφελος τυφλών και κωφαλάλων προσώπων, για χρήσεις που συνδέονται άμεσα με την αναπηρία και δεν έχουν εμπορικό χαρακτήρα, στο βαθμό που απαιτείται λόγω της συγκεκριμένης αναπηρίας. Με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού μπορούν να καθορισθούν οι όροι εφαρμογής της ρύθμισης, καθώς και η εφαρμογή της σε άλλες κατηγορίες προσώπων με αναπηρίες³⁹. (άρθρο 5 παρ. 3 περίπτωση β' Οδηγίας 2001/29)

2.8.2.3 Άρθρο 28Β - “Εξαιρέση από το δικαίωμα αναπαραγωγής”

Εξαιρούνται από το δικαίωμα αναπαραγωγής οι προσωρινές πράξεις αναπαραγωγής, οι οποίες είναι μεταβατικές ή παρεπόμενες και οι οποίες αποτελούν αναπόσπαστο και ουσιώδες τμήμα μιας τεχνολογικής μεθόδου, έχουν δε ως αποκλειστικό σκοπό να επιτρέψουν: α) την εντός δικτύου μετάδοση μεταξύ τρίτων μέσω διαμεσολαβητή ή β) τη νόμιμη χρήση, ενός έργου ή άλλου προστατευόμενου αντικειμένου, και οι οποίες δεν έχουν καμία ανεξάρτητη οικονομική σημασία.

³⁷ άρθρα 2, 3 παρ. 1 και 3, 4 Οδηγίας 2001/29 ΕΕΕΚ αριθμ. L 167/10-22.6.2001

³⁸ Ν.2121/1993

³⁹ Οδηγία 2001/29/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

(άρθρο 5 παρ. 1 Οδηγίας 2001/29)

2.8.2.4 Άρθρο 28Γ - “Ρήτρα γενικής εφαρμογής επί των περιορισμών”

Οι περιορισμοί που προβλέπονται στο τέταρτο κεφάλαιο του Ν. 2121/1993, όπως ισχύει, εφαρμόζονται μόνο σε ορισμένες ειδικές περιπτώσεις, οι οποίες δεν αντίκεινται στην κανονική εκμετάλλευση του έργου ή άλλου προστατευόμενου αντικειμένου και δεν θίγουν αδικαιολόγητα τα έννομα συμφέροντα του δικαιούχου.

(άρθρο 5παρ. 5 Οδηγίας 2001/29)."

Η παράγραφος 2 του άρθρου 46 του Ν. 2121/1993 αντικαθίσταται ως εξής:

Οι ερμηνευτές ή εκτελεστές καλλιτέχνες έχουν το δικαίωμα να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν:

- α) την εγγραφή της ερμηνείας ή εκτέλεσης τους σε υλικό φορέα,
- β) την άμεση ή έμμεση, προσωρινή ή μόνιμη αναπαραγωγή με οποιοδήποτε μέσο και μορφή, εν όλω ή εν μέρει, όσον αφορά την εγγραφή σε υλικό φορέα της ερμηνείας ή εκτέλεσης τους,
- γ) τη διανομή στο κοινό του υλικού φορέα με την εγγραφή της ερμηνείας ή εκτέλεσης, με πώληση ή με άλλους τρόπους. Το δικαίωμα διανομής δεν αναλώνεται εντός της Κοινότητας όσον αφορά τον υλικό φορέα με την εγγραφή της ερμηνείας ή εκτέλεσης, εκτός από την περίπτωση της πρώτης πώλησης εντός της Κοινότητας, που πραγματοποιείται από τον δικαιούχο ή με τη συγκατάθεση του,
- δ) την εκμίσθωση και το δημόσιο δανεισμό του υλικού φορέα με την εγγραφή της ερμηνείας ή εκτέλεσης. Τα δικαιώματα αυτά δεν αναλώνονται από οποιαδήποτε πώληση ή άλλη πράξη διανομής των ως άνω υλικών φορέων,
- ε) τη ραδιοτηλεοπτική μετάδοση με οποιονδήποτε τρόπο, όπως ηλεκτρομαγνητικά κύματα, δορυφόροι, καλώδια, καθώς και την παρουσίαση στο κοινό του υλικού φορέα με την παράνομη εγγραφή της ζωντανής ερμηνείας ή εκτέλεσης,
- στ) τη ραδιοτηλεοπτική μετάδοση με οποιονδήποτε τρόπο, όπως ηλεκτρομαγνητικά κύματα, δορυφόροι, καλώδια, της ζωντανής ερμηνείας ή εκτέλεσης τους, εκτός αν η μετάδοση αυτή αποτελεί αναμετάδοση νόμιμης μετάδοσης,
- ζ) την παρουσίαση στο κοινό της ζωντανής ερμηνείας ή εκτέλεσης τους, που γίνεται με οποιονδήποτε τρόπο, εκτός από ραδιοτηλεοπτική μετάδοση,

η) τη διάθεση στο κοινό, ενσυρμάτως ή ασυρμάτως, κατά τρόπο ώστε οποιοσδήποτε να έχει πρόσβαση στην εγγραφή σε υλικό φορέα της ερμηνείας ή εκτέλεσης τους, όπου και όταν επιλέγει ο ίδιος. Το δικαίωμα αυτό δεν αναλώνεται με οποιαδήποτε πράξη διάθεσης στο κοινό με την έννοια της παρούσας ρύθμισης.⁴⁰

(άρθρα 2,3 παρ. 2 και 3,4 Οδηγίας 2001/29).

Η παράγραφος 2 του άρθρου 47 του Ν. 2121/1993 παίρνει τον αριθμό 3 και η παράγραφος 1

αντικαθίσταται με τις παραγράφους 1 και 2 ως εξής:

Οι παραγωγοί φωνογραφημάτων (παραγωγοί υλικών φορέων ήχου) έχουν το δικαίωμα να επιτρέπουν ή απαγορεύουν:

α) την άμεση ή έμμεση, προσωρινή ή μόνιμη αναπαραγωγή με οποιοδήποτε μέσο και μορφή, εν όλω ή εν μέρει, όσον αφορά τα φωνογραφήματα τους,

β) τη διανομή στο κοινό των ως άνω υλικών φορέων που έχουν παραγάγει με πώληση ή με άλλους τρόπους. Το δικαίωμα διανομής δεν αναλώνεται εντός της Κοινότητας, όσον αφορά τους ως άνω υλικούς φορείς, εκτός από την περίπτωση της πρώτης πώλησης εντός της Κοινότητας που πραγματοποιείται από τον δικαιούχο ή με τη συγκατάθεση του,

γ) την εκμίσθωση ή το δημόσιο δανεισμό των ως άνω υλικών φορέων. Τα δικαιώματα αυτά δεν αναλώνονται από οποιαδήποτε πώληση ή άλλη πράξη διανομής των ως άνω υλικών φορέων,

δ) τη διάθεση στο κοινό, ενσυρμάτως ή ασυρμάτως, κατά τρόπο ώστε οποιοσδήποτε να έχει πρόσβαση στα φωνογραφήματα τους, όπου και όταν ο ίδιος επιλέγει. Το δικαίωμα αυτό δεν αναλώνεται με οποιαδήποτε πράξη διάθεσης στο κοινό με την έννοια της παρούσας ρύθμισης,

ε) την εισαγωγή των ως άνω υλικών φορέων που παρήχθησαν στο εξωτερικό χωρίς τη συναίνεση τους ή, εφόσον πρόκειται για εισαγωγή από χώρες εκτός της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, αν το δικαίωμα της εισαγωγής τους στην Ελλάδα είχε συμβατικά διατηρηθεί από τον παραγωγό. (άρθρα 2, 3 παρ. 2 και 3,4 Οδηγίας 2001/29).

Οι παραγωγοί οπτικοακουστικών έργων (παραγωγοί υλικών φορέων εικόνας ή ήχου και εικόνας) έχουν το δικαίωμα να επιτρέπουν ή απαγορεύουν:

⁴⁰ Οδηγία 2001/29/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

α) την άμεση ή έμμεση, προσωρινή ή μόνιμη αναπαραγωγή με οποιοδήποτε μέσο και μορφή, εν όλω ή εν μέρει, όσον αφορά το πρωτότυπο και τα αντίτυπα (αντίγραφα) των ταινιών τους,

β) τη διανομή στο κοινό των ως άνω υλικών φορέων που έχουν παραγάγει με πώληση ή με άλλους τρόπους. Το δικαίωμα διανομής δεν αναλώνεται εντός της Κοινότητας, όσον αφορά τους ως άνω υλικούς φορείς, εκτός από την περίπτωση της πρώτης πώλησης εντός της Κοινότητας που πραγματοποιείται από τον δικαιούχο ή με

τη συγκατάθεση του,

γ) την εκμίσθωση ή το δημόσιο δανεισμό των ως άνω υλικών φορέων. Τα δικαιώματα αυτά δεν αναλώνονται από οποιαδήποτε πώληση ή άλλη πράξη διανομής των ως άνω υλικών φορέων,

δ) τη διάθεση στο κοινό, ενσυρμάτως ή ασυρμάτως, κατά τρόπο ώστε οποιοσδήποτε να έχει πρόσβαση όπου και όταν ο ίδιος επιλέγει, όσον αφορά το πρωτότυπο και τα αντίγραφα των ταινιών τους. Το δικαίωμα αυτό δεν αναλώνεται με οποιαδήποτε πράξη διάθεσης στο κοινό με την έννοια της παρούσας ρύθμισης,

ε) την εισαγωγή των ως άνω υλικών φορέων που παρήχθησαν στο εξωτερικό χωρίς τη συναίνεση τους ή, εφόσον πρόκειται για εισαγωγή από χώρες εκτός της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, αν το δικαίωμα της εισαγωγής τους στην Ελλάδα είχε συμβατικά διατηρηθεί από τον παραγωγό,

στ) τη ραδιοτηλεοπτική μετάδοση με οποιονδήποτε τρόπο, συμπεριλαμβανομένης της δορυφορικής μετάδοσης ή καλωδιακής αναμετάδοσης των ως άνω υλικών φορέων, καθώς και την παρουσίαση αυτών στο κοινό.⁴¹

(άρθρα 2, 3 παρ. 2 και 3,4 Οδηγίας 2001/29).

Η παράγραφος 1 του άρθρου 48 του Ν. 2121/1993 αντικαθίσταται ως εξής:

Οι ραδιοτηλεοπτικοί οργανισμοί έχουν το δικαίωμα να επιτρέπουν ή να απαγορεύουν:

α) την αναμετάδοση των εκπομπών τους με οποιονδήποτε τρόπο, όπως ηλεκτρομαγνητικά κύματα, δορυφόροι, καλώδια

β) την παρουσίαση στο κοινό των εκπομπών τους σε χώρους όπου η είσοδος επιτρέπεται με εισιτήριο

⁴¹ Οδηγία 2001/29/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

γ) την εγγραφή των εκπομπών τους σε υλικούς φορείς ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας, είτε οι εκπομπές αυτές μεταδίδονται ενσυρμάτως είτε ασυρμάτως, συμπεριλαμβανομένης της καλωδιακής ή δορυφορικής μετάδοσης

δ) την άμεση ή έμμεση, προσωρινή ή μόνιμη αναπαραγωγή με οποιοδήποτε μέσο και μορφή, εν όλω ή εν μέρει, όσον αφορά την υλική ενσωμάτωση των εκπομπών τους που μεταδίδονται ενσυρμάτως ή ασυρμάτως, συμπεριλαμβανομένης της καλωδιακής ή δορυφορικής μετάδοσης

ε) τη διανομή στο κοινό των υλικών φορέων με την εγγραφή των εκπομπών τους, μέσω πώλησης ή με άλλους τρόπους. Το δικαίωμα διανομής δεν αναλώνεται εντός της Κοινότητας, όσον αφορά τους υλικούς φορείς με την εγγραφή των εκπομπών, εκτός από την περίπτωση της πρώτης πώλησης εντός της Κοινότητας που πραγματοποιείται από τον δικαιούχο ή με τη συγκατάθεση του

στ) την εκμίσθωση και το δημόσιο δανεισμό του υλικού φορέα με την εγγραφή των εκπομπών τους. Τα δικαιώματα αυτά δεν αναλώνονται από οποιαδήποτε πώληση ή άλλη πράξη διανομής του ως άνω υλικού φορέα

ζ) τη διάθεση στο κοινό, ενσυρμάτως ή ασυρμάτως, κατά τρόπο ώστε οποιοσδήποτε να έχει πρόσβαση στην υλική ενσωμάτωση των εκπομπών τους, όπου και όταν ο ίδιος επιλέγει. Το δικαίωμα αυτό δεν αναλώνεται με οποιαδήποτε πράξη διάθεσης στο κοινό με την έννοια της παρούσας ρύθμισης, (άρθρα 2, 3 παρ. 2 και 3, 4 Οδηγίας 2001/29).

Στο άρθρο 49 παράγραφος 1 στο πρώτο και δεύτερο στίχο διαγράφονται οι λέξεις "ή εικόνας ή ήχου και εικόνας". Μετά την παράγραφο 4 του άρθρου 49 του Ν. 2121/1993 προστίθεται νέα παράγραφος 5 ως εξής:

Όταν υλικός φορέας εικόνας ή ήχου και εικόνας που έχει νόμιμα εγγραφεί χρησιμοποιείται για ραδιοτηλεοπτική μετάδοση με οποιονδήποτε τρόπο, όπως ηλεκτρομαγνητικά κύματα, δορυφόροι, καλώδια ή για παρουσίαση στο κοινό, ο χρήστης οφείλει εύλογη αμοιβή στους ερμηνευτές ή εκτελεστές των οποίων η ερμηνεία έχει εγγραφεί στους υλικούς αυτούς φορείς. Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται η παράγραφος 1 εδάφια β', γ', δ' και ε', καθώς και οι παράγραφοι 2 και 4 του παρόντος άρθρου.⁴²

⁴² Οδηγία 2001/29/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Το στοιχείο δ' του άρθρου 52 του Ν. 2121/1993, όπως έχει τροποποιηθεί με το άρθρο 8 παράγραφος 10 του Ν.2557/1997 αντικαθίσταται ως εξής:

Τα δικαιώματα των παραγωγών φωνογραφημάτων (παραγωγών υλικών φορέων ήχου) λήγουν πενήντα έτη μετά την πραγματοποίηση της υλικής ενσωμάτωσης. Ωστόσο, εάν το φωνογράφημα έχει δημοσιευθεί νομίμως κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής, τα δικαιώματα λήγουν πενήντα έτη από την ημερομηνία της πρώτης νόμιμης δημοσίευσης. Εάν δεν έχει πραγματοποιηθεί νόμιμη δημοσίευση κατά την περίοδο που μνημονεύεται στο πρώτο εδάφιο και εάν το φωνογράφημα έχει παρουσιαστεί νομίμως στο κοινό κατά την περίοδο αυτή, τα δικαιώματα λήγουν πενήντα έτη από την ημερομηνία της πρώτης νόμιμης παρουσίασης στο κοινό. Ωστόσο, αν λόγω εκπνοής της διάρκειας προστασίας η οποία παρέχεται βάσει της παρούσας παραγράφου, στη διατύπωση της πριν τροποποιηθεί από την Οδηγία 2001/29/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 22ας Μαΐου 2001, για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών της πνευματικής ιδιοκτησίας και των συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας, τα δικαιώματα των παραγωγών φωνογραφημάτων δεν προστατεύονται πλέον από τις 22 Δεκεμβρίου 2002, η παρούσα παράγραφος δεν συνεπάγεται την εκ νέου έναρξη προστασίας τους.

(άρθρο 11 παρ. 2 Οδηγίας 2001/29)

Η διάρκεια των δικαιωμάτων των παραγωγών οπτικοακουστικών έργων (παραγωγών υλικών φορέων εικόνας ή ήχου και εικόνας) ορίζεται σε πενήντα (50) χρόνια μετά την υλική ενσωμάτωση. Ωστόσο, αν εντός της περιόδου αυτής γίνει νόμιμη δημοσίευση ή νόμιμη παρουσίαση του υλικού φορέα στο κοινό, τα δικαιώματα αυτά διαρκούν πενήντα (50) χρόνια από την ημερομηνία της πρώτης δημοσίευσης ή της πρώτης αυτής παρουσίασης στο κοινό, ανάλογα με το ποια έγινε πρώτη.⁴³

Μετά το άρθρο 64 του Ν. 2121/1993 προστίθεται άρθρο 64Α ως εξής:

2.8.2.5 Άρθρο 64Α - “Ασφαλιστικά μέτρα”

Οι δικαιούχοι μπορούν να ζητήσουν τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων κατά των διαμεσολαβητών, οι υπηρεσίες των οποίων χρησιμοποιούνται από τρίτο για την προσβολή του δικαιώματος του δημιουργού ή συγγενικού δικαιώματος. Το ίδιο ισχύει και για το δικαίωμα ειδικής φύσης του κατασκευαστή βάσης δεδομένων.

(άρθρο 8παρ. 3 Οδηγίας 2001/29).

⁴³ Οδηγία 2001/29/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Η παράγραφος 1 του άρθρου 66 του Ν. 2121/1993 αντικαθίσταται ως εξής:

Τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους και χρηματική ποινή 2.900 -15.000 ευρώ όποιος χωρίς δικαίωμα και κατά παράβαση των διατάξεων του παρόντος νόμου ή διατάξεων κυρωμένων με νόμο πολυμερών διεθνών συμβάσεων για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας εγγράφει έργα ή αντίτυπα, αναπαράγει αυτά άμεσα ή έμμεσα, προσωρινά ή μόνιμα, με οποιαδήποτε μορφή, εν όλω ή εν μέρει, μεταφράζει, διασκευάζει, προσαρμόζει ή μετατρέπει αυτά, προβαίνει σε διανομή αυτών στο κοινό με πώληση ή με άλλους τρόπους ή κατέχει με σκοπό διανομής, εκμισθώνει, εκτελεί δημόσια, μεταδίδει ραδιοτηλεοπτικά κατά οποιονδήποτε τρόπο, παρουσιάζει στο κοινό έργα ή αντίτυπα με οποιονδήποτε τρόπο, εισάγει αντίτυπα του έργου που παρήχθησαν παράνομα στο εξωτερικό χωρίς τη συναίνεση του δημιουργού και γενικά εκμεταλλεύεται έργα, αντίγραφα ή αντίτυπα που είναι αντικείμενο πνευματικής ιδιοκτησίας ή προσβάλλει το ηθικό δικαίωμα του πνευματικού δημιουργού να αποφασίζει για τη δημοσίευση του έργου στο κοινό, καθώς και να παρουσιάζει αυτό αναλλοίωτο χωρίς προσθήκες ή περικοπές. (άρθρο 8 παρ. 1 Οδηγίας 2001/29).

Η παράγραφος 2 του άρθρου 66 του Ν. 2121/1993 αντικαθίσταται ως εξής:

Με την ίδια ποινή τιμωρείται όποιος κατά παράβαση των διατάξεων του παρόντος νόμου ή διατάξεων των κυρωμένων με νόμο διεθνών συμβάσεων για την προστασία συγγενικών δικαιωμάτων προβαίνει στις ακόλουθες πράξεις:

Χωρίς την άδεια των ερμηνευτών ή εκτελεστών καλλιτεχνών:

- α) εγγράφει σε υλικό φορέα την ερμηνεία ή εκτέλεση
- β) αναπαράγει άμεσα ή έμμεσα, προσωρινά ή μόνιμα με οποιοδήποτε μέσο και μορφή, εν όλω ή εν μέρει, την εγγραφή της ερμηνείας ή εκτέλεσης τους σε υλικό φορέα
- γ) προβαίνει σε διανομή στο κοινό του υλικού φορέα με την εγγραφή της ερμηνείας ή εκτέλεσης ή κατέχει με σκοπό διανομής
- δ) εκμισθώνει τον υλικό φορέα με την εγγραφή της ερμηνείας ή εκτέλεσης, ε) μεταδίδει ραδιοτηλεοπτικά με οποιονδήποτε τρόπο τη ζωντανή ερμηνεία ή εκτέλεση, εκτός αν η μετάδοση αυτή αποτελεί αναμετάδοση νόμιμης μετάδοσης
- ε) παρουσιάζει στο κοινό τη ζωντανή ερμηνεία ή εκτέλεση που γίνεται με οποιονδήποτε τρόπο, εκτός από ραδιοτηλεοπτική μετάδοση

στ) διαθέτει στο κοινό, ενσυρμάτως ή ασυρμάτως, κατά τρόπο ώστε οποιοσδήποτε να έχει πρόσβαση, όπου και όταν επιλέγει ο ίδιος, στην εγγραφή σε υλικό φορέα της ερμηνείας ή της εκτέλεσης τους.

Χωρίς την άδεια των παραγωγών φωνογραφημάτων (παραγωγών υλικών φορέων ήχου):

- α) αναπαράγει άμεσα ή έμμεσα, προσωρινά ή μόνιμα με οποιοδήποτε μέσο και μορφή, εν όλω ή εν μέρει, τα φωνογραφήματα τους
- β) προβαίνει σε διανομή στο κοινό των ως άνω υλικών φορέων ή κατέχει με σκοπό διανομής,
- γ) εκμισθώνει τους ως άνω υλικούς φορείς
- δ) διαθέτει στο κοινό, ενσυρμάτως ή ασυρμάτως, κατά τρόπο ώστε οποιοσδήποτε να έχει πρόσβαση, όπου και όταν ο ίδιος επιλέγει, στα φωνογραφήματα τους
- ε) εισάγει τους ως άνω υλικούς φορείς που παρήχθησαν στο εξωτερικό χωρίς τη συναίνεση του.

Χωρίς την άδεια των παραγωγών οπτικοακουστικών έργων (παραγωγών υλικών φορέων εικόνας ή ήχου και εικόνας):

- α) αναπαράγει άμεσα ή έμμεσα, προσωρινά ή μόνιμα με οποιοδήποτε μέσο και μορφή, εν όλω ή εν μέρει, το πρωτότυπο και τα αντίτυπα των ταινιών τους
 - β) προβαίνει σε διανομή στο κοινό των ως άνω υλικών φορέων συμπεριλαμβανομένων και των αντιγράφων τους ή κατέχει με σκοπό διανομής
 - γ) εκμισθώνει τους ως άνω υλικούς φορείς
 - δ) διαθέτει στο κοινό, ενσυρμάτως ή ασυρμάτως, κατά τρόπο ώστε οποιοσδήποτε να έχει πρόσβαση στο πρωτότυπο και τα αντίτυπα των ταινιών τους, όπου και όταν ο ίδιος επιλέγει
 - ε) εισάγει τους ως άνω υλικούς φορείς που παρήχθησαν στο εξωτερικό χωρίς τη συναίνεση του
- στ) μεταδίδει ραδιοτηλεοπτικά τους ως άνω υλικούς φορείς με οποιονδήποτε τρόπο συμπεριλαμβανομένης και της δορυφορικής μετάδοσης ή καλωδιακής αναμετάδοσης, καθώς και της παρουσίασης στο κοινό.

Χωρίς την άδεια των ραδιοτηλεοπτικών οργανισμών:

- α) αναμεταδίδει τις εκπομπές τους με οποιονδήποτε τρόπο
- β) παρουσιάζει στο κοινό τις εκπομπές τους σε χώρους όπου η είσοδος επιτρέπεται με εισιτήριο

- γ) εγγράφει τις εκπομπές τους σε υλικούς φορείς ήχου ή εικόνας ή ήχου και εικόνας, είτε οι εκπομπές αυτές μεταδίδονται ενσυρμάτως είτε ασυρμάτως, συμπεριλαμβανομένης της καλωδιακής ή δορυφορικής μετάδοσης
- δ) προβαίνει σε άμεση ή έμμεση, προσωρινή ή μόνιμη αναπαραγωγή με οποιοδήποτε μέσο και μορφή, εν όλω ή εν μέρει, της υλικής ενσωμάτωσης των εκπομπών τους
- ε) προβαίνει σε διανομή στο κοινό των υλικών φορέων με την εγγραφή των εκπομπών τους
- στ) εκμισθώνει τον υλικό φορέα με την εγγραφή των εκπομπών τους
- ζ) διαθέτει στο κοινό, ενσυρμάτως ή ασυρμάτως, κατά τρόπο ώστε οποιοσδήποτε να έχει πρόσβαση, όπου και όταν ο ίδιος επιλέγει, στην υλική ενσωμάτωση των εκπομπών τους.⁴⁴ (άρθρο 8 παρ. 1 Οδηγίας 2001/29).

Μετά το άρθρο 66 του Ν. 2121/1993 προστίθενται τα άρθρα 66Α και 66Β ως εξής:

2.8.2.6 Άρθρο 66Α - "Τεχνολογικά Μέσα"⁴⁵

1. Ως "τεχνολογικά μέτρα" νοούνται κάθε τεχνολογία, μηχανισμός ή συστατικό στοιχείο που, με το συνήθη τρόπο λειτουργίας του, αποσκοπεί στο να εμποδίσει ή να περιορίσει πράξεις, σε σχέση με έργα ή άλλα προστατευόμενα αντικείμενα, που δεν έχουν επιτραπεί από τον δικαιούχο πνευματικής ιδιοκτησίας ή συγγενικού δικαιώματος, συμπεριλαμβανομένου και του δικαιώματος ειδικής φύσης του κατασκευαστή βάσης δεδομένων. Τα τεχνολογικά μέτρα θεωρούνται "αποτελεσματικά" όταν η χρήση του προστατευόμενου έργου ή άλλου προστατευόμενου αντικειμένου ελέγχεται από τους δικαιούχους μέσω της εφαρμογής διαδικασίας ελέγχου της πρόσβασης ή προστασίας, όπως κρυπτογράφηση, διατάραξη της μετάδοσης ή άλλη μετατροπή του έργου ή άλλου προστατευόμενου αντικειμένου ή προστατευτικού μηχανισμού ελέγχου της αντιγραφής, ο οποίος επιτυγχάνει το στόχο της προστασίας, (άρθρο 6 παρ. 3 Οδηγίας 2001/29).
2. Απαγορεύεται, χωρίς την άδεια του δικαιούχου, η εξουδετέρωση κάθε αποτελεσματικού τεχνολογικού μέτρου, την οποία πραγματοποιεί κάποιος εν γνώσει του ή έχοντας βάσιμους λόγους που του επιτρέπουν να γνωρίζει ότι επιδιώκει αυτόν το σκοπό. (άρθρο 6 παρ. 1 Οδηγίας 2001/29)

⁴⁴ Οδηγία 2001/29/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

⁴⁵ Οδηγία 2001/29/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

3. Απαγορεύεται, χωρίς την άδεια του δικαιούχου, η κατασκευή, η εισαγωγή, η διανομή, η πώληση, η εκμίσθωση, η διαφήμιση για πώληση ή εκμίσθωση ή η κατοχή για εμπορικούς σκοπούς, συσκευών, προϊόντων, συστατικών στοιχείων ή η παροχή υπηρεσιών που:

α) αποτελούν αντικείμενο προώθησης, διαφήμισης ή εμπορίας με σκοπό την εξουδετέρωση της προστασίας, ή

β) πέρα από την εξουδετέρωση της προστασίας έχουν σκοπό την εμπορική χρήση περιορισμένης σημασίας ή

γ) έχουν πρωτίστως σχεδιασθεί, παραχθεί, προσαρμοσθεί ή πραγματοποιηθεί για να επιτρέψουν ή να διευκολύνουν την εξουδετέρωση της προστασίας, οποιωνδήποτε αποτελεσματικών τεχνολογικών μέτρων. (άρθρο 6 παρ. 2 Οδηγίας 2001/29)

4. Η άσκηση δραστηριοτήτων κατά παράβαση των ανωτέρω διατάξεων τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους και χρηματική ποινή 2.900 -15.000 ευρώ και συνεπάγεται τις αστικές κυρώσεις του άρθρου 65 του Ν. 2121/1993. Το Μονομελές Πρωτοδικείο μπορεί να διατάξει ασφαλιστικά μέτρα σύμφωνα με τον Κ.Πολ.Δ. εφαρμοζόμενης και της ρύθμισης του άρθρου 64 του Ν. 2121/1993, όπως ισχύει. (άρθρο 6 παρ. 1 και 2 Οδηγίας 2001/29)

5. Για τους περιορισμούς (εξαιρέσεις) που προβλέπονται στο τέταρτο κεφάλαιο του Ν. 2121/1993, όπως ισχύει, και αφορούν τη φωτοτυπική αναπαραγωγή για ιδιωτική χρήση (άρθρο 18), την αναπαραγωγή για διδασκαλία (άρθρο 21), την αναπαραγωγή από βιβλιοθήκες και αρχεία (άρθρο 22), την αναπαραγωγή για σκοπούς δικαστικών ή διοικητικών (άρθρο 24), καθώς και την αναπαραγωγή προς όφελος προσώπων με αναπηρίες (άρθρο 28 Α), η έννομη προστασία που προβλέπεται στην παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου δεν θίγει την υποχρέωση των δικαιούχων να παρέχουν στους επωφελούμενους από τις ανωτέρω εξαιρέσεις τα μέσα, προκειμένου αυτοί να επωφεληθούν από τις εν λόγω εξαιρέσεις στον αναγκαίο βαθμό, εφόσον έχουν εκ του νόμου πρόσβαση στο προστατευόμενο έργο ή αντικείμενο. Εάν οι δικαιούχοι δεν λάβουν εκούσια μέτρα, στα οποία συμπεριλαμβάνονται και οι συμφωνίες μεταξύ δικαιούχων και τρίτων που επωφελούνται από τις εξαιρέσεις, τόσο οι δικαιούχοι όσο και οι τρίτοι που επωφελούνται από τις παραπάνω εξαιρέσεις ζητούν τη συνδρομή ενός ή περισσότερων μεσολαβητών που επιλέγονται από πίνακα μεσολαβητών τον οποίο καταρτίζει ο Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας. Οι μεσολαβητές υποβάλλουν προτάσεις προς τα ενδιαφερόμενα μέρη. Θεωρείται ότι όλα τα μέρη αποδέχονται την πρόταση αυτή, εάν κανένα από αυτά δεν προβάλλει αντίρρηση μέσα σε προθεσμία ενός μηνός από την κοινοποίηση της πρότασης. Στην αντίθετη περίπτωση η διαφορά επιλύεται από το Εφετείο Αθηνών, το οποίο δικάζει σε πρώτο και τελευταίο βαθμό. Οι ρυθμίσεις αυτές δεν εφαρμόζονται σε έργα ή άλλα προστατευόμενα αντικείμενα

που διατίθενται στο κοινό βάσει όρων που έχουν συμφωνηθεί συμβατικά, κατά τρόπο ώστε το κοινό να έχει πρόσβαση σε αυτά όπου και όταν θέλει. (άρθρο 6 παρ. 4 Οδηγίας 2001/29)

2.8.2.7 Άρθρο 66B - “Πληροφορίες για το καθεστώς των δικαιωμάτων”⁴⁶

1. Ως "πληροφορία για το καθεστώς των δικαιωμάτων" νοείται κάθε παρεχόμενη από τον δικαιούχο πληροφορία, η οποία επιτρέπει την αναγνώριση του έργου ή άλλου προστατευόμενου αντικειμένου με συγγενικό δικαίωμα ή με το δικαίωμα ειδικής φύσης του κατασκευαστή βάσης δεδομένων, καθώς και την αναγνώριση του δημιουργού ή οποιουδήποτε άλλου δικαιούχου. Νοούνται επίσης οι πληροφορίες σχετικές με τους όρους και τις προϋποθέσεις χρήσης του έργου ή άλλων προστατευόμενων αντικειμένων, καθώς και κάθε αριθμός ή κωδικός που αντιπροσωπεύει τις πληροφορίες αυτές. (άρθρο 7 παρ. 2 Οδηγίας 2001/29)

2. Απαγορεύεται σε κάθε πρόσωπο να προβαίνει εν γνώσει του χωρίς την άδεια του δικαιούχου σε οποιαδήποτε από τις ακόλουθες ενέργειες:

α) αφαίρεση ή αλλοίωση οποιασδήποτε πληροφορίας με ηλεκτρονική μορφή σχετικά με τη διαχείριση των δικαιωμάτων

β) διανομή, εισαγωγή προς διανομή, ραδιοτηλεοπτική μετάδοση, παρουσίαση στο κοινό ή διάθεση στο κοινό έργων ή άλλων προστατευόμενων αντικειμένων με συγγενικό δικαίωμα ή με το δικαίωμα ειδικής φύσης του κατασκευαστή βάσης δεδομένων, από τα οποία έχουν αφαιρεθεί ή αλλοιωθεί άνευ αδειάς οι πληροφορίες ηλεκτρονικής μορφής σχετικά με τη διαχείριση των δικαιωμάτων, αν το πρόσωπο αυτό γνωρίζει ή έχει βάσιμο λόγο να γνωρίζει ότι με την ενέργεια αυτή προτρέπει, επιτρέπει, διευκολύνει ή συγκαλύπτει προσβολή του δικαιώματος του δημιουργού ή των συγγενικών δικαιωμάτων ή του δικαιώματος ειδικής φύσης του κατασκευαστή βάσης δεδομένων. (άρθρο 7 παρ. 1 Οδηγίας 2001/29)

3. Η παράβαση των ανωτέρω διατάξεων τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους και χρηματική ποινή 2.900 -15.000 ευρώ και συνεπάγεται τις αστικές κυρώσεις του άρθρου 65 του Ν. 2121/1993, όπως ισχύει. Το Μονομελές Πρωτοδικείο μπορεί να διατάξει ασφαλιστικά μέτρα σύμφωνα με τον Κ. 58Πολ.Δ., εφαρμοζόμενης και της ρύθμισης του άρθρου 64 του Ν. 2121/1993, όπως ισχύει. (άρθρο 7 Οδηγίας 2001/29).

⁴⁶ Οδηγία 2001/29/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου

Στο τέλος της παραγράφου 1 του άρθρου 20 του Ν. 2121/1993 προστίθεται νέο εδάφιο που αναγράφει:

Η ρύθμιση αυτή αφορά μόνο την έντυπη αναπαραγωγή.

Στο τέλος του άρθρου 3 του Ν. 2121/1993, όπως ισχύει μετά την τροποποίηση με το άρθρο 7

παράγραφος 3 του Ν. 2819/2000, προστίθεται παράγραφος 4 ως εξής:

Αναπαραγωγή ηλεκτρονικής βάσης δεδομένων για ιδιωτικούς σκοπούς δεν επιτρέπεται.

Στον Ν. 2121/1993, όπως ισχύει, και ειδικότερα στα άρθρα 33 παρ. 1 και 6 και 66 παρ. 5 αναφέρονται:

Οι όροι "θέση σε κυκλοφορία" και "θέτει σε κυκλοφορία" αντικαθίστανται αντιστοίχως με τους όρους "διανομή" και "διανέμει". Στο άρθρο 41 του Ν. 2121/1993, όπως ισχύει, ο όρος "δικαίωμα διάθεσης" αντικαθίσταται από τον όρο "δικαίωμα διανομής"

Στο άρθρο 71 του Ν. 2121/1993, όπως ισχύει, προστίθεται παράγραφος 6 ως εξής:

Τα άρθρα 3 παρ. 1, 28Α, 28Β και 28Γ, 46 παρ. 2, 47 παρ. 1 και 2, 48 παρ. 1, 52 στοιχείο δ', 64Α, 66 παρ. 1 και 2, 66Α και 66Β του νόμου αυτού αποτελούν εφαρμογή της Οδηγίας 2001/29/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 22ας Μαΐου 2001 για την εναρμόνιση ορισμένων πτυχών του δικαιώματος του δημιουργού και των συγγενικών δικαιωμάτων στην κοινωνία της πληροφορίας.

Στο τέλος της παραγράφου 3 του άρθρου 66 του Ν.2121/1993 προστίθεται νέο εδάφιο ως εξής:

Η προσβολή της πνευματικής ιδιοκτησίας και των συγγενικών δικαιωμάτων σε μορφή κακουργήματος εκδικάζεται από το αρμόδιο Τριμελές Εφετείο Κακουργημάτων.

2.9 Παρατηρήσεις

Αξίζει να παρατηρηθεί πως η Ελλάδα ήταν το πρώτο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης που ολοκλήρωσε τη διαδικασία εναρμόνισης μέσα στη προβλεπόμενη προθεσμία (22-12-2002). Είναι επίσης αξιοσημείωτο ότι πολλά από τα δικαιώματα και τους μηχανισμούς προστασίας που προβλέπονται από την οδηγία 2001/29 είχαν καθιερωθεί από την Ελληνική έννομη τάξη πριν την εναρμόνιση. Επιπλέον η Ελλάδα κύρωσε της δύο Συνθήκες Internet

με δύο νόμους που πρόσφατα ψηφίστηκαν από το Ελληνικό Κοινοβούλιο (Ν.3183/2003 ΦΕΚ Α' 227/26-9-2003 και Ν.3184/2003 και ΦΕΚ Α' 228/26.9.2003).

Κεφάλαιο 3: Τεχνολογικά Μέσα Και Μέθοδοι Προστασίας

Στη διεθνή βιβλιογραφία συναντάται ο όρος “Technical Protection Measures” (TPM), δηλαδή «Τεχνικά Μέτρα Προστασίας». Αυτός ο όρος αναφέρεται στις τεχνολογίες που ελέγχουν ή/και περιορίζουν τη χρήση και την πρόσβαση σε ψηφιακό περιεχόμενο σε συσκευές που έχουν εγκατεστημένες αυτές τις τεχνολογίες. Επιπρόσθετα, το DRM (Digital Rights Management), η Διαχείριση Ψηφιακών Δικαιωμάτων βασίζεται στο TPM για να υλοποιήσει αυτούς τους ελέγχους και τους περιορισμούς. (Fact Sheet, 2006).⁴⁷ Το παρόν κεφάλαιο παρουσιάζει όλες τις υφιστάμενες τεχνολογίες Προστασίας που εφαρμόζονται σήμερα, και τις τακτικές που ακολουθεί το DRM και που αποσκοπούν στη διαχείριση, έλεγχο και περιορισμό στην πρόσβαση των χρηστών σε ψηφιακό πνευματικό έργο.

Τα TPM συχνά κατηγοριοποιούνται βάσει των λειτουργιών τους. Μια συχνά χρησιμοποιούμενη διάκριση συχνά γίνεται μεταξύ των TPM που ελέγχουν την πρόσβαση σε ψηφιακά πνευματικά έργα και αυτών που ελέγχουν τη χρήση των έργων.

⁴⁷ http://en.wikipedia.org/wiki/Digital_rights_management

3.1 Τεχνικά μέτρα προστασίας ελέγχου πρόσβασης⁴⁸

Η πρώτη κατηγορία χρησιμοποιείται για να αποτρέψει μη εξουσιοδοτημένα άτομα από το να έχουν πρόσβαση σε ψηφιακά πνευματικά έργα λειτουργώντας ως νοητή-ψηφιακή κλειδαριά (Fact Sheet, 2006). Για να «κλειδώνεται» και να «ξεκλειδώνεται» ένα ψηφιακό πνευματικό έργο, συχνά χρησιμοποιούνται κωδικοί πρόσβασης και κρυπτογραφία.

3.1.1 Κρυπτογραφία

Η κρυπτογραφία είναι η επιστήμη της κρυπτογράφησης και της αποκρυπτογράφησης. Η κρυπτογράφηση είναι η κωδικοποίηση απλού κειμένου σε μια μη αναγνώσιμη και μη επεξεργάσιμη μορφή από όσους δεν κατέχουν τον κώδικα που χρησιμοποιήθηκε κατά την κωδικοποίηση. Ο κώδικας αυτός ονομάζεται «κλειδί κωδικοποίησης». Η αποκρυπτογράφηση είναι η διαδικασία μετατροπής του κρυπτογραφημένου μηνύματος σε κανονικό αναγνώσιμο και επεξεργάσιμο κείμενο. Όσο η κρυπτογράφηση τόσο και η αποκρυπτογράφηση, γίνονται με ειδικό λογισμικό που είναι κάποιες φορές ενσωματωμένο στο λειτουργικό σύστημα ή και σε ειδικές αποσπώμενες συσκευές που λειτουργούν ως φυσικό αντίστοιχο του μεταλλικού κλειδιού που ξεκλειδώνει μια κλειδαριά, έχοντας αποθηκευμένο μέσα τους τον κώδικα αποκρυπτογράφησης. Η κρυπτογραφία επιτρέπει την ανταλλαγή πληροφοριών σε «μεταμφιεσμένη» μορφή κρατώντας έτσι το περιεχόμενο κρυμμένο από άγνωστους ή μη εξουσιοδοτημένους παραλήπτες.

Σύμφωνα με τον Rich Mogull, αναλυτή συστημάτων (2005), είναι «νόμος» να κρυπτογραφείται οποιαδήποτε πληροφορία βρίσκεται εν κινήσει, είτε σε φορητούς υπολογιστές, είτε σε φορητά αποθηκευτικά μέσα και πολύ περισσότερο όταν διαδίδεται μέσα από οποιασδήποτε κλίμακας δίκτυα είτε με τη μορφή αρχείων, είτε επισυναπτόμενης αλληλογραφίας. Ένας ακόμα νόμος του ίδιου αναλυτή είναι ότι πρέπει να κρυπτογραφείται οποιαδήποτε πληροφορία δεν εμπίπτει στην εργασία κάποιου εξουσιοδοτημένου προσώπου. Για παράδειγμα, ένας τεχνικός που δουλεύει σε ένα τηλεοπτικό πλατό δεν πρέπει να έχει πρόσβαση σε μη κρυπτογραφημένο ψηφιακό υλικό από το αρχείο ταινιών του καναλιού. Εφαρμόζοντας τους δύο αυτούς νόμους, το πνευματικό έργο μπορεί (θεωρητικά) να ελέγχεται ως προστην πρόσβαση, μεταποίηση και διακίνηση του μόνο από εξουσιοδοτημένα άτομα που κατέχουν το κλειδί της κρυπτογράφησης του έργου. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η κρυπτογράφηση να εφαρμόζεται με τους ενδεικνυόμενους τρόπους και από καταρτισμένο προσωπικό με τέτοιο

⁴⁸ Fact Sheet, Digital Rights Management and Technical Protection Measures, *Office of the Privacy Commissioner of Canada*

τρόπο που να είναι «άτρωτο» οτιδήποτε κρυπτογραφείται, χωρίς αυτό να το καθιστά δύσχρηστο ως προς τον τελικό εξουσιοδοτημένο χρήστη.⁴⁹

3.1.2 Ηλεκτρονικές υπογραφές

Μια παρόμοια με αυτή της κρυπτογράφησης μέθοδος χρησιμοποιείται για τη δημιουργία «ψηφιακών υπογραφών» που μπορούν να χρησιμοποιούνται για την πιστοποίηση της ταυτότητας ενός προσώπου για να μπορεί να διαπιστωθεί αν δικαιούται να έχει πρόσβαση σε ένα ψηφιακό έργο. Μια απλή ψηφιακή υπογραφή αποτελείται από τον κώδικα του κρυπτογραφημένου μηνύματος. Όταν ένα άτομο υπογράψει το μήνυμά του και το στείλει σε ένα άλλο μαζί με ψηφιακή υπογραφή, το άλλο άτομο μπορεί να αποκρυπτογραφήσει την υπογραφή χρησιμοποιώντας το κλειδί αποκρυπτογράφησης και να συγκρίνει το αποτέλεσμα με το κείμενο που έλαβε. Εάν είναι ταυτόσημα, μπορεί να υποθέσει ότι το μήνυμα έφτασε πράγματι από τον αποστολέα του και όχι από κάποιον άλλο.

3.1.3 Ψηφιακά πιστοποιητικά

Μια τρίτη μέθοδος πιστοποίησης που είναι όμοια με τις ψηφιακές υπογραφές είναι τα «ψηφιακά πιστοποιητικά». Τα πιστοποιητικά αυτά ταυτοποιούν τους χρήστες στον ψηφιακό κόσμο και διανέμονται έναντι τρίτου από εταιρίες γνωστές ως «Αρχές Πιστοποίησης». Ένα πιστοποιητικό περιέχει τον αριθμό έκδοσής του, τον σειριακό αριθμό χρήστη, τον αλγόριθμο που χρησιμοποιήθηκε για τη δημιουργία της υπογραφής του, το όνομα της Αρχής Πιστοποίησης που το εκδίδει, την ημερομηνία λήξης του πιστοποιητικού, το όνομα χρήστη, το δημόσιο κλειδί κρυπτογράφησης και την ψηφιακή υπογραφή του χρήστη. Τα πιστοποιητικά αυτά παίζουν σημαντικό λόγο στην ασφάλεια, αφού οι διαχειριστές συστημάτων μπορούν να ρυθμίζουν τους servers να δέχονται μόνο πιστοποιητικά υπογεγραμμένα από συγκεκριμένες Αρχές Πιστοποίησης. Μια πασίγνωστη εταιρία που δρα ως «Αρχή πιστοποίησης» είναι η VeriSign..

Για να αυξηθεί περισσότερο η ασφάλεια στο Διαδίκτυο και να αξιοποιηθούν οι προαναφερθείσες μέθοδοι, έχουν αναπτυχθεί ειδικά πρωτόκολλα ασφαλούς επικοινωνίας που μπορούν να χειρίζονται μόνο την κρυπτογράφηση και την αποκρυπτογράφηση της πληροφορίας. Ένα παράδειγμα είναι το πρωτόκολλο στρώματος ασφαλούς σωλήνωσης (Secure Socket Layer Protocol – SSL). Το πρωτόκολλο αυτό λειτουργεί ως εργαλείο πιστοποίησης και για άλλα πρωτόκολλα

⁴⁹ Fact Sheet, Digital Rights Management and Technical Protection Measures, Office of the Privacy Commissioner of Canada

Διαδικτυακών εφαρμογών όπως το HTTP, SMTP, TELNET, FTP κλπ.

3.1.4 Συσκευές και Προγράμματα αναπαραγωγής που εφαρμόζουν TPM⁵⁰

Από τη στιγμή που εφαρμόστηκε η κρυπτογραφία ως μοντέλο, έχουν αναπτυχθεί πολλές μέθοδοι που συνδέουν τα κρυπτογραφημένα αρχεία ψηφιακού πνευματικού έργου με τις συσκευές ή τα προγράμματα αναπαραγωγής τους με τέτοιο τρόπο ώστε τα τελευταία να συμπεριλαμβάνουν υλικό ή λογισμικό που θα επιτρέπει την αναπαραγωγή του κρυπτογραφημένου υλικού μόνο από αυτά. (Fact Sheet, 2006). Μερικές από αυτές τις μεθόδους παρουσιάζονται πιο κάτω:

- *Σφραγισμένο περιεχόμενο (Sealed Content)*: Σε αυτή την μέθοδο το ψηφιακό περιεχόμενο κρυπτογραφείται και μπορεί μόνο να ανοιχθεί όταν υπάρχει ένα μοναδικό και αυθεντικό «κουπόνι» (token) εγκατεστημένο στη συσκευή. Το κουπόνι αυτό δεν μπορεί να αντιγραφεί, με αποτέλεσμα το περιεχόμενο να μην μπορεί να αναπαραχθεί σε άλλη συσκευή.
- *Δέσμευση συσκευής (Device Binding)*: Η μέθοδος αυτή χρησιμοποιεί τη μοναδική ταυτότητα των ηλεκτρονικών μερών μιας συσκευής (σκληρός δίσκος, επεξεργαστής κλπ) για να φτιάξει το κλειδί αποκρυπτογράφησης του περιεχομένου.
- *Έμπιστο πρόγραμμα αναπαραγωγής (Trusted Player)*: Μερικές συσκευές ανάγνωσης ηλεκτρονικών βιβλίων βρίσκουν το κλειδί αποκρυπτογράφησης μέσα στο ίδιο το περιεχόμενο του βιβλίου. Ο συγγραφέας του ηλεκτρονικού βιβλίου με αυτό τον τρόπο επιτρέπει την ανάγνωση του βιβλίου του μόνο μέσα από συγκεκριμένες συσκευές. Σε κάποιες άλλες περιπτώσεις η συσκευή μπορεί να διαβάζει και απροστάτευτο κείμενο, αλλά με την προσθήκη επιπρόσθετου λογισμικού.
- *Έμπιστη συσκευή αναπαραγωγής (Trusted Device)*: Με την προσθήκη μικρής βυσματούμενης συσκευής πάνω στη συσκευή αναπαραγωγής, αυτή μπορεί να λειτουργεί όπως ένας Trusted Player. Κάποιες συσκευές μπορούν να διαβάζουν προστατευμένο κείμενο αλλά δεν μπορεί να εγκατασταθεί πάνω τους επιπρόσθετο λογισμικό ή απαιτείται επιπρόσθετος κωδικός για την αναπαραγωγή πολυμεσικού υλικού. Σε αυτό το σημείο είναι χρήσιμο να διευκρινιστεί ότι παρουσιάζοντας τις πιο πάνω μεθόδους, αναφερθήκαμε μόνο στους τρόπους με τους οποίους ελέγχουν την πρόσβαση στο πνευματικό υλικό για ανάγνωσή του, χωρίς να εξετάσουμε καθόλου πως αντιμετωπίζουν την περαιτέρω χρήση του (αντιγραφή, αποθήκευση, εκτύπωση κλπ).

⁵⁰ Fact Sheet, Digital Rights Management and Technical Protection Measures, Office of the Privacy Commissioner of Canada

3.1.5 Σύστημα κωδικοποιημένου περιεχομένου Content Scramble System (CSS)⁵¹

Το σύστημα αυτό δημιουργήθηκε για να προστατεύει τις ταινίες που κυκλοφορούν γραμμένες σε DVDs, και διέπεται από τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- Τα περιεχόμενα των DVD είναι κρυπτογραφημένα
- Τα κλειδιά που επιτρέπουν την αναπαραγωγή των DVD είναι επίσης κρυπτογραφημένα
- Μόνο οι συσκευές που είναι κατασκευασμένες με άδεια από το CSS μπορούν να αναπαράγουν τις ταινίες στα DVD.
- Οι συσκευές απαγορεύουν την αντιγραφή περιεχομένου από τα DVD εκτός εξαιρετικών περιπτώσεων.

Από τη στιγμή που μια συσκευή αναπαραγωγής υλικού εξασφαλίζει άδεια από το CSS, εξυπονοείται ότι «αποδέχεται» και λειτουργεί σύμφωνα με τους ακόλουθους κανόνες:

- Το περιεχόμενο που αποκρυπτογραφείται από τη συσκευή πρέπει να προστατεύεται από μη εξουσιοδοτημένη χρήση από «μέσα» από τη συσκευή. Με λίγα λόγια από αποσυναρμολόγηση και μετατροπή της συσκευής.
- Τα περιεχόμενα των DVD μπορούν να αναπαράγονται σε συγκεκριμένες συσκευές εξόδου όπως αναλογικές εξόδους με τεχνολογία που εμποδίζει την αντιγραφή (με τρόπους που θα δούμε αργότερα) όπως αναλογικά VCR, και ασφαλείς ψηφιακές εξόδους όπως είναι το DTCP που θα δούμε επίσης αργότερα.
- Συσκευές που πωλούνται σε διαφορετικές γεωγραφικές ζώνες μπορούν να αναπαράγουν DVDs που φτιάχτηκαν ειδικά για αναπαραγωγή στις ίδιες ζώνες.
- Όταν οι κατασκευαστές των συσκευών που έχουν άδεια από το CSS παραβιάζουν τους κανόνες διώκονται δικαστικά.
- Τα στούντιο παραγωγής ταινιών δικαιούνται να κωδικοποιούν τα ίδια τις ταινίες τους και να απαγορεύουν την αντιγραφή των DVDs τους.

3.1.6 Ασύμμετρος Κατακερματισμός Εφαρμογών Asymmetric Application Segmentation (AAS)⁵²

⁵¹ Fact Sheet, Digital Rights Management and Technical Protection Measures, *Office of the Privacy Commissioner of Canada*

⁵² Fact Sheet, Digital Rights Management and Technical Protection Measures, *Office of the Privacy Commissioner of Canada*

Είναι η τεχνική αφαίρεσης ενός κομματιού από τον εκτελέσιμο κώδικα ενός προγράμματος, αποθήκευσής του σε έναν απομακρυσμένο server και η αντικατάσταση του κενού που δημιουργείται από ειδικό κομμάτι κώδικα, τον «γάντζο» (hook). Όταν ο χρήστης εκτελεί το πρόγραμμα, σε κάποια στιγμή απαιτείται να εκτελεστεί το κομμάτι του κώδικα που λείπει. Τότε διαβάζεται από τη μνήμη ο κώδικας του «γάντζου». Μέσω αυτού του κώδικα, το πρόγραμμα επικοινωνεί με τον server που κρατά τον αρχικό κομμάτι του κώδικα που λείπει από το πρόγραμμα, κάνει πιστοποίηση του χρήστη, ζητά από τον server να εκτελέσει τον κώδικα, και παίρνει το αποτέλεσμα και το επιστρέφει στον τοπικό υπολογιστή για χρήση από το πρόγραμμα.

3.1.7 Ψηφιακά Εισιτήρια

Πρόκειται για πλαστικές κάρτες οι οποίες πιστοποιούν τον χρήστη και που καταμετρούν τις φορές που ένα κομμάτι ψηφιακού πνευματικού έργου χρησιμοποιείται. Αυτές οι κάρτες μπορούν να πιστοποιούν χρήστες και να καταμετρούν χρήσεις ακόμα και όταν το περιεχόμενο σταλεί μέσω email ή όταν αντιγραφεί.

3.2 TPMs για έλεγχο χρήσης

Αυτή η δεύτερη κατηγορία από TPMs επιτρέπει στους κατόχους δικαιωμάτων πάνω στα ψηφιακά πνευματικά έργα να ελέγχουν όλες τις χρήσεις που μπορεί να κάνει κανείς στα έργα (έλεγχος μη εξουσιοδοτημένης αντιγραφής, ελεγχόμενη αντιγραφή κλπ), ακόμα και όταν επιτευχθεί νόμιμη και πιστοποιημένη πρόσβαση σε αυτά.

Παρακάτω παρουσιάζονται κάποια από τα πιο δημοφιλή TPMs για αυτό το σκοπό:

3.2.1 Macrovision

Ο όρος αυτός δεν φαίνεται να έχει ακριβή ελληνική μετάφραση. Πάντως, αναφέρεται σε μια μέθοδο προστασίας από αντιγραφή στους αναλογικούς καταγραφείς βιντεοκασετών (VCRs) που χρησιμοποιείται για να αποτρέπει –και όχι να απαγορεύει– την αντιγραφή προ-καταγεγραμμένων βιντεοταινιών. Αν μια προστατευμένη ταινία αντιγραφεί, οι εικόνες από το αντίγραφο θα παίζονται σκοτεινές και ασταθείς πάνω σε μια συσκευή VCR με προστασία Macrovision. Το Macrovision χρησιμοποιείται για προστασία των εταιριών που προσφέρουν συνδρομητική και “pay-per-view” τηλεόραση, καθώς και εταιριών ενοικίασης και πώλησης βιντεοταινιών.

3.2.2 Σύστημα διαχείρισης σειριακής αντιγραφής

Serial Copy Management System (SCMS). Αυτό το σύστημα αποτρέπει την παράνομη παραγωγή πολλών γενεών ψηφιακών αντιγράφων (αντίγραφα των αντιγράφων) από ένα αυθεντικό έργο προστατευμένο από νόμους πνευματικής ιδιοκτησίας. Αυτό γίνεται με την βοήθεια υδατογραφημάτων (watermarks). Ένα υδατογράφημα είναι πληροφορία ψηφιακά κωδικοποιημένη και ενσωματωμένη με φανερό ή κρυμμένο τρόπο μέσα στο ίδιο το ψηφιακό έργο. Η πληροφορία από ένα υδατογράφημα μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να ταυτοποιήσει το έργο ή τον δημιουργό του, να εντοπίσει τα αντίγρατά του, και στην περίπτωση του φανερού υδατογραφήματος, να το καταστήσει ακατάλληλο για αναπαραγωγή ή εκθεσή του. Τα υδατογραφήματα επίσης χρησιμοποιούνται σε έργα που χρησιμοποιούνται μόνο για λόγους διαφήμισης και προώθησης, ή ως δείγματα.

Τα υδατογραφήματα ενσωματώνονται στο έργο (είτε εικόνας, είτε κειμένου, είτε βίντεο, είτε ήχου) με τη χρήση ειδικού λογισμικού. Το ίδιο λογισμικό μπορεί να ανιχνεύσει την ύπαρξη αόρατου υδατογραφήματος σε ένα έργο να εξάξει όλες τις πληροφορίες που φέρει, και μπορεί να το αφαιρέσει μόνο εφόσον είναι το ίδιο που το ενσωμάτωσε). Ένα αόρατο υδατογράφημα πρέπει να μην αλλοιώνει την αρχική εικόνα του έργου αλλά να είναι ανιχνεύσιμο, ενώ ένα ορατό υδατογράφημα πρέπει να μην μπορεί να αφαιρεθεί εύκολα από μη εξουσιοδοτημένους χρήστες. (Εργαστήριο Ψηφιακών Συστημάτων & Επεξεργασίας Ψηφιακών Μέσων Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, 2000- 2006) Στο ίδιο κλίμα, οι καλές τεχνικές ψηφιοποίησης περιεχομένου της Ευρωπαϊκής Ένωσης προτείνουν όλες οι εικόνες αλλά και τα βίντεο ή ηχητικά αποσπάσματα να είναι διαθέσιμα στο διαδίκτυο σε πολύ χαμηλή ανάλυση ή ευκρίνεια, είτε να προστίθεται σε αυτά θόρυβος, ή να υπόκεινται σε γεωμετρικούς μετασχηματισμούς, φιλτράρισμα, οριζόντια και κάθετη μετατόπιση frames κλπ, ούτως ώστε όποιος θέλει να μπορεί να τα βλέπει, αλλά να μην του είναι χρήσιμα για αντιγραφή και άλλη χρήση.

3.2.3 Προστασία Περιεχομένου από ψηφιακή μετάδοση

Digital Transmission Content Protection (DTCP). Ο σκοπός αυτής της τεχνολογίας είναι να αποτρέπει μη εξουσιοδοτημένη διανομή οπτικοακουστικού υλικού που υπάρχει στο σπίτι σε ψηφιακή μορφή σε αποκρυπτογραφημένη μορφή. Αυτή η τεχνολογία ελέγχει την μετάδοση χρησιμοποιώντας μια συσκευή «πηγή» με DTCP (καλωδιακή ή δορυφορική τηλεόραση, DVD Player, PlayStation)⁵³ η οποία αναπαράγει το οπτικοακουστικό υλικό και

⁵³ T. Gillespie, "Designed to 'effectively frustrate': copyright, technology and the agency of users, *New media & society*, SAGE Publications, London 2006

μια πηγή «νεροχύτη» η οποία το προβάλλει (Απλή οικιακή τηλεόραση, ηλεκτρονικός υπολογιστής, VCR). Η συσκευή «νεροχύτης» (sink device) προγραμματίζεται με τρόπο που να μην μπορεί να διανέμει το περιεχόμενο που προβάλλει στο διαδίκτυο. Η τεχνολογία εκδίδει και αυτή με τη σειρά της ειδικές άδειες, όπως κάνει και η CSS.

3.2.4 Πρωτοβουλία Ασφαλούς Ψηφιακής Μουσικής

Secure Digital Music Initiative (SDMI). Από τη στιγμή που η κρυπτογράφηση δεν εφαρμόστηκε στα απλά CD μουσικής, η μουσική μπορεί εύκολα να αντιγραφεί και μάλιστα να συμπιεστεί με το πρότυπο mp3 και να αναπαραχθεί ή να διανεμηθεί πανεύκολα στο διαδίκτυο, σε φορητές συσκευές, σκληρούς δίσκους, κάρτες μνήμης, κινητά τηλέφωνα κλπ. Για να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα στην προστασία των ψηφιακών πνευματικών δικαιωμάτων που προέκυψαν από αυτό, ανέλαβε πρωτοβουλία μια τεράστια ομάδα από 200 εταιρίες και οργανισμούς που εκπροσώπευαν τον χώρο της πληροφορικής, των ηλεκτρονικών συσκευών, τις τεχνολογίες της ασφάλειας, την παγκόσμια δισκογραφία και τους παροχείς υπηρεσιών διαδικτύου, να καταγράψει οδηγίες και προδιαγραφές που σκόπευαν στην υλοποίηση τεχνολογιών προστασίας των εμπορικών μουσικών κομματιών. Οι οδηγίες αυτές διακήρυτταν ένα «άτρωτο» και αδιάβλητο σύστημα κρυπτογράφησης και υδατογραφημάτων το οποίο θα προστάτευε τα μουσικά κομμάτια από μη εξουσιοδοτημένη αναπαραγωγή και χρήση (αντιγραφή και διαμοιρασμό).

3.3 Διαχείριση Ψηφιακών Δικαιωμάτων⁵⁴

Digital Rights Management (DRM). Όπως έχουμε προαναφέρει, με τον όρο DRM εννοούμε αφ' ενός τις τεχνολογίες που περιγράφονται πιο πάνω (TPM), και αφετέρου τις διαδικασίες σε διαχειριστικό επίπεδο που απαιτούνται για να ελέγξουν (με σκοπό τελικά να περιορίσουν ή να απαγορεύσουν) την πρόσβαση σε ψηφιακό πνευματικό έργο και την χρήση του. Σε αυτό το σημείο εξετάζουμε τις διαδικασίες σε διαχειριστικό επίπεδο που ακολουθούνται (ή που προτείνεται να ακολουθούνται), έτσι όπως παρουσιάζονται από το Επιχειρησιακό πρόγραμμα «Κοινωνία της Πληροφορίας» που έλαβε χώρα από το 2000 μέχρι το 2006 στην Ελλάδα με την στήριξη του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης.

3.3.1 Σύστημα διαχείρισης και αξιοποίησης των πνευματικών δικαιωμάτων του ψηφιακού περιεχομένου

⁵⁴ Fact Sheet, Digital Rights Management and Technical Protection Measures, Office of the Privacy Commissioner of Canada

Το σύστημα αυτό χρησιμοποιεί μια από τις σύγχρονες γλώσσες διαχείρισης πνευματικών δικαιωμάτων και βασίζεται σε διεθνή πρότυπα μεταδεδομένων για τη διαχείριση δικαιωμάτων πολυμεσικού υλικού. Για παράδειγμα μπορεί να χρησιμοποιεί μια «Γλώσσα Έκφρασης Δικαιωμάτων» (Rights Expression Language – REL). Με αυτές τις γλώσσες μπορεί κανείς να δημιουργεί αξιόπιστες άδειες και εξουσιοδοτήσεις οι οποίες να περιγράφουν τους περιορισμούς στη χρήση ενός ψηφιακού αντικειμένου σύμφωνα με τα πνευματικά του δικαιώματα. Οι ενδεικτικές οδηγίες που ακολουθούν, περιγράφουν τις προδιαγραφές που θα πρέπει να πληροί το ψηφιακό απόθεμα που θα δημιουργηθεί και ο Ιστότοπος που θα φιλοξενεί το πολιτιστικό περιεχόμενο ώστε να διασφαλίζεται η νόμιμη χρήση του από τους τελικούς χρήστες. Οι οδηγίες διακρίνονται ως προς την επιτακτικότητα τους σε συστάσεις Σ (ισχυρότερες) και υποδείξεις Υ (ασθενέστερες). Το τεχνολογικό μέρος του προβλήματος της προστασίας πνευματικών δικαιωμάτων ψηφιακού περιεχομένου επικεντρώνεται στο πως θα γίνει εφικτή η ελεύθερη παροχή της πρόσβασης σε αυτό χωρίς να χαθεί ο έλεγχος του. Έχουν προταθεί αρκετές λύσεις που στηρίζονται σε συνδυασμούς τεχνολογιών κρυπτογράφησης, υδατογραφίας και διαχείρισης δικαιωμάτων. Η κρυπτογράφηση κωδικοποιεί την πληροφορία με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι προσπελάσιμη μόνο με το κατάλληλο κλειδί. Η υδατογραφία (υδατοσήμανση) είναι η διαδικασία απόκρυψης πληροφορίας μέσα στο ίδιο το ψηφιακό περιεχόμενο. Η ανίχνευση της πληροφορίας είναι εφικτή μόνο αν είναι γνωστό το κλειδί που χρησιμοποιήθηκε κατά την υδατογράφιση. Το λογισμικό διαχείρισης δικαιωμάτων επιτρέπει την μερική πρόσβαση στο ψηφιακό αντικείμενο, ελέγχοντας συνθήκες όπως ο αριθμός των προσβάσεων που επιτρέπεται, αν επιτρέπεται να τυπωθεί το υλικό, η χρονική διάρκεια χρήσης κ.α.

• **Τεχνολογικά μέσα προστασίας:**⁵⁵

- Κρυπτογράφηση των μεταδιδόμενων δεδομένων.
- Υδατογράφηση του πολυμεσικού υλικού (ψηφιακές φωτογραφίες, ήχος, βίντεο κ.α).
- Ανίχνευση της μη εξουσιοδοτημένης χρήσης του προστατευόμενου υλικού.

• **Σύστημα διαχείρισης δικαιωμάτων:**

- Σύστημα μοναδικής αναγνώρισης.

⁵⁵ High Performance Computing Lab (HPCL), «Ψηφιοποίηση: Καλές Πρακτικές και Πρακτικές Οδηγίες», Πανεπιστήμιο Πάτρας

- Γλώσσες προγραμματισμού για τη διαχείριση των δικαιωμάτων.
- Μεταδεδομένα διαχείρισης των Πνευματικών Δικαιωμάτων.
- Μέθοδοι και τεχνολογίες διανομής του υλικού.

Το παραπάνω γενικό σχήμα θα πρέπει να εφαρμοσθεί κατά το σχεδιασμό και την ανάπτυξη τόσο του ψηφιακού αποθέματος όσο και των Ιστοτόπων προβολής ψηφιακών συλλογών και να αποτυπώνεται στις προκηρύξεις των υποέργων που θα διαμορφωθούν από τους τελικούς δικαιούχους των έργων ψηφιοποίησης.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, ανάμεσα στα κριτήρια επιλεξιμότητας που θα πρέπει να ικανοποιεί ο ανάδοχος ενός υποέργου συγκαταλέγονται και τα εξής:

- Σύστημα υδατογράφησης πολυμεσικού υλικού (εικόνα, βίντεο, ήχος):

Ο ανάδοχος του υποέργου θα πρέπει να προβλέψει την ύπαρξη ενός συστήματος υπεύθυνου για την υδατογράφηση του ψηφιακού περιεχομένου που θα προβάλλεται από τον Ιστότοπο. Το σύστημα θα πρέπει να εφαρμόζει ανθεκτικές μεθόδους υδατογράφησης κατά τη διαδικασία ψηφιοποίησης του πολιτιστικού αποθέματος. Το υδατογράφημα θα παρέχει αποδείξεις για την αναγνώριση του κάτοχου των πνευματικών δικαιωμάτων καθώς και τη δυνατότητα μοναδικής αναγνώρισης του ψηφιακού περιεχομένου.

⁵⁶-Σ. Σύστημα διαχείρισης και αξιοποίησης των πνευματικών δικαιωμάτων του ψηφιακού περιεχομένου:

Η αξιοποίηση της επιπρόσθετης αξίας που θα αποκτήσει το πολιτιστικό περιεχόμενο με την ψηφιοποίηση του, προϋποθέτει την ύπαρξη ενός συστήματος διαχείρισης των πνευματικών δικαιωμάτων του περιεχομένου. Το σύστημα που θα πραγματοποιεί τη διαχείριση των δικαιωμάτων θα πρέπει να χρησιμοποιεί μία από τις σύγχρονες γλώσσες διαχείρισης πνευματικών δικαιωμάτων (Digital Rights Management(DRM)-Languages) και να βασίζεται σε ένα από τα διεθνή πρότυπα μεταδεδομένων για τη διαχείριση των πνευματικών δικαιωμάτων πολυμεσικού υλικού. Συγκεκριμένα :

- ο **Σ. Rights Expression Language (REL), πέμπτο τμήμα του πρότυπου MPEG21 (ISO/IEC 21000- 5:2004):**

Το σύστημα διαχείρισης πνευματικών δικαιωμάτων που θα υλοποιηθεί θα πρέπει να παρέχει τη δυνατότητα δημιουργίας και κατανόησης αξιόπιστων “αδειών /εξουσιοδοτήσεων” (license), οι οποίες θα περιγράφουν τους περιορισμούς στη χρήση ενός ψηφιακού αντικειμένου σύμφωνα με τα πνευματικά του δικαιώματα. Είναι απαραίτητο για

⁵⁶ «Προστασία και Διαχείριση των Πνευματικών Δικαιωμάτων Ψηφιακού Περιεχομένου: Αξονας Προτεραιότητας: 1 – Παιδεία και Πολιτισμός, Μέτρο: 1.3 Τεκμηρίωση, Αξιοποίηση και Ανάδειξη του Ελληνικού Πολιτισμού», Γ' Κοινωνικό Πλαίσιο Στήριξης, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κοινωνία της Πληροφορίας» 2000-2006

το σύστημα διαχείρισης πνευματικών δικαιωμάτων να χαρακτηρίζεται από το μέγιστο δυνατό βαθμό διαλειτουργικότητας και να πληροί τους περιορισμούς, τους κανόνες και τις προδιαγραφές που ορίζονται από την MPEG-21 REL (Rights Expression Language).

- ο **Υ. Rights Data Dictionary (RDD), έκτο τμήμα του πρότυπου MPEG21 (ISO/IEC 21000- 6:2004):**

Το Rights Data Dictionary λειτουργεί επικουρικά στην MPEG-REL κατά τη δημιουργία των “αδειών / εξουσιοδοτήσεων”. Το Rights Data Dictionary περιγράφει τη μεθοδολογία και ορίζει έναν κατάλογο όρων, κατάλληλων για την περιγραφή των δικαιωμάτων στο πλαίσιο της MPEG-REL γλώσσας περιγραφής δικαιωμάτων.

- ο **Σ. XrML version 2.0 (Extensive Rights Markup Language):**

Αποτελεί την τεχνολογική πλατφόρμα στην οποία στηρίζεται η MPEG-21 REL και παρέχει ένα σύνολο από λειτουργίες και υπηρεσίες κατάλληλες για τη διαχείριση των δικαιωμάτων. Το σύστημα διαχείρισης πνευματικών δικαιωμάτων θα πρέπει να στηρίζεται στην προαναφερθείσα τεχνολογική πλατφόρμα, ώστε η περιγραφή και η δόμηση των δικαιωμάτων να παράγει πληροφορία κατανοητή από τη μηχανή και συνεπώς κατάλληλη για την εφαρμογή των αυτοματοποιημένων λειτουργιών διαχείρισης.

- ο **Υ. Σύστημα μοναδικής αναγνώρισης DOI (Digital Object Identifier) του διεθνούς οργανισμού IDF (International DOI Foundation):**⁵⁷

Το σύστημα DOI που αναπτύχθηκε από το διεθνή οργανισμό IDF βασίζεται στη ανάθεση ενός μοναδικού αναγνωριστικού σε κάθε ψηφιακό αντικείμενο και παρέχει ένα σύνολο από λειτουργίες και πολιτικές διαχείρισης που σχετίζονται με τον κύκλο ζωής του αντικειμένου στο διαδίκτυο. Μέσω μιας διαδικασίας εγγραφής ένας οργανισμός εφοδιάζεται με ένα μοναδικό αναγνωριστικό, το οποίο μπορεί να χρησιμοποιήσει για την μονοσήμαντη διασύνδεση ενός ψηφιακού αντικειμένου με το σύνολο των μεταδεδομένων του και των περιορισμών που απορρέουν από αυτά. Το σύστημα προστασίας και διαχείρισης των δικαιωμάτων θα πρέπει να ενσωματώνει το σύστημα DOI, ώστε να προσφέρει μια καθολική λύση στο πρόβλημα της μονοσήμαντης διασύνδεσης ενός ψηφιακού αντικειμένου με τα μεταδεδομένα του.

-Σ. Σύνολο μεταδεδομένων για την προστασία και διαχείριση των πνευματικών δικαιωμάτων ψηφιακού περιεχομένου:

⁵⁷ «Προστασία και Διαχείριση των Πνευματικών Δικαιωμάτων Ψηφιακού Περιεχομένου: Αξονας Προτεραιότητας: 1 – Παιδεία και Πολιτισμός, Μέτρο: 1.3 Τεκμηρίωση, Αξιοποίηση και Ανάδειξη του Ελληνικού Πολιτισμού», Γ' Κοινωνικό Πλαίσιο Στήριξης, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κοινωνία της Πληροφορίας» 2000-2006

Σημαντικό ρόλο στην τεκμηρίωση του ψηφιακού περιεχομένου διαδραματίζει το σύνολο των μεταδεδομένων που θα χρησιμοποιηθεί για την περιγραφή του. Ένα τμήμα της πληροφορίας που συνοδεύει ένα ψηφιακό αντικείμενο αναφέρεται και στα πνευματικά του δικαιώματα καθώς και το δικαίωμα αναπαραγωγής του. Δεν είναι εφικτή η αποδοτική λειτουργία ενός συστήματος προστασίας και διαχείρισης δικαιωμάτων, αν δεν στηρίζεται από ένα πλούσιο και σαφές σύνολο πληροφοριών. Με γνώμονα τα παραπάνω, στα πλαίσια του ευρύτερου συνόλου μεταδεδομένων που θα επιλεγεί για να περιγράψει το ψηφιακό αντικείμενο θα πρέπει οπωσδήποτε να συμπεριληφθούν, ως ελάχιστος πυρήνας, τα πεδία που ακολουθούν και διαχωρίζονται σε κατηγορίες ανάλογα με την σημασία και τον ρόλο τους.

Κατηγορία: Ονόματα (Names):

Η κατηγορία ονόματα περιέχει τα ονόματα που σχετίζονται με τα πνευματικά δικαιώματα του ψηφιακού αντικειμένου. Αυτά τα ονόματα μπορεί να αναφέρονται σε ομάδες ανθρώπων με διαφορετικές ιδιότητες, όπως είναι ο δημιουργός, ο ψηφιοποιητής, ο παραγωγός και γενικά κάθε ομάδα ανθρώπων που δύναται να αποκτήσει αξιώσεις επί των δικαιωμάτων. Τα πεδία είναι τα εξής:

Όνομα Πεδίου	Περιγραφή
Δημιουργός του Πρωτογενούς Υλικού (Original Work Author)	Το όνομα του ανθρώπου που δημιούργησε το πρωτογενές έργο (πχ, ζωγράφος, γλύπτης, αρχιτέκτονας, συνθέτης)
Ψηφιοποιητής (Digitizer)	Το όνομα του ανθρώπου που δημιούργησε το ψηφιακό υποκατάστατο του έργου
Κάτοχος Δικαιωμάτων (Rights Holder)	Το όνομα του προσώπου ή οργανισμού που κατέχει ή διαχειρίζεται τα δικαιώματα του έργου

58

Κατηγορία: Περιγραφή (Description):

Η συγκεκριμένη κατηγορία σχετίζεται με το περιεχόμενο του έργου.

⁵⁸ «Προστασία και Διαχείριση των Πνευματικών Δικαιωμάτων Ψηφιακού Περιεχομένου: Αξονας Προτεραιότητας: 1 – Παιδεία και Πολιτισμός, Μέτρο: 1.3 Τεκμηρίωση, Αξιοποίηση και Ανάδειξη του Ελληνικού Πολιτισμού», Γ' Κοινωνικό Πλαίσιο Στήριξης, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κοινωνία της Πληροφορίας» 2000-2006

Όνομα Πεδίου	Περιγραφή
Δικαίωμα Αναπαραγωγής (Copyright)	Το συγκεκριμένο πεδίο σχετίζεται με την ειδοποίηση περί του δικαιώματος αναπαραγωγής του έργου. Συνήθως σε αυτό το πεδίο ορίζεται ο κάτοχος των δικαιωμάτων του έργου (πχ, Το Δικαίωμα Αναπαραγωγής είναι δεσμευμένο από την Εταιρία ...)

Κατηγορία: Ημερομηνίες (Dates):

Σε αυτή την κατηγορία ανήκουν πεδία που αναφέρονται στις κρίσιμες για τα πνευματικά δικαιώματα ημερομηνίες (πχ, ημερομηνία δημιουργίας, ψηφιοποίησης κ.α).

Όνομα Πεδίου	Περιγραφή
Ημερομηνία Δημιουργίας του Πρωτογενούς Έργου (Original Work Creation, Date)	Αναφέρεται η ημερομηνία που δημιουργήθηκε το πρωτογενές υλικό
Ημερομηνία Ψηφιοποιητής (Digitization Date)	Αναφέρεται η δημιουργία που πραγματοποιήθηκε η ψηφιοποίηση του υλικού
Ημερομηνία τελευταίας τροποποίησης (Last	Αναφέρεται η ημερομηνία που πραγματοποιήθηκε η τελευταία τροποποίηση του ψηφιακού

Modified Date)	υποκατάστατου
----------------	---------------

Κατηγορία: Εκμετάλλευση (Exploitation):⁵⁹

Περιλαμβάνονται πεδία που περιγράφουν του μηχανισμούς προστασίας των πνευματικών δικαιωμάτων, καθορίζουν του περιορισμούς που επιβάλλονται από τους κατόχους των πνευματικών δικαιωμάτων, καθώς και τις υποχρεώσεις που προϋποθέτει η χρησιμοποίηση του έργου.

Όνομα Πεδίου	Περιγραφή
Προστασία (Protection)	Περιλαμβάνεται πληροφορία που δηλώνει αν το ψηφιακό υποκατάστατο είναι υδατογραφημένο, αν είναι επισήμως καταγεγραμμένο, ή αν προστατεύεται από κάποιο άλλο τεχνολογικό μέσο
Περιορισμός Χρήσης (Use Restriction)	Συγκαταλέγονται όλοι οι πιθανοί περιορισμοί στη χρήση του έργου (πχ, δεν επιτρέπεται η χρήση του έργου σε εμπορικές εφαρμογές, δεν επιτρέπεται η χρήση του παρά μόνο για εκπαιδευτικό σκοπό, η χρήση του προϋποθέτει την εξουσιοδότηση όλων των προσώπων που απεικονίζονται ή ακούγονται στο έργο κ.α)
Υποχρέωση (Obligation)	Καθορίζονται οι συνθήκες που θα πρέπει απαραίτητα να ικανοποιούνται ώστε να είναι νόμιμη η χρήση του έργου (πχ, είναι αναγκαία η πληρωμή αντιτίμου για την χρήση του έργου)

Κατηγορία Στοιχεία Επικοινωνίας (Contact Point):

⁵⁹ «Προστασία και Διαχείριση των Πνευματικών Δικαιωμάτων Ψηφιακού Περιεχομένου: Αξονας Προτεραιότητας: 1 – Παιδεία και Πολιτισμός, Μέτρο: 1.3 Τεκμηρίωση, Αξιοποίηση και Ανάδειξη του Ελληνικού Πολιτισμού», Γ' Κοινωνικό Πλαίσιο Στήριξης, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κοινωνία της Πληροφορίας» 2000-2006

Καθορίζονται τα στοιχεία επικοινωνίας του κατόχου ή του διαχειριστή των πνευματικών δικαιωμάτων και του δικαιώματος αναπαραγωγής. Τα πεδία αυτής της κατηγορίας θα πρέπει να παρέχουν όλες τις απαραίτητες πληροφορίες επικοινωνίας του προσώπου ή οργανισμού με τον οποίο θα πρέπει να επικοινωνήσει κάποιος χρήστης για να αποκτήσει τη δυνατότητα νόμιμης χρήσης του έργου με τη μορφή κάποιας εξουσιοδότησης:

Όνομα Πεδίου	Περιγραφή
Στοιχεία Επικοινωνίας (Communication)	Όλα τα απαραίτητα στοιχεία επικοινωνίας (πχ, ταχυδρομική διεύθυνση, ηλεκτρονική διεύθυνση, αριθμός τηλεφώνου ή fax κ.α) του κατόχου ή διαχειριστή των δικαιωμάτων (πρόσωπο, οργανισμός, μουσείο κ.α)

Το παραπάνω πεδία αποτελούν ένα ελάχιστο σύνολο μεταδεδομένων που θα πρέπει να συγκαταλέγονται (με την ίδια ή αντίστοιχη μορφή) στο ευρύτερο σύνολο μεταδεδομένων που θα χρησιμοποιηθεί για την περιγραφή του ψηφιακού περιεχομένου. Στην περίπτωση που η τεκμηρίωση έχει ήδη προχωρήσει, θα πρέπει να προβλεφθεί μια διαδικασία αντιστοίχισης (mapping) της ήδη υπάρχουσας πληροφορίας στα συγκεκριμένα πεδία.⁶⁰

Σε κάθε περίπτωση τόσο τα υποέργα που αφορούν τη ψηφιοποίηση του πολιτιστικού υλικού (δημιουργία ψηφιακών συλλογών) όσο και αυτά που αποσκοπούν στην προβολή του (ιστότοποι ανάδειξης και προβολής του ψηφιοποιημένου πολιτιστικού υλικού), θα πρέπει να προβλέπουν την ανάπτυξη και ενσωμάτωση συστημάτων για την προστασία και τη διαχείριση των πνευματικών δικαιωμάτων, ώστε να μην εμφανιστούν κρούσματα παράνομης αντιγραφής και ανεξέλεγκτης καταστρατήγησης του δικαιώματος αναπαραγωγής.

⁶⁰ Οδηγός-Εγχειρίδιο για την προστασία και τη διαχείριση των πνευματικών δικαιωμάτων ψηφιακού πολιτιστικού περιεχομένου Α. Σκορδάς, Σ. Νικολόπουλος, Ε.Καρατζάς, Δ. Τσώλης, Δ.Μειδάνης 2004

Κεφάλαιο 4: DRM – TPM και οι παράγοντες αποτυχίας

Το δύσκολο μέρος του προβλήματος της προστασίας των ψηφιακών πνευματικών δικαιωμάτων, και ειδικότερα της καταπάτησής τους είναι ότι «Η πειρατεία δεν είναι μια μαζική εγκληματική συνωμοσία, αλλά οι συλλογικές ενέργειες εκατομμυρίων –κατά τα άλλα- νομοταγών και ευυπόληπτων ανθρώπων-χρηστών του Διαδικτύου όλων των ηλικιών που έχουν εξοικειωθεί με την κουλτούρα ότι το δωρεάν περιεχόμενο είναι το σήμα κατατεθέν του Διαδικτύου». (S.Ham and R.Atkinson 2003). Ακόμα χειρότερα «Αυτή δεν είναι καν μια μάχη ανάμεσα σε μεγιστάνες εταιριών πολυμέσων και μιας χούφτας κυβερνοφιλελευθέρων που απλά θέλουν να αναθεωρήσουν το νόμο περί πνευματικής ιδιοκτησίας». (S.Ham and R.Atkinson 2003).⁶¹

Μετά από το διάβασμα του κεφαλαίου 3 της παρούσας εργασίας, θα έλεγε κάποιος ότι με τόσες μεθόδους, τεχνικές, τεχνολογίες και τις τόσες συμμαχίες που συνέπτυσαν, έχει λυθεί, ή τουλάχιστον έχει περιοριστεί, το πρόβλημα της προστασίας των ψηφιακών πνευματικών δικαιωμάτων. Όμως μακράν απέχει αυτό από την πραγματικότητα. Έστω και αν εφαρμόζονταν με απόλυτη επιτυχία όλα τα πιο πάνω, θα είχε λυθεί το πρόβλημα μόνο από την πλευρά των επιχειρηματιών και των δημιουργών του περιεχομένου, και όχι από

⁶¹ S.Ham and R.Atkinson 2003

την πλευρά των τελικών καταναλωτών. Οι τελευταίοι θα πλήρωναν αδρά για ένα ψηφιακό περιεχόμενο πάνω στο οποίο δεν θα είχαν καμία δικαιοδοσία. Ίσως να είναι αυτός ο σπουδαιότερος λόγος που όλες αυτές οι τεχνολογίες είτε δεν είναι αρκετές είτε αποτυγχάνουν. Σε αυτό το κεφάλαιο αναλύονται οι λόγοι αποτυχίας (ή μη επάρκειας) της κάθε μιας από τις μεθόδους που αναφέρονται πιο πάνω, καθώς και όλοι οι άλλοι κοινωνικοί, πολιτιστικοί και οικονομικοί λόγοι για την συνέχιση της ύπαρξης του προβλήματος με την κάθε μέθοδο αλλά και γενικότερα.

4.1 Προβλήματα με τα TPMs.

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, οι τεχνολογίες των TPMs χωρίζονται σε τεχνολογίες προστασίας πρόσβασης και τεχνολογίες προστασίας χρήσης. Ο διαχωρισμός αυτός πολλές φορές αποτυγχάνει να είναι διακριτός, με αποτέλεσμα να καθίστανται οι τεχνολογίες ευάλωτες. Ένας νόμος που θα κάλυπτε την μια κατηγορία ίσως να αφήνε την άλλη εκτεθειμένη, ή η ίδια τεχνολογία που υποστηρίζει την μια, να εκθέτει την άλλη. Επιπρόσθετα μια τεχνολογία ενώ φτιάχτηκε με την πρόφαση να προστατεύει και τους χρήστες, η ίδια μπορεί να κάνει τη ζωή τους δύσκολη.

4.1.1 Πρόβλημα με τη Δέσμευση συσκευής (Device Binding)

Ας πάρουμε την περίπτωση ενός καταναλωτή που αγόρασε άδεια για περιεχόμενο που είναι ασφαλισμένο με device Binding. Έχουμε δει ότι αυτή η άδεια είναι άμεσα συνδεδεμένη με το υλικό της συσκευής αναπαραγωγής. Στην περίπτωση που ο καταναλωτής επιθυμεί να χρησιμοποιήσει το περιεχόμενο που αγόρασε σε έναν φορητό υπολογιστή, ενώ η άδεια έχει τον αριθμό μητρώου του σκληρού δίσκου του επιτραπέζιου του υπολογιστή, δεν θα μπορεί να το κάνει. Ακόμα χειρότερα, αν κάποτε ο σκληρός δίσκος του επιτραπέζιου του υπολογιστή σταματήσει να λειτουργεί (πράγμα που μπορεί να συμβεί στον καθένα ανά πάσα στιγμή), το περιεχόμενο του ακόμα και αν είναι αποθηκευμένο αλλού για λόγους ασφαλείας, δεν θα μπορεί να χρησιμοποιηθεί ξανά αν έχει άδεια Device Binding συνδεδεμένη με τον δίσκο που σταμάτησε να λειτουργεί.

4.1.2 Πρόβλημα με το CSS - Το DeCSS

Το CSS, το πολυδάπανο και πολλά υποσχόμενο αυτό σύστημα έπεσε θύμα ενός έφηβου Νορβηγού χάκερ και μερικών φίλων του, που από τη στιγμή που κατάφεραν να το παρακάμψουν δημιουργώντας το “DeCSS” την τεχνολογία δηλαδή που εφάρμοσαν για να παρακάμψουν το σύστημα, έστειλαν στο Διαδίκτυο όλες τις λεπτομέρειες για το πως το

έκαναν και οδηγίες για όλους όσους θέλουν να κάνουν το ίδιο. Ηθικό δίδαγμα; Όσο θα υπάρχουν Χάκερς, τα συστήματα, όσο πολυδάπανα και να είναι, μπορούν να σπάσουν, και το κυριότερο, εν μια νυκτί, μπορούν να ενημερωθούν όλοι οι χρήστες του διαδικτύου για αυτό, με αποτέλεσμα να ακυρώνεται η αξία τους σε παγκόσμιο επίπεδο μέσα σε μια μέρα.

Το DeCSS αποκρυπτογραφεί το περιεχόμενο που είναι προστατευμένο με CSS, και το αντιγράφει στον σκληρό δίσκο του υπολογιστή. Στη συνέχεια το περιεχόμενο (αν πρόκειται για ταινία) κωδικοποιείται με το πρότυπο DivX για να παραχθεί αντίγραφο ίδιας ποιότητας με το αρχικό, μικρότερο όμως σε μέγεθος, καθιστώντας το εύκολα διαμοιράσιμο μέσω του Διαδικτύου. Η ειρωνεία βρίσκεται στο γεγονός ότι το πρότυπο DivX ανατήχθηκε από τη Sony και άλλες εταιρίες για να γίνει εφικτό το video streaming στο Διαδίκτυο! (Fact Sheet, 2006).⁶²

4.2 Πρόβληματα με τις τεχνολογίες προστασίας χρήσης⁶³

Οι περισσότερες τεχνολογίες προστασίας χρήσης που είδαμε, απαγορεύουν την αντιγραφή περιεχομένου. Το streaming όμως, (μετάδοση σε πραγματικό χρόνο) κάποιου βίντεο στο διαδίκτυο από κάποιον που έχει άδεια χρήσης αλλά όχι αντιγραφής, δεν απαιτεί την αντιγραφή του από αυτόν, αλλά επιτρέπει την παρακολούθησή του από χρήστες που δεν έχουν εξουσιοδότηση να το βλέπουν. Ακόμα περισσότερο, αυτοί οι χρήστες μπορούν με τη βοήθεια ειδικού λογισμικού να καταγράψουν ότι βλέπουν μέσω streaming, δημιουργώντας αντίγραφα χωρίς αυτοί να έχουν άδεια για αντιγραφή. (Fact Sheet, 2006). Αυτό το πρόβλημα σήμερα γίνεται προσπάθεια να αντιμετωπιστεί από τις εταιρίες με την θέσπιση νόμων και εφαρμογή τεχνολογιών που απαγορεύουν ΚΑΙ την διάδοση ενός έργου. Βέβαια, αυτή η προσπάθεια έχει την ίδια τύχη με τις άλλες, μιας και από την μια οι νόμοι για λόγους που θα δούμε αργότερα δεν καταφέρνουν τίποτα, και από την άλλη οι τεχνολογίες «παραδίδονται» στα χέρια των Χάκερς.

4.2.1 Macrovision

Η τεχνολογία αυτή εκμεταλλεύεται ένα τσιπ του VCR που ρυθμίζει την ευστάθεια της εικόνας και την ισορροπία των χρωμάτων και του φωτός. Όταν ένας χρήστης προσπαθήσει να αναπαράγει παράνομα αντιγραμμένο βίντεο σε VCR με προστασία Macrovision, το VCR

⁶² Fact Sheet, Digital Rights Management and Technical Protection Measures, *Office of the Privacy Commissioner of Canada*

⁶³ . Δημ.Π. Μειδάνης «Τα Δικαιώματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας στην Ψηφιακή Εποχή: Ζητήματα Προστασίας και Διαχείρισης. Ένα Πρότυπο Σύστημα Ψηφιακής Διαχείρισης των Πνευματικών Δικαιωμάτων.» Αθήνα 2006

παρεμβαίνει στη λειτουργία αυτού του τσιπ για να αλλοιώσει το αποτέλεσμα. Αγοράζοντας όμως ένα εξωτερικό σταθεροποιητή σήματος, ένας χρήστης μπορεί να αναθέσει σε αυτόν την ρύθμιση της ευστάθειας της εικόνας, και έτσι η αντιγραμμένη ταινία αναπαράγεται κανονικά χωρίς προβλήματα. Ενώ κάποιες εταιρίες επενδύουν χρήμα και εργατοώρες για την καταπολέμηση της πειρατείας, κάποιες άλλες (και σε κάποιες εξωφρενικές περιπτώσεις ακόμα και αυτές οι ίδιες εταιρίες) σπεύδουν να κερδοσκοπήσουν φτιάχνοντας τεχνολογίες και συσκευές για να παρακάμπτουν τα μέτρια προστασίας από την πειρατεία. Άρα όσα μέτρα και να εφαρμόζονται, από τη στιγμή που το κέρδος των εταιριών θα είναι αυτοσκοπός, πάντα θα εφευρίσκονται και επί πληρωμή αντίμετρα.

4.2.2 Πρωτόκολλο ασφαλούς ψηφιακής μετάδοσης

Αριθμός τεχνικών παράκαμψης αυτού του πρωτοκόλλου ήδη κυκλοφορεί ευρέως στο Διαδίκτυο. Εδώ αξίζει να σημειωθεί πως τελικά αυτή η μέθοδος δεν εμποδίζει την πολλαπλή αντιγραφή ψηφιακά προστατευμένων έργων όταν αυτή γίνεται από το ίδιο πρωτότυπο προστατευμένο CD που αποκρυπτογραφήθηκε μια φορά νόμιμα από εξουσιοδοτημένο χρήστη. Οι τεχνικές προστασίας απέτυχαν να προβλέψουν όλες τις δυνατές.

4.2.3 Πρωτοβουλία για Ασφαλή Ψηφιακή Μουσική

Οι εμπνευστές αυτής της πρωτοβουλίας ήταν τόσο σίγουροι για το αδιάβλητο αυτής της μεθόδου που τόλμησαν να προκαλέσουν ανοικτά όλους τους επίδοξους Χάκερς να προσπαθήσουν να σπάσουν τα κρυπτογραφημένα έργα τους και μάλιστα όποιος θα το κατάφερε θα βραβευόταν! Όταν ένας ερευνητής κατάφερε να πάρει το βραβείο, άρχισε να δέχεται απειλές από τους συμβάλλοντες στην πρωτοβουλία για μηνύσεις αν τολμούσε να δημοσιεύσει την τεχνική κρυπτογράφησης που ανακάλυψε όταν χρησιμοποιούσαν. Ο ερευνητής τελικά βρέθηκε σε δίκη και σε αυτήν κέρδισε το δικαίωμα να δημοσιεύσει τα ευρήματά του για εκπαιδευτικούς και επιστημονικούς λόγους ελεύθερα. Στην ίδια δίκη κατάφερε να εξασφαλίσει δεδικασμένο δικαίωμα σε όλους να δημοσιεύουν οποιαδήποτε αντίμετρα σε μέτρα προστασίας ψηφιακών πνευματικών δικαιωμάτων για χάρη της εκπαίδευσης και της επιστήμης. Οι εταιρίες πλέον δεν μπορούν να βασίζονται στην απαγόρευση ενημέρωσης των χρηστών για να εφαρμόζουν απαγορεύσεις. Κάτι τέτοιο εξάλλου θα ήταν ανήθικο αφού δικαίωμα στην ενημέρωση και τη γνώση πρέπει να έχουν όλοι.

4.2.4 Το «αναλογικό χάσμα» (Analog Hole)

Οποιαδήποτε συσκευή αναπαραγωγής ψηφιακού υλικού, προστατευμένου ή μη, χρειάζεται να μετατρέπει το ψηφιακό σήμα σε αναλογικό (σε ήχο και σε φως) για να το παραδώσει στον τελικό χρήστη για «κατανάλωση». Ο ήχος και το φως δεν μπορούν να υποστούν οποιαδήποτε μορφή προστασίας ψηφιακών πνευματικών δικαιωμάτων. Έτσι ένας χρήστης εφοδιασμένος με ένα μαγνητόφωνο μπορεί να ηχογραφήσει οτιδήποτε βγαίνει από τα μεγάφωνα του, σε αποδεκτή ποιότητα, και να το διανέμει στο Διαδίκτυο. Ψάχνοντας στο διαδίκτυο για ταινίες, βρίσκουμε πληθώρα αντιγράφων ταινιών τα οποία παράγονται απο βιντεογραφημένη προβολή της αντίστοιχης ταινίας σε κάποια κινηματογραφική αίθουσα με τη χρήση μιας φορητής ψηφιακής βιντεοκάμερας. Αν και ήδη θεσπίστηκαν νόμοι για αυτό το ζήτημα, η παρανομία συνεχίζεται κανονικά. Όλη αυτή η κατάσταση αποκαλείται «Analog Hole»⁶⁴, δηλαδή το χάσμα στη προστασία που προκαλείται από την μετατροπή του σήματος από ψηφιακό σε αναλογικό.

4.2.5 Υδατογραφήματα

Τα υδατογραφήματα όταν είναι ορατά μπορούν να αφαιρεθούν με ειδικά προγράμματα αν και αφήνουν μικρές αλλοιώσεις στο αποτέλεσμα. Τα αόρατα υδατογραφήματα από την άλλη αφαιρούνται μετά από συμπίεση του αρχείου που τα φέρει. Ακόμα και όταν ένα έργο φέρει μη αφαιρούμενο υδατογράφημα, άμα διανεμηθεί παράνομα, συνήθως προορίζεται για «παράνομη» χρήση από «παράνομους» παραλήπτες οι οποίοι δεν είναι λογικό να κόπτονται και ιδιαίτερα για την ύπαρξη υδατογραφήματος στο έργο που χρησιμοποιούν αφού δέχονται το γεγονός πως «ότι πλήρωσαν, αυτό έλαβαν». Το γεγονός ότι το υδατογράφημα μπορεί να βοηθήσει στον εντοπισμό του έργου δεν φαίνεται να λειτουργεί κατασταλτικά μιας και η πληροφορία ότι το πνευματικό σου έργο αντιγράφεται καθημερινά από ένα εκατομμύριο χρήστες, τον χρήστη Α στην Αμερική, τον χρήστη Β στην Αυστραλία, τον χρήστη Χ στην Τανζανία, δεν είναι αρκετή για να σε βοηθήσει να το αποτρέψεις κιόλας. Το μανιφέστο των Χάκερς λέει: «μπορείτε να σταματήσετε έναν από μας, αλλά δεν μπορείτε να τους σταματήσετε όλους», και φαίνεται να μην έχει άδικο.

4.3 Προβλήματα με το DRM⁶⁵

Οι τεχνολογίες αλλά και οι πρακτικές του DRM σχεδιάστηκαν για να έχουν την μέγιστη αποτελεσματικότητα σε προσωπικούς γενικής χρήσης υπολογιστές. Όταν κάποιος

⁶⁴ Fact Sheet, Digital Rights Management and Technical Protection Measures, *Office of the Privacy Commissioner of Canada*

⁶⁵ Μ. Παύλου, «Προστασία Ψηφιακών Πνευματικών Δικαιωμάτων», Αθήνα 2008

χρησιμοποιεί ειδικευμένα μηχανήματα, τότε μπορεί να παρακάμπτει πολλά μέτρα ασφαλείας που υιοθετεί το DRM. Πέρα όμως από αυτό το πρακτικό μέρος του προβλήματος, με το DRM γενικότερα προκύπτουν και τα ακόλουθα θέματα «αρχής» :

- Η Μη ξεκάθαρη ενημέρωση των τελικών χρηστών και άρα μη σύνεση τους για τη χρήση απαγορευτικών μέτρων πάνω στο ψηφιακό πνευματικό έργο που αγόρασαν.

- Η αυτόματη εγκατάσταση επιπρόσθετου λογισμικού στον υπολογιστή των χρηστών, χωρίς την αποδοχή από αυτούς των όρων χρήσης του συγκεκριμένου λογισμικού προστασίας και η έκθεσή τους σε πιθανούς κινδύνους. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της Sony, όπου για να εφαρμοστούν τα μέτρα ασφαλείας των έργων που διένειμε, εγκαθιστόταν στον υπολογιστή του χρήστη αυτόματα λογισμικό το οποίο αποδείχτηκε ζημιογόνο για τον υπολογιστή. Το λογισμικό αυτό εμπίπτει στην κατηγορία των rootkits, προγραμμάτων που επιτρέπουν την παράνομη πρόσβαση απομακρυσμένων χρηστών στον υπολογιστή του «θύματος», κάτοχου ψηφιακού πνευματικού έργου της ίδιας της Sony.

- Η απαίτηση από τα συστήματα ασφαλείας όπως οι χρήστες να αποκαλύπτουν τα προσωπικά τους στοιχεία για να αποκτήσουν πρόσβαση σε προστατευμένο υλικό, και το «φακέλωμα» των προτιμήσεών τους και τον συνηθειών τους για εκμετάλλευση από διαφημιστικές εταιρίες.

- Η εγκατάσταση σύνδεσης με τον κατασκευαστή μέσω του διαδικτύου κάθε φορά που θέλει ένας χρήστης να αναπαράξει ψηφιακό προστατευμένο υλικό μπορεί να αποσπάσει το ip του και να τον «παρακολουθεί» για τυχόν απόπειρες «παρανομίας»

- Αποτυχία οριστικής αφαίρεσης του λογισμικού που εγκαθίσταται από τα συστήματα προστασίας. (Fact Sheet, 2006).

4.4 Ιδεολογικό – ηθικό υπόβαθρο

Το γεγονός ότι, κατά τα άλλα, νομοταγείς πολίτες που δεν θα σκέφτονταν καν να κλέψουν ένα CD από το ράφι κάποιου καταστήματος, δεν βρίσκουν τίποτα το κακό στο να κατεβάσουν μουσική από το διαδίκτυο, ίσως να αποτελεί και την πτυχή του προβλήματος που είναι και η πιο δύσκολη. Κάποιοι χρήστες το κάνουν και ως πράξη «επανάστασης» εναντίον των «λαίμαργων πολυεθνικών εταιριών παραγωγής μουσικής» που συνωμοτούν μεταξύ τους να κρατούν τις τιμές των πνευματικών έργων ψηλές. Ένας λόγος που οδηγεί τον κόσμο να σκέφτεται έτσι, είναι το γεγονός ότι πλέον περιμένουν ότι το Διαδίκτυο είναι εδώ για να παρέχει δωρεάν περιεχόμενο το οποίο μέχρι τώρα συνηθίζαμε να πληρώνουμε στο “offline” περιβάλλον (περιοδικά, εφημερίδες κλπ).

Ένας άλλος λόγος είναι το γεγονός ότι τα ΜΜΕ που απευθύνονται στο κοινό έχουν λανθασμένα συνδέσει την αξία ενός πνευματικού έργου με την τιμή του μέσου που το φέρει. Ο κόσμος δηλαδή νομίζει ότι ένα πλαστικό δισκάκι μαζί με το κουτί και το εξώφυλλό του φέρουν όλη την «δίκαιη» αξία και για αυτά είναι αποδεκτό να πληρώνουμε, ενώ θεωρούν την περιεχόμενη σε αυτό ταινία ότι προέρχεται από μια ανεξάντλητη πηγή από την οποία είναι αποδεκτό να μην πληρώνουμε ότι πάρουμε.

Η κουλτούρα της πειρατείας επίσης ενθαρρύνεται και από την ανωνυμία που προσφέρει στους χρήστες το Διαδίκτυο. Ακόμα και οι χρήστες που κατανοούν πλήρως γιατί είναι παράνομο να προβαίνουν σε πράξεις πειρατείας, συνεχίζουν να τις διαπράττουν αφού ξέρουν ότι υπάρχει πάρα πολύ μικρός κίνδυνος να συλληφθούν και να υποστούν οποιαδήποτε συνέπεια. Το γεγονός ότι εκατομμύρια άλλοι το κάνουν, δίνει στους χρήστες την εντύπωση ότι οι πράξεις τους, αλλά και η ίδια τους η παρουσία στο

Διαδίκτυο δεν είναι πάρα μια σταγόνα στον ωκεανό που δεν πρόκειται ποτέ να εντοπιστεί ή να ξεχωρίσει. Ένας παράγοντας που ενθαρρύνει την πειρατεία, είναι ένας σεβαστός αριθμός από κυβερνο – φιλελεύθερους (cyberliberterians) που υιοθετούν την ιδεολογία που αρνείται την νομιμότητα του σκεπτικού των πνευματικών δικαιωμάτων, προτιμώντας καλύτερα την ιδέα ότι η πληροφορία δεν μπορεί να είναι ιδιοκτησία κανενός. Λιγότερο ακραία στάση κρατούν κάποιοι καθηγητές νομικής όπως η Pamela Samuelson και ο Lawrence (ή Larry) Lessing, εμπνευστής των Creative Commons που μελετώνται στο επόμενο κεφάλαιο, που έχουν αναπτύξει ρητορική σχετικά με την δίκαιη χρήση των πνευματικών έργων με σκοπό να επωφελούνται όλοι από αυτά (fair use) και τα όρια το νόμου περί πνευματικής ιδιοκτησίας. (S.Ham, R.D. Atkinson 2003)⁶⁶. Όπως επίσης θα δούμε, έχουν σήμερα δημιουργηθεί και δραστηριοποιούνται διεθνείς οργανισμοί για αυτό το σκοπό.

Επιπρόσθετο σε όλα αυτά τα ζητήματα, είναι και το γεγονός ότι υπάρχουν σήμερα δεκάδες οργανισμοί που προωθούν το λογισμικό ανοικτού κώδικα, αλλά και το δωρεάν λογισμικό και ψηφιακό περιεχόμενο. Έτσι ένας χρήστης μπορεί εύκολα και καθόλα νόμιμα να προμηθευτεί με λογισμικό για όλες τις χρήσεις, από το λειτουργικό σύστημα Linux, μέχρι και το τελευταίο utility, χωρίς να πληρώσει το παραμικρό και να έχει και τη δυνατότητα να το εκμεταλλευτεί όπως αυτός θέλει. Αν μετρήσουμε και την ευρεία διάδοση του YouTube όπου ο κάθε ένας μπορεί να βρει βίντεο για οποιαδήποτε χρήση (που με κάποια μικρά δωρεάν εργαλεία μπορούν να αποθηκευτούν στον σκληρό δίσκο του υπολογιστή), αλλά και τα εκατομμύρια podcasts που κυκλοφορούν ελεύθερα και νόμιμα, τα αμέτρητα torrents

⁶⁶ S.Ham, R.D. Atkinson 2003

κάθε είδους (ηλεκτρονικά βιβλία, μουσική, ηλεκτρονικά παιχνίδια, βιντεοταινίες, τηλεοπτικές εκπομπές κλπ), και τα αρχεία που κυκλοφορούν μέσα στα p2p δίκτυα, μπορούμε να καταλάβουμε γιατί οι χρήστες αρνούνται να πληρώσουν για την απόκτηση οποιουδήποτε κομματιού πνευματικού έργου και τους κακοφαίνεται όταν ακούν το πόσο χρεώνουν οι δημιουργοί του και σε πόσους περιορισμούς υπόκεινται ακόμα και όταν το αγοράσουν. Τέλος, αντιλαμβανόμαστε ότι τα «μέτωπα» που έχει να «πολεμήσει» όποιος θέλει να λύσει το πρόβλημα της προστασίας των ψηφιακών πνευματικών δικαιωμάτων είναι πάρα πολλά. Εξ' άλλου οι Χάκερς θα είναι πάντα εκεί, έτοιμοι και πρόθυμοι να «ξεκλειδώσουν» όποια κλειδαριά φτιαχτεί που θα τους περιορίζει.

Κεφάλαιο 5: Τα CREATIVE COMMONS

Όπως έχει γίνει φανερό, οι οργανισμοί, οι εταιρίες, τα κινήματα και οι τάσεις που επικρατούν, τείνουν να διαχωρίζονται σε δύο στρατόπεδα: στο στρατόπεδο των υποστηρικτών της ύπαρξης των copyrights και της εφαρμογής του DRM, με «στρατιώτες» τις μεγάλες εταιρίες, τις κυβερνήσεις, τους παραγωγούς, τους μεσάζοντες και κάποιους από τους δημιουργούς, και στο στρατόπεδο των «φιλελευθέρων», θιασωτών της ελεύθερης και δωρεάν δημιουργίας, χρήσης, διακίνησης και αντιγραφής ψηφιακού πνευματικού έργου, με «στρατιώτες» κάποιου δημιουργούς και τους τελικούς χρήστες-καταναλωτές, απλού κόσμου.

Σε αυτό το κεφάλαιο θα προταθεί μια ενδιάμεση τάση που υπόσχεται να «σμίξει» τους ανθρώπους των δύο στρατοπέδων, και να τους ενώσει κάτω από την ίδια στέγη. Αν καταργηθεί ο διαχωρισμός αυτός, αν τα συμφέροντα δεν είναι αλληλοσυγκρουόμενα αλλά αλληλοσυμπληρούμενα, αν πάψει το κυνηγητό μεταξύ κέρδους – δωρεάν, θύτη μεγαλοεπιχειρηματία και θύματος καταναλωτή ή του θύτη «πειρατή» και του θύματος δημιουργού, τότε αυτό που θα μείνει θα είναι μια κατάσταση όπου ο κάθε δημιουργός θα αμείβεται για το έργο του, οι παραγωγοί, οι μεσάζοντες και οι επιχειρηματίες θα βγάλουν κέρδη, και οι απλοί καταναλωτές θα απολαμβάνουν εύκολη, φτηνή, και άμεση πρόσβαση στα ψηφιακά πνευματικά έργα, και άρα στη ψυχαγωγία, στη μόρφωση, στη γνώση, στην πνευματική καλλιέργεια. Όλα αυτά είναι τα ιδανικά του οργανισμού «Creative Commons».

5.1 Εισαγωγή

Το Ίδρυμα Creative Commons (CC), που δημιουργήθηκε στις Η.Π.Α. το 2001 από τον Lawrence Lessig, ανέπτυξε νομικά και τεχνολογικά την ιδέα των αδειών χρήσης και άλλων προϊόντων και συγγενικών δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας ορμώμενο από τον προβληματισμό για τη χρησιμότητα και χρησιμοποίηση των αδειών GNU στα υπόλοιπα έργα, πέρα από τα έργα Ελεύθερου Λογισμικού/ Ανοικτού Κώδικα. Τα βασικά δομικά χαρακτηριστικά των αδειών Creative Commons είναι εμπνευσμένα από την General Public License που αποτελεί και το βασικό νομικό μόρφωμα στο οποίο στηρίζεται η παραγωγή και διάθεση του ελεύθερου λογισμικού. Μολονότι διαφορετικές ως προς το αντικείμενο στο οποίο εφαρμόζονται, τόσο οι άδειες Creative Commons όσο και η General Public License ή άλλες άδειες Ελευθέρου Λογισμικού/ Ανοικτού Κώδικα, έχουν κοινά βασικά νομικά χαρακτηριστικά.⁶⁷ Επιπλέον και οι δύο κατηγορίες αδειών αποσκοπούν στη διατήρηση και εμπλουτισμό του υλικού που είναι ελεύθερο για δημόσια χρήση χωρίς να στερούν το δημιουργό από την πιθανή του εμπορική εκμετάλλευση μέσα από την παράλληλη χρήση άλλων συμβατικών μορφωμάτων.

Οι άδειες Creative Commons δημιουργούν ένα νέο θεσμικό πλαίσιο για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας (copyright). Ως εκ τούτου εφαρμόζονται σε όλα τα έργα τα οποία προστατεύονται από το νόμο περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Για παράδειγμα τα βιβλία, οι ιστοσελίδες (sites), τα blogs, φωτογραφίες, κινηματογραφικά έργα, βιντεοταινίες, μουσικά έργα και πάσης φύσεως οπτικοακουστικά έργα. Τα προγράμματα ηλεκτρονικού υπολογιστή προστατεύονται επίσης από το νόμο περί πνευματικής ιδιοκτησίας αλλά δε συνιστάται η εφαρμογή αδειών Creative Commons σε τέτοιου είδους έργα. Ένα από τα πολύ σημαντικά και καινοτόμα στοιχεία των αδειών Creative Commons είναι πως δίνουν την ευχέρεια στον δημιουργό να υποδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο οι άλλοι μπορούν να κάνουν χρήση της πνευματικής του ιδιοκτησίας, όπως την εγγραφή και την αναπαραγωγή, την δημιουργία παράγωγων έργων ή χρήσης μερών του έργου του, την διανομή και/ή την οικονομική εκμετάλλευση αυτού. Οι άδειες Creative Commons επισυνάπτονται στο έργο και εξουσιοδοτούν οποιονδήποτε έρχεται σε επαφή με το έργο να το χρησιμοποιήσει σύμφωνα με τους όρους της άδειας.

Ο οργανισμός Creative Commons δουλεύει να ξαναφέρει στη ζωή αυτά τα χαρακτηριστικά. (Στον οργανισμό) χρησιμοποιούμε το ιδιωτικά δικαιώματα για να δημιουργούμε κοινά αγαθά: δημιουργικές δουλειές απελευθερωμένες για καθορισμένες χρήσεις. Όπως και τα κινήματα του δωρεάν και το ανοικτού κώδικα λογισμικού, τα κίνητρα μας είναι αυτά της συνεργασίας και της κοινωνικότητας, αλλά τα μέσα μας είναι

⁶⁷ <http://el.wikipedia.org/wiki/>

εθελοντικά και φιλελεύθερα. Δουλεύουμε για να προσφέρουμε στους δημιουργούς τον καλύτερο τρόπο να προστατεύουν τα έργα τους με τρόπο που να εξυπηρετούνται και οι δύο «κόσμοι», ενώ ταυτόχρονα ενθαρρύνουμε συγκεκριμένες χρήσεις τους – διακηρύσσουμε το «some rights reserved»!

5.2 Τα μέρη των αδειών

Κάθε άδεια Creative Commons απαρτίζεται από τρία μέρη: το Εισαγωγικό Μέρος (Commons Deed), το Νομικό Μέρος (Legal Code) και το Τεχνολογικό Μέρος (Meta-data). Το Εισαγωγικό Μέρος είναι μία περιληπτική διατύπωση των βασικών εννοιών της πραγματικής άδειας (η οποία είναι το Νομικό Μέρος) σε απλή γλώσσα για μη νομομαθείς. Στην ουσία αναφέρει τι επιτρέπεται κάποιος να κάνει με το έργο και τι όχι, σε απλή γλώσσα. Αυτό βοηθάει και τον δημιουργό, αφού αυτό το μέρος τον βοηθάει να διαλέξει απλά και συνειδητά την κατάλληλη άδεια για το έργο του. Το μέρος αυτό δεν έχει καμία νομική ισχύ και το περιεχόμενό της δεν περιέχεται στην πραγματική άδεια. Το πρώτο μέρος των αδειών Creative Commons περιλαμβάνει τα εξής ειδικότερα στοιχεία:

- Την κωδικοποιημένη ονομασία της άδειας
- Τις επιτρεπόμενες χρήσεις του έργου βάσει του περιεχομένου της άδειας
- Τους όρους υπό τους οποίους επιτρέπονται οι χρήσεις του έργου. Για την γρήγορη κατανόηση των επιτρεπόμενων χρήσεων υπό τους προσδιοριζόμενους όρους, γίνεται συνδυασμένη χρήση τόσο συμβολικών απεικονίσεων όσο και λεκτικών διατυπώσεων που ερμηνεύουν το νόημα των συμβολισμών.
- Νομική επιφύλαξη περί του περιεχομένου της άδειας που αφορά:
 - i. Στην υποχρέωση των μερών για σαφή και πλήρη επεξήγηση και κατανόηση των όρων και νοημάτων της άδειας πριν την αποδοχή και χρήση της.
 - ii. Στο δικαίωμα των μερών να παραιτηθούν μεταγενέστερα από τους δεσμευτικούς όρους της άδειας για την επιτρεπόμενη χρήση έργου, εφόσον συντρέχει η συναίνεση του δημιουργού ή του δικαιούχου δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας επί του έργου.
 - iii. Στην υπέρσχυση των νόμιμων περιορισμών του περιουσιακού δικαιώματος της πνευματικής ιδιοκτησίας, όπως αυτοί προκύπτουν διατάξεις του νόμου.

Το Νομικό Μέρος αποτελεί την πραγματική άδεια και είναι διατυπωμένο σε νομική γλώσσα. Το έγγραφο αυτό έχει πλήρη νομική ισχύ ενώπιον των Δικαστηρίων. Το Τεχνολογικό Μέρος απαρτίζεται από τα μετα-δεδομένα (metatags και meta-data) τα οποία

επιτρέπουν τον εντοπισμό των έργων που διατίθενται και διαδίδονται υπό τους όρους και τις προϋποθέσεις των αδειών αυτών.

Ένα ακόμα πρωτοπόρο στοιχείο είναι πως οι άδειες Creative Commons δεν είναι αποκλειστικές. Αυτό σημαίνει ότι δε δεσμεύουν τον δημιουργό να κάνει προσιτό στο κοινό το έργο του αποκλειστικά και μόνο με άδεια Creative Commons. Μπορεί παράλληλα να χρησιμοποιήσει και άλλες άδειες που αποφέρουν περιουσιακό όφελος για τη δουλειά του. Εξάλλου, ένας από τους βασικούς στόχους του Ιδρύματος Creative Commons είναι να ενθαρρύνει τον κόσμο να αρχίσει να χρησιμοποιεί νέους τρόπους προώθησης και διαχείρισης των έργων του. Ένα στοιχείο που κάνει την χρήση των Creative Commons εύκολη είναι το γεγονός ότι δεν απαιτείται έγγραφος τύπος προκειμένου να πάρει κάποιος μία τέτοια άδεια. Επίσης, οι άδειες Creative Commons δεν είναι αποκλειστικές. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι ο δημιουργός μπορεί να παραχωρήσει την εξουσία στο κοινό να χρησιμοποιεί το έργο του σύμφωνα με τους όρους κάποιας άδειας Creative Commons και στη συνέχεια να προβεί σε μία ξεχωριστή, μη αποκλειστική σύμβαση εκμετάλλευσης με κάποιον με σκοπό π.χ. την οικονομική εκμετάλλευση του έργου. Με την άδεια, στην ουσία, ο δημιουργός δηλώνει με ποιον τρόπο επιθυμεί να χρησιμοποιήσει κάποιος άλλος το έργο του. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να επιλέξει μία άδεια, η οποία θα ανταποκρίνεται στις προσδοκίες του σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο επιθυμεί οι άλλοι να χρησιμοποιήσουν το έργο του. Εννοείται πως η άδεια παύει να ισχύει αυτομάτως στην περίπτωση που κάποιος χρησιμοποιήσει το έργο του δημιουργού παραβιάζοντας τους όρους της άδειας και δεν διατηρεί το δικαίωμα της περαιτέρω εκμετάλλευσης του έργου.⁶⁸

5.3 Οι όροι των αδειών

Έχοντας στο μυαλό μας τα βασικά στοιχεία των αδειών και τη χρήση τους, μπορούμε τώρα να εξετάσουμε τους όρους και τους τύπους των αδειών.

Οι βασικοί όροι είναι οι εξής:

- Αναφορά στον αρχικό δημιουργό
- Απαγόρευση εμπορικής χρήσης
- Απαγόρευση δημιουργίας παράγωγων έργων
- Παρόμοια διανομή

«Αναφορά στον Αρχικό Δημιουργό» (Attribution),

υποχρεώνει τον χρήστη της άδειας να αναφέρει τον δημιουργό, δηλαδή το πρόσωπο που χορήγησε την άδεια, με τον τρόπο που ο τελευταίος θέλει.

⁶⁸ <http://creativecommons.org/>

«Απαγόρευση Εμπορικής Χρήσης» (Noncommercial),

απαγορεύει από τον χρήστη της άδειας να χρησιμοποιήσει το έργο με κύριο σκοπό την εμπορική του εκμετάλλευση και την αποκομιδή περιουσιακού οφέλους από αυτό.

«Απαγόρευση Δημιουργίας Παράγωγων Έργων» (No Derivative Works) ,

επιτρέπει στον χρήστη της άδειας να κάνει μόνο πιστά αντίγραφα του έργου, απαγορεύοντάς του παράλληλα να διασκευάσει ή να τροποποιήσει το έργο.

«Παρόμοια Διανομή» (Share Alike),

δίνει στους χρήστες της άδειας το δικαίωμα να κάνουν παράγωγα έργα μόνο στην περίπτωση που τα διανείμουν με τους όρους της ίδιας ή παρόμοιας με αυτήν άδειας.

Εικονίδιο	Συντόμηση	Όρος (αγγλικά)	Όρος (ελληνικά)	Ορισμός
	by	Attribution	Αναφορά	Απαιτείται αναφορά του δημιουργού ή του χορηγού της άδειας.
	nc	Noncommercial	Μη Εμπορική Χρήση	Δε μπορεί να χρησιμοποιηθεί το έργο για εμπορικούς σκοπούς.
	nd	No Derivative Works	Όχι Παράγωγα Έργα	Δεν επιτρέπεται για το έργο να αλλοιωθεί, να τροποποιηθεί ή να δημιουργηθεί κάτι νέο βασισμένο στο έργο.
	sa	Share Alike	Παρόμοια διανομή	Εάν το έργο αλλοιωθεί, τροποποιηθεί ή δημιουργηθεί κάτι νέο βασισμένο στο έργο, το έργο που θα προκύψει θα μπορεί να διανεμηθεί μόνο με την ίδια ή παρόμοια άδεια.

Οι όροι των αδειών⁶⁹**5.4 Τα είδη των αδειών**

Χρησιμοποιώντας αυτούς τους όρους, το Ίδρυμα Creative Commons παρήγαγε έξι τύπους αδειών. Ουσιαστικά, πρόκειται για κατάλληλο συνδυασμό των όρων αυτών ώστε να προκύπτουν μεγαλύτεροι περιορισμοί για κάποιο έργο ή μεγαλύτερα δικαιώματα πάνω σε κάποιο έργο. Συγκεκριμένα, έχουμε τα εξής είδη αδειών:

1. **«Αναφορά» (Attribution ή by):** Ο χρήστης της άδειας μπορεί να χρησιμοποιήσει το έργο όπως θέλει, αρκεί να διατηρήσει τις διατυπώσεις που προβλέπονται στην άδεια σχετικά με την αναφορά στον αρχικό δημιουργό

2. **«Αναφορά-Παρόμοια Διανομή» (Attribution-Share Alike ή bysa):**

Ο χρήστης της άδειας μπορεί να χρησιμοποιήσει το έργο όπως θέλει αρκεί να χρησιμοποιήσει σε οποιοδήποτε παράγωγο έργο την ίδια άδεια ή μια άδεια με τα ίδια

⁶⁹ <http://el.wikipedia.org/wiki/>

στοιχεία άδειας και να διατηρήσει τις διατυπώσεις που προβλέπονται στην άδεια σχετικά με την αναφορά στον αρχικό δημιουργό

3.«Αναφορά-Όχι Παράγωγα Έργα» (Attribution-No Derivative Works ή by-nd): Ο χρήστης της άδειας μπορεί να χρησιμοποιήσει το έργο όπως θέλει, αλλά δεν μπορεί να δημιουργήσει παράγωγα έργα και πρέπει να διατηρήσει τις διατυπώσεις που προβλέπονται στην άδεια σχετικά με την αναφορά στον αρχικό δημιουργό

4. «Αναφορά-Μη Εμπορική Χρήση» (Attribution-Noncommercial ή by-nc): Ο χρήστης της άδειας μπορεί να χρησιμοποιήσει το έργο με οποιονδήποτε τρόπο αρκεί να μην υπάρχει σκοπός εμπορικής χρήσης και να διατηρήσει τις διατυπώσεις που προβλέπονται στην άδεια σχετικά με την αναφορά στον αρχικό δημιουργό

5. «Αναφορά-Μη Εμπορική Χρήση-Όχι Παράγωγα Έργα» (Attribution-Noncommercial-No Derivative Works ή by-nc-nd): Ο χρήστης της άδειας μπορεί να χρησιμοποιήσει το έργο με οποιονδήποτε τρόπο αρκεί να μην υπάρχει σκοπός εμπορικής χρήσης, να μη δημιουργήσει παράγωγα έργα και να διατηρήσει τις διατυπώσεις που προβλέπονται στην άδεια σχετικά με την αναφορά στον αρχικό δημιουργό

6. «Αναφορά-Μη Εμπορική Χρήση-Παρόμοια Διανομή» (Attribution-Noncommercial-Share Alike ή by-ncsa):

Ο χρήστης της άδειας μπορεί να χρησιμοποιήσει το έργο με οποιονδήποτε τρόπο αρκεί να μην υπάρχει σκοπός εμπορικής χρήσης, να χρησιμοποιήσει σε οποιοδήποτε παράγωγο έργο την ίδια άδεια ή μια άδεια με τα ίδια στοιχεία άδειας και να διατηρήσει τις διατυπώσεις που προβλέπονται στην άδεια σχετικά με την αναφορά στον αρχικό δημιουργό. Οι άδειες αυτές αποτελούν την ένδειξη ότι κάποιος μπορεί να χρησιμοποιήσει το έργο χωρίς να απαιτείται η εύρεση του δημιουργού ή του χορηγού της άδειας ατομικά με σκοπό την χορήγηση άδειας. Αυτό βέβαια ισχύει δεδομένου πως η χρήση του έργου θα γίνει βάσει των όρων της άδειας.

Πριν περάσουμε σε μια άλλη σημαντική ενότητα, αυτή της ελληνοποίησης των αδειών Creative Commons, πρέπει να αναφέρουμε πως η επιλογή της άδειας «Μη Εμπορική Χρήση» (NonCommercial) εφευρέθηκε από το Ίδρυμα Creative Commons ως εργαλείο που δίνει την δυνατότητα στον κόσμο να μεγιστοποιήσει τη διανομή των έργων του, δίνοντάς του παράλληλα την ευκαιρία να ελέγχει τις εμπορικές προεκτάσεις του δικαιώματός τους. Εξάλλου, ο όρος «Μη Εμπορική Χρήση» του έργου (NonCommercial) δεσμεύει αυτούς που χρησιμοποιούν το έργο και όχι τον δημιουργό. Αν κάποιος επιθυμεί να αντιγράψει ή να διασκευάσει ένα έργο «κατά βάση για περιουσιακό όφελος» πρέπει να ζητήσει και να λάβει ξεχωριστή άδεια από τον δημιουργό.

Εικονίδια	Συντόμευση	Έννοια	Κείμενο άδειας
	by	Αναφορά	Έκδοση 3.0 ↗
	by-sa	Αναφορά - Παρόμοια διανομή	Έκδοση 3.0 ↗
	by-nd	Αναφορά - Όχι Παράγωγα Έργα	Έκδοση 3.0 ↗
	by-nc	Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση	Έκδοση 3.0 ↗
	by-nc-sa	Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Παρόμοια διανομή	Έκδοση 3.0 ↗
	by-nc-nd	Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα	Έκδοση 3.0 ↗

Τα είδη των αδειών⁷⁰

5.5 Αναζήτηση έργων Creative commons

Για να έχει νόημα να αδειοδοτεί κανείς το έργο του με Creative Commons, πρέπει να υπάρχει εύκολος τρόπος οι χρήστες να έχουν πρόσβαση σε αυτό, να βλέπουν τί δικαιώματα έχουν πάνω του, και να μπορούν να το χρησιμοποιήσουν. Σε αυτό το σκοπό συμβάλλει η «Digital Code» έκφραση των αδειών. Με τη βοήθειά της, σε κάθε έργο προστίθενται μεταδεδομένα που περιγράφουν τις άδειες που φέρει. Έτσι, με τη βοήθεια του σημασιολογικού ιστού, μπορεί κανείς χρησιμοποιώντας κάποια μηχανή αναζήτησης όπως το Google ή το Yahoo! Να ανατρέξει σε αυτά τα μεταδεδομένα και να βρει τα έργα που φέρουν συγκεκριμένες Creative commons άδειες.

Στο site του Creative Commons υλοποιήθηκε και λειτουργεί μηχανή μετά-αναζήτησης έργων με αυτές τις άδειες με τη βοήθεια άλλων μηχανών. Στο www.flickr.com υπάρχει η δυνατότητα αναζήτησης μόνο φωτογραφιών που φέρουν συγκεκριμένες άδειες Creative Commons. Ο νέος περιηγητής ιστού της Mozilla, ο Firefox έχει υλοποιεί προεγκατεστημένες λειτουργίες αναζήτησης έργων με άδειες Creative Commons.

5.6 Τα Creative Commons στην Ελλάδα⁷¹

Όπως γίνεται κατανοητό οι παραπάνω όροι και οι άδειες που απορρέουν από τους όρους του Ιδρύματος Creative Commons, δεν θα μπορούσαν να ισχύουν και να εφαρμοστούν στην Ελλάδα, αν δεν μεταφράζονταν και δεν στηρίζονταν νομοθετικά. Αυτό ανέλαβε η Ομάδα Εργασίας I3 του Ebusiness Forum. Το Ebusiness Forum χρηματοδοτείται από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα “Κοινωνία της Πληροφορίας” του Γ’ ΚΠΣ. Πρόκειται για

⁷⁰ <http://el.wikipedia.org/wiki/>

⁷¹ Ν.Λεκκα,Α.Χαντζής, «Εφαρμογή των Creative commons στην Ελλάδα», Αθήνα 2008

έναν μόνιμο μηχανισμό διαβούλευσης της Πολιτείας με την επιχειρηματική και ακαδημαϊκή κοινότητα με σκοπό την επεξεργασία θέσεων και προτάσεων που προάγουν την ηλεκτρονική επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα.

Η Ι3 είναι μία από τις ομάδες εργασίας που έχουν λειτουργήσει από τον Νοέμβριο του 2000 στο πλαίσιο του EbusinessForum. Αντικείμενο των εργασιών της συγκεκριμένης ομάδας είναι η συγκριτική μελέτη εφαρμογής των αδειών Creative Commons και GPL – LGPL σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στην Ελλάδα. Στόχος της Ομάδας Εργασίας Ι3 είναι η διαμόρφωση του περιεχομένου των αδειών Creative Commons υπό το πρίσμα της Ελληνικής έννομης τάξης, λαμβάνοντας υπόψη τόσο το περιεχόμενο των αντίστοιχων πρωτότυπων Αμερικανικών αδειών όσο και τη νομιμοποιητική βάση αλλά και τον σκοπό της πρωτότυπης δημιουργίας τους.

Η ύπαρξη και λειτουργία των ελληνοποιημένων αδειών Creative Commons είναι κατεξοχήν τεχνο – νομικό εγχείρημα αφού πέραν της διαμόρφωσης του νομικού περιεχομένου τους, η λειτουργία των αδειών αυτών προϋποθέτει τη χρήση μετα – δεδομένων (meta – tags και meta –data) που επιτρέπουν την αναγνώριση των έργων τα οποία διατίθενται και διαδίδονται υπό τους όρους και τις προϋποθέσεις των σχετικών αδειών στο Διαδίκτυο.

Με πάνω από 50 μέλη προερχόμενα από διαφορετικούς επαγγελματικούς και επιστημονικούς σχετικούς τομείς, η Ομάδα στήριξε νομικά τις άδειες Creative Commons και μετέφρασε τους όρους, οι οποίοι παρουσιάστηκαν και παραπάνω, ως εξής:

- Attribution – Αναφορά
- Noncommercial – Μη Εμπορική Χρήση
- No Derivative Works – Όχι Παράγωγα Έργα
- Share Alike – Παρόμοια Διανομή

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η κατάσταση στον κόσμο όσον αφορά τα ψηφιακά πνευματικά δικαιώματα δείχνει πως δε λύθηκε το πρόβλημα και ακόμα χειρότερα, δεν υπόσχεται λύση σύντομα. Στην Ελλάδα η πειρατεία στη μουσική γνωρίζει «άνθιση». Στις μεγαλύτερες χώρες, οι εταιρίες την ίδια ώρα που εξαπολύουν κυνήγια πειρατών, αναπτύσσουν τεχνολογίες, συσκευές και διαδικτυακές υπηρεσίες που βασίζονται στο «πειρατικό» περιεχόμενο για να επιβιώσουν. Τα κινητά μας τηλέφωνα παρέχουν υπηρεσίες εύκολης ανταλλαγής αρχείων, τα mp3 players Το πρόβλημα για να λυθεί χρειάζεται πρώτα απ' όλα θέληση να λυθεί. Αν η ύπαρξη του δεν συνέφερε πραγματικά τις μεγάλες εταιρίες, ίσως να ήταν διαφορετικά τα πράγματα.

Οι καταναλωτές πρέπει να μάθουν να μην είναι άπληστοι, και να καταλάβουν ότι από τη στιγμή που διατίθενται να δώσουν χρήματα για να αγοράσουν ένα mp3 player και μάλιστα ακριβό, τότε θα πρέπει να διατίθενται να πληρώσουν και για το πνευματικό έργο που θέλουν να απολαμβάνουν σε αυτό. Αυτή η κουλτούρα σε συνδυασμό με την μείωση των υπερβολικά φουσκωμένων τιμών των έργων από τις εταιρίες διαχείρισής του ίσως να συνέβαλλε με τη σειρά της στη λύση του προβλήματος. Οι δημιουργοί από την πλευρά τους πρέπει να ενημερωθούν για τις προοπτικές που τους ανοίγει το διαδίκτυο: εξάπλωση του έργου τους σε όλο τον κόσμο, μεγαλύτερο κοινό, περισσότερες πωλήσεις σε πιο χαμηλές τιμές, περισσότερο κέρδος.

Οι λύσεις που προτείνει ο Laurence Lessig φαίνεται ότι λειτουργούν εν μέρει. Μια

υπηρεσία που προσφέρει ελεύθερα πνευματικό έργο, μπορεί να εξασφαλίσει χρηματικούς πόρους από άλλους τομείς όπως είναι η διαφήμιση ή η προσφορά άλλου είδους υπηρεσιών όπως η διανομή των έργων σε φυσικά μέσα αποθήκευσης.

Οργανισμοί όπως ο Creative Commons πρέπει να εξαπλωθούν σε όλο το κόσμο, να συνεργαστούν με κυβερνήσεις και εταιρίες, να τύχουν αποδοχής από το ευρύ κοινό, να εφαρμόσουν τις πρακτικές τους σε όλα τα επίπεδα μιας κοινωνίας και σε όλα τα στάδια δημιουργίας, παραγωγής, διανομής και χρήσης των πνευματικών έργων. Οι όροι «πειρατές» και «πειρατεία», «αχόρταγες» και «άπληστες» εταιρίες, «αυστηροί» και «περιοριστικοί» νόμοι πρέπει να σταματήσουν να χρησιμοποιούνται, και όλοι μαζί να συμπράξουν κάτω από την ομπρέλα ενός κοινού σκοπού, με κοινό στόχο να δώσουν οριστική λύση στο πρόβλημα που όσο η τεχνολογία αναπτύσσεται και το διαδίκτυο εξαπλώνεται μόνο μεγαλύτερο θα γίνεται.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

CREATIVE COMMONS LICENCES

Οι άδειες στα Creative Commons όπως αναφέραμε και παραπάνω χωρίζονται ανάλογα με το αν επιτρέπεται η εμπορική χρήση του έργου ή όχι, αν επιτρέπεται η διανομή του έργου ή παρόμοια διανομή ή καθόλου διανομή. Πιο κάτω θα δούμε παραδείγματα αδειών των Creative commons και πως αυτά εκτελούνται σε κώδικα html. Στο πρώτο παράδειγμα θα δούμε άδειες για ιστοσελίδες που περιέχουν μουσικά βίντεο και που επιτρέπεται η διασκευή, απαγορεύεται η εμπορική χρήση και απαίτηση παρόμοιας διανομής. Στο δεύτερο παράδειγμα, θα δείξουμε άδειες για ένα κείμενο ή ένα άρθρο και πως εκτελείται σε κώδικα html, όπου επιτρέπεται η διασκευή, απαγορεύεται η εμπορική χρήση και απαίτηση παρόμοιας διανομής. Στο τρίτο παράδειγμα που ακολουθεί μας δείχνει τις άδειες για ένα μουσικό κομμάτι όπου επιτρέπεται η διασκευή και η παρόμοια διανομή. Τέλος, στο τέταρτο παράδειγμα θα δούμε τις άδειες που προστατεύουν μια επιστημονική εργασία – έρευνα, στην οποία απαγορεύεται η εμπορική χρήση.

Πρώτο παράδειγμα

Όταν θέλουμε να πάρουμε άδεια από την creative commons με τα παρακάτω στοιχεία, π.χ για ένα μουσικό βίντεο:

- **Επιτρέψτε Διασκευή**
- **Απαγορεύεται η Εμπορική Χρήση**
- **Απαίτηση Παρόμοιας Διανομής**

Τότε ο κώδικας σε html είναι ο ακόλουθος:

```
<a href="http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/gr/" rel="license"></a>Αυτό έργο χορηγείται με άδεια <a href="http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/gr/" rel="license">Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Ελλάδα</a>.
```

Και όταν θα παρουσιάζεται στην ιστοσελίδα μας, που θα δείχνει την άδεια, τότε θα εμφανίζεται ως εξής:

https://www.taxisnet.g... Intrastat Είσοδος YouGreeks.com TheGreekz.com - The ... +Angrychairs Reduct: S... Pi

KYUSS - green machine

Δεύτερο παράδειγμα

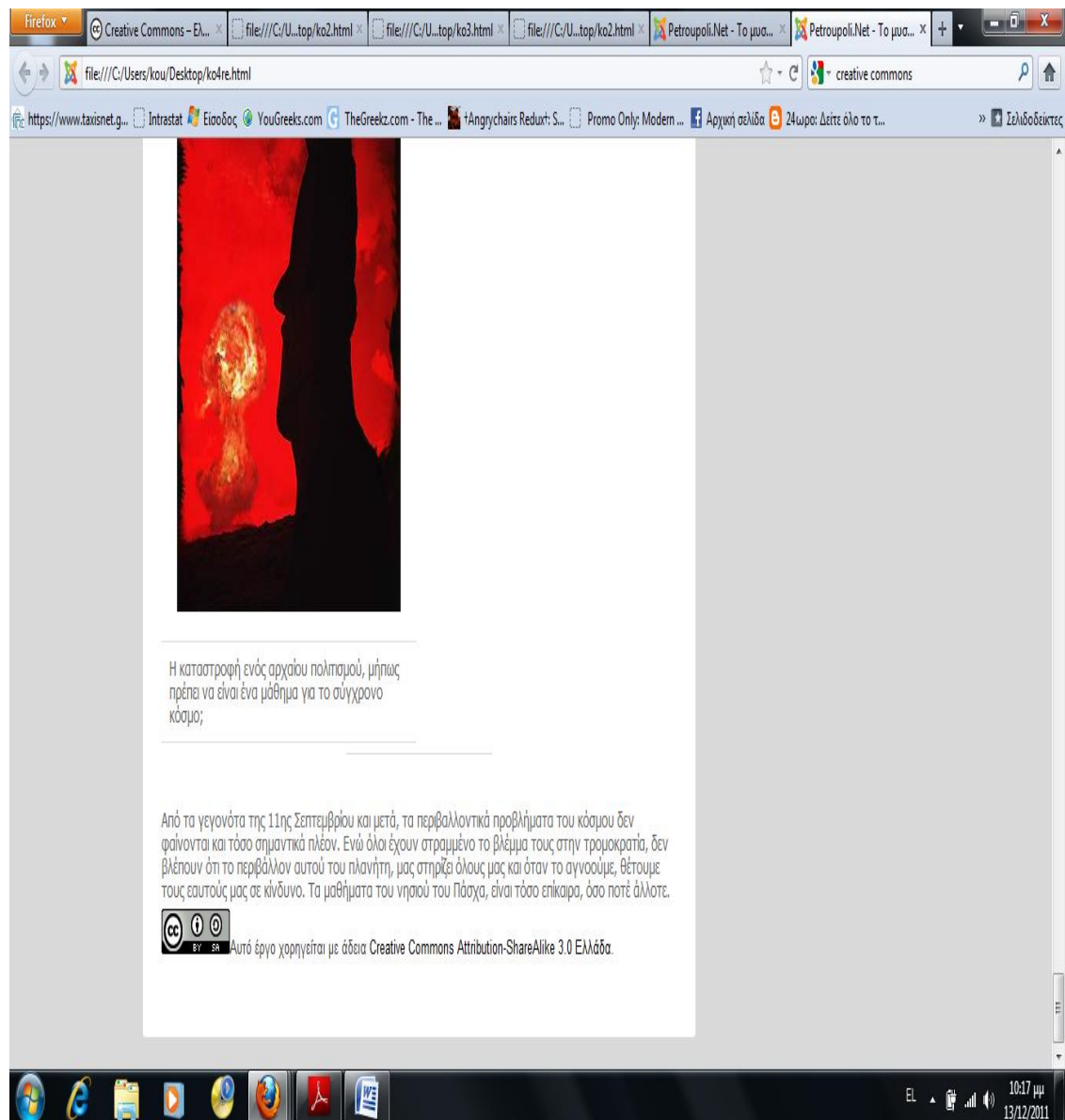
Όταν θέλουμε να πάρουμε άδεια από την creative commons με τα παρακάτω στοιχεία, π.χ για ένα κείμενο, άρθρο κτλ:

- **Επιτρέψτε Διασκευή**
- **Απαγορεύεται η Εμπορική Χρήση**
- **Απαίτηση Παρόμοιας Διανομής**

Τότε ο κώδικας σε html είναι ο ακόλουθος:


```
<a href="http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/gr/" rel="license"></a>Αυτό έργο χορηγείται με άδεια <a href="http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/gr/" rel="license">Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Ελλάδα</a>.
```

Και όταν θα παρουσιάζεται στην ιστοσελίδα μας, που θα δείχνει την άδεια, τότε θα εμφανίζεται ως εξής:

Τρίτο παράδειγμα

Όταν θέλουμε να πάρουμε άδεια από την creative commons με τα παρακάτω στοιχεία, π.χ για ένα μουσικό κομμάτι:

- **Επιτρέψτε Διασκευή**
- **Απαγορεύεται η Εμπορική Χρήση**
- **Απαίτηση Παρόμοιας Διανομής**

Τότε ο κώδικας σε html είναι ο ακόλουθος:

Κωδικας

```
<a href="http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/gr/" rel="license"></a>Αυτό έργο χορηγείται με άδεια <a href="http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/gr/" rel="license">Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Ελλάδα</a>.
```

Και όταν θα παρουσιάζεται στην ιστοσελίδα μας, που θα δείχνει την άδεια, τότε θα εμφανίζεται ως εξής:

Rank	Track Name	Listeners
7	Burning Beard	5,117
8	Worm Drink	4,991
9	10001110101	4,985
10	Subtle Hustle	4,693
11	Spleen Merchant	4,541
12	Army Of Bono	4,502
13	Mice and Gods	4,408
14	One Eye Dollar	4,258
15	The Regulator	3,986
16	The Incomparable Mr. Flannery	3,788
17	Child Of The City	3,738
18	The Devil & Me	3,712
19	Gullah	3,674
20	White's Ferry	3,639
21	Promoter (Of Earthbound Causes)	3,584
22	Ghost	3,559
23	When Vegans Attack	3,407
24	Never Be Moved	3,351
25	50,000 Unstoppable Watts	3,344
26	You Can't Stop Progress	3,343
27	Rapture of Riddley Walker	3,257
28	Small Upsetters	3,217
29	Circus Maximus	3,204
30	Gravel Road	3,185
31	Opossum Minister	3,142
32	10,000 Witnesses	

file:///music/Clutch/ /Child+Of+The+City

Αυτό έργο χορηγείται με άδεια Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 Ελλάδα.

Τέταρτο παράδειγμα

Όταν θέλουμε να πάρουμε άδεια από την creative commons με τα παρακάτω στοιχεία, π.χ για μια επιστημονική έρευνα - εργασία:

- **Επιτρέψτε Διασκευή**
- **Απαγορεύεται η Εμπορική Χρήση**
- **Απαίτηση Παρόμοιας Διανομής**

Τότε ο κώδικας σε html είναι ο ακόλουθος:

```
<a href="http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/gr/" rel="license"></a>Αυτό έργο χορηγείται με άδεια <a href="http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/gr/" rel="license">Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Ελλάδα</a>.
```

Και όταν θα παρουσιάζεται στην ιστοσελίδα μας, που θα δείχνει την άδεια, τότε θα εμφανίζεται ως εξής:

The screenshot shows a Firefox browser window with the address bar displaying 'file:///C:/Users/kou/Desktop/ko5.html'. The search results page is titled 'Αποτελέσματα Αναζήτησης' and lists three search results. The first result is titled 'Θέματα Διαχείρισης Δεδομένων για Εφαρμογές Βιοεπιστημών' by Δέσποινα Περούλη. The second result is titled 'Πλεονότιμες Τροπικές Λογικές και Εφαρμογές στην Πληροφορική' by Νικόλαος - Παύλος Τζεβελέκος. The third result is titled 'Ανάλυση Μεθόδων, Εργαλείων και Εφαρμογών Πράσινων Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών' by Βραδή Μαρία - Στέλλα. At the bottom of the page, there is a Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 license logo and the text 'Αυτό έργο χορηγείται με άδεια Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 Ελλάδα.'

Αποτελέσματα Αναζήτησης

Πεδία αναζήτησης:
πληροφορική

Αποτελέσματα της αναζήτησης (3 έγγραφα ταξινομημένα κατά 'Σχετικότητα'):

Τίτλος	Θέματα Διαχείρισης Δεδομένων για Εφαρμογές Βιοεπιστημών
Συγγραφείς	Δέσποινα Περούλη
Κωδικός	artemis.ntua.ece/DT2006-0107
Φορέας	ΕΜΠ, Τμήμα Ηλεκτρολόγων Μηχανικών & Μηχανικών Υπολογιστών
Τίτλος	Πλεονότιμες Τροπικές Λογικές και Εφαρμογές στην Πληροφορική
Συγγραφείς	Νικόλαος - Παύλος Τζεβελέκος
Κωδικός	artemis.ntua.ece/DT2003-0066
Φορέας	ΕΜΠ, Τμήμα Ηλεκτρολόγων Μηχανικών & Μηχανικών Υπολογιστών
Τίτλος	Ανάλυση Μεθόδων, Εργαλείων και Εφαρμογών Πράσινων Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών
Συγγραφείς	Βραδή Μαρία - Στέλλα
Κωδικός	artemis.ntua.ece/DT2011-0071
Φορέας	ΕΜΠ, Τμήμα Ηλεκτρολόγων Μηχανικών & Μηχανικών Υπολογιστών

Αυτό έργο χορηγείται με άδεια [Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 Ελλάδα](#).

Βιβλιογραφία

Ελληνική

- 1 Καλλινίκου, Διονυσία. Πνευματική Ιδιοκτησία & Συγγενικά Δικαιώματα. Αθήνα: Π. Ν. Σάκκουλας, 2000
- 2 Κοτσίρης, Λάμπρος. Δίκαιο Πνευματικής Ιδιοκτησίας. 3^η έκδ. Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας, 1999
- 3 Κουμάντος, Γιώργος. Πνευματική Ιδιοκτησία. 6η έκδ. Αθήνα: Αντ. Ν. Σάκκουλας, 1995 και 7η έκδ. Αθήνα 2000
- 4 Οδηγός-Εγχειρίδιο για την προστασία και τη διαχείριση των πνευματικών δικαιωμάτων ψηφιακού πολιτιστικού περιεχομένου Α. Σκορδάς, Σ. Νικολόπουλος, Ε.Καρατζάς, Δ. Τσώλης, Δ.Μεϊδάνης 2004
- 5 «Προστασία και Διαχείριση των Πνευματικών Δικαιωμάτων Ψηφιακού Περιεχομένου: Άξονας Προτεραιότητας: 1 – Παιδεία και Πολιτισμός, Μέτρο: 1.3 Τεκμηρίωση, Αξιοποίηση και Ανάδειξη του Ελληνικού Πολιτισμού», Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κοινωνία της Πληροφορίας» 2000-2006
- 6 High Performance Computing Lab (HPCL), «Ψηφιοποίηση: Καλές Πρακτικές και Πρακτικές Οδηγίες», Πανεπιστήμιο Πάτρας
- 7 Άννα Φράγκου, «Πνευματική Ιδιοκτησία και συγγενικά δικαιώματα στην Ελλάδα», Αθήνα 2001
- 8 Δημ.Π. Μεϊδάνης «Τα Δικαιώματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας στην Ψηφιακή Εποχή: Ζητήματα Προστασίας και Διαχείρισης. Ένα Πρότυπο Σύστημα Ψηφιακής Διαχείρισης των Πνευματικών Δικαιωμάτων.» Αθήνα 2006
- 9 . Παύλου, «Προστασία Ψηφιακών Πνευματικών Δικαιωμάτων», Αθήνα 2008
- 10 Ν.Λεκκα, Α.Χαντζής, «Εφαρμογή των Creative commons στην Ελλάδα», Αθήνα 2008

Ξενόγλωσση

- 1 A. Foroughi, M. Albin, S. Gillard, "Digital rights management: a delicate balance between protection and accessibility," *Journal of Information Science*, 28 (5) 2002
- 2 S. Ham, R.D. Atkinson, "Confronting Digital Piracy Intellectual Property Protection in the Internet Era," *PPI Policy Report*, Progressive Policy Institute, 31 Oct. 2003
- 3 T. Gillespie, "Designed to 'effectively frustrate': copyright, technology and the agency of users," *New media & society*, SAGE Publications, London 2006.
- 4 Fact Sheet, Digital Rights Management and Technical Protection Measures, *Office of the Privacy Commissioner of Canada*,

Διαδίκτυο

- 1 http://en.wikipedia.org/wiki/Digital_rights_management
- 2 <http://arstechnica.com/news.ars/post/20070412-drm-lock-ins-and-piracy-allred-herrings-for-a-music-industry-in-trouble.html>,
- 3 <http://web.opi.gr/portal/page/portal/opi/opi.html/opiservices.html>
- 4 www.fsf.org
- 5 www.creativecommons.org
- 6 www.flickr.com
- 7 http://www.ebusinessforum.gr/news/events/showevent/index.php?ctn=71&language=el&kind=d_66
- 8 <http://www.digitalrights.gr/tiki/tiki-index.php?page=About>
- 9 epatents.hellug.gr/pages/intro/
- 10 <http://www.wipo.int>
- 11 <http://el.wikipedia.org/wiki/>
- 12 <http://www.creativecommons.gr/>
- 13 <http://creativecommons.org>
- 14 <http://www.ebusinessforum.gr/>
- 15 <http://oneiros.gr/blog/2007/02/26/creativecommons3>

Νόμοι

- 1 Ν.100/1975 (ΦΕΚ Α' 162)
- 2 Ν.2054/1992 (ΦΕΚ Α' 104)
- 3 Ν.2290/1995 (ΦΕΚ Α' 28)
- 4 Ν.2725/1999
- 5 2001/29/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 29ης Μαΐου 2001
- 6 άρθρο 2, Οδηγίας 2001/29/ΕΕΚ αριθμ. Ι. 167/10-22.6.2001
- 7 άρθρο 3, Οδηγίας 2001/29/ΕΕΚ αριθμ. Ι. 167/10-22.6.2001

- 8 άρθρο 4, Οδηγίας2001/29ΕΕΕΚαριθμ. Ι_. 167/10-22.6.2001
- 9 άρθρο 5, Οδηγίας2001/29ΕΕΕΚαριθμ. Ι_. 167/10-22.6.2001
- 10 άρθρο 6, Οδηγίας2001/29ΕΕΕΚαριθμ. Ι_. 167/10-22.6.2001
- 11 άρθρο 7, Οδηγίας2001/29ΕΕΕΚαριθμ. Ι_. 167/10-22.6.2001
- 12 άρθρο 8, Οδηγίας2001/29ΕΕΕΚαριθμ. Ι_. 167/10-22.6.2001
- 13 άρθρο 9, Οδηγίας2001/29ΕΕΕΚαριθμ. Ι_. 167/10-22.6.2001

Πανεπιστήμιο Πειραιώς